

«Σχολή»

ΠΜΣ Εγκληματολογικές και Ποινικές Προσεγγίσεις της
Διαφθοράς του Οικονομικού και του Οργανωμένου
Εγκλήματος

Διπλωματική Εργασία

«Επιλεκτική λειτουργία του ποινικοκατασταλτικού συστήματος –
Θεωρητική προσέγγιση. Απεικόνιση της επιλεκτικότητας σε μια
μελέτη περίπτωσης»

Γούλιας Μάριος, ΑΜ: 506991

Επιβλέπων καθηγητής: Χουλιάρας Αθανάσιος

Αθήνα, Ιούνιος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Επιλεκτική λειτουργία του ποινικοκατασταλτικού συστήματος –
Θεωρητική προσέγγιση. Απεικόνιση της επιλεκτικότητας σε μια
μελέτη περίπτωσης»

Γούλιας Μάριος

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Χουλιάρας Αθανάσιος

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Γασπαρινάτου Μαργαρίτα

Αθήνα, Ιούνιος 2024

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Αθανάσιο Χουλιάρα για την αγαστή συνεργασία μας, την ψυχική ενθάρρυνση που μου παρείχε και την σαφή καθοδήγηση του για την εκπόνηση της παρούσας. Επιπλέον, θεωρώ χρέος μου να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου καθώς μέσα από την μελέτη της Κριτικής Εγκληματολογίας δεν απέκτησα στείρες γνώσεις αλλά διαμόρφωσα ένα καινούργιο τρόπο σκέψης και απέκτησα μια καινούργια οπτική.

Αφιερώνω τη διπλωματική μου στην οικογένεια μου, στην σύντροφό μου και στους φίλους μου, που ο καθένας με τον τρόπο του με στήριξε στο εγχείρημά μου όλα αυτά τα χρόνια.

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τα επιστημονικά πορίσματα της Κριτικής Εγκληματολογίας, η οποία μέσα από το συγκρουσιακό μοντέλο ξέφυγε από τα παραδοσιακά μοντέλα αντίληψης του εγκληματία, στρέφοντας την προσοχή της στους κοινωνικούς παράγοντες που δημιουργούν το εγκληματικό στερεότυπο. Η επιστημονική στροφή ανέδειξε το διαταξικό χαρακτήρα του εγκλήματος καθώς και την επιλεκτικότητα του ποινικού κατασταλτικού μηχανισμού. Η καθιερωμένη ισότητα όλων ενώπιον του Νόμου αντιμετωπίζεται σκεπτικά, αφού μέσα από τις επιστημονικές θεωρίες της Κριτικής Εγκληματολογίας αποδεικνύεται ότι η εγκληματοποίηση αποτελεί μια κοινωνική κατασκευή. Η θέση ενισχύεται από την παρουσίαση της επιλεκτικότητας που διαπνέει ολόκληρο το φάσμα των επίσημων φορέων του κοινωνικού ελέγχου, ενώ παράλληλα με την μελέτη της τυποποίησης της τραπεζικής απιστίας αποδεικνύεται η επιλεκτικότητα του ποινικού μηχανισμού σε πρακτικό επίπεδο.

Λέξεις – Κλειδιά

Διάκριση, επιλεκτικότητα, ποινικοκατασταλτικό σύστημα, περιθωριοποιημένες ομάδες, υψηλά κοινωνικά – οικονομικά στρώματα.

« Selective operation of the criminal justice system – Theoretical approach. Illustration of selectivity in a case study»

Goulias Marios

Abstract

This paper presents the scientific findings of Critical Criminology, which, through the conflict model, escaped from the traditional models of perception of the criminal, turning its attention to the social factors that create the criminal stereotype. This scientific turn highlighted the cross-class nature of crime as well as the selectivity of the criminal repressive mechanism. The established equality of all before the Law is skeptically addressed, since the scientific theories of Critical Criminology prove that criminalization is a social construction. This position is strengthened by the presentation of the selectivity that pervades the entire range of official social control bodies, while the selectivity of the criminal mechanism is demonstrated at a practical level through the study of the standardization of banking infidelity.

Keywords

Discrimination, selectivity, the penal system, marginalised groups, high socio-economic classes

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	v
Περίληψη	vi
Abstract	vii
Περιεχόμενα	viii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1. Η Αρχή της Ισότητας και ο ρόλος της στα σύγχρονα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης	3
1.1 Η αρχή της ισότητας του άρθρου 4 του Συντάγματος	3
1.2 Η αποκαταστατική λειτουργία της επεκτατικής ισότητας	6
1.3 Ποινικό Δίκαιο και κοινωνία	9
2. Η Επιλεκτικότητα του Ποινικοκατασταλτικού Συστήματος κατά την Εγκληματολογική Θεωρία	12
2.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	12
2.2. Εγκληματοποίηση και Επιλεκτικότητα στη Θεωρία.....	18
2.2.1 Edwin Sutherland: Η «ανακάλυψη» των εγκλημάτων των ισχυρών	18
2.2.2 Το Συγκρουσιακό Μοντέλο (George Vold – Austin Turk)	20
2.2.3 Howard Becker Η θεωρία της Ετικέτας	23
2.2.4 Richard Quinney Κοινωνική Πραγματικότητα του Εγκλήματος.....	27
2.2.5 William Chambliss Διαφορά νόμου σε θεωρία και πράξη	28
2.2.6 Ηθικοί Πανικοί.....	30
3. Οι εκδηλώσεις της επιλεκτικότητας στη Ποινική Δικαιοσύνη	33
3.1 Εισαγωγικές αναφορές	33
3.2 Η Επιλεκτικότητα στην παραγωγή του Νόμου.....	35
3.3 Διακριτική μεταχείριση από τις αστυνομικές αρχές	38

3.4 Διακριτική μεταχείριση κατά την διάρκεια της δίωξης και κατά την ακροαματική διαδικασία	40
3.5 Διακριτική μεταχείριση κατά το σωφρονιστικό στάδιο	44
4. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΑΠΙΣΤΙΑ	46
4.1 Εισαγωγικές Αναφορές	46
4.2 Το αδίκημα της απιστίας στον νέο ποινικό κώδικα: οι αλλαγές.....	48
4.3 Οι Αντιδράσεις της Νομολογίας και της Θεωρίας.....	52
4.4 ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ	56
ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	60
Βιβλιογραφία	63

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατά τη διάρκεια εξέλιξης της εγκληματολογικής σκέψης διατυπώθηκαν πολλές θεωρίες για τη φύση του εγκλήματος, τους παράγοντες γιγάντωσής του, καθώς και τα αίτιά του. Κατά την παραδοσιακή θεώρηση το εγκληματικό φαινόμενο αντιμετωπίζεται ως μια πράξη διάρρηξης του κοινωνικού συμβολαίου, μια ενέργεια ενάντια στο συλλογικό καλό, η οποία οφείλεται άλλοτε σε βιολογικούς παράγοντες και άλλοτε σε κοστολογήσεις οφέλους και ζημίας από τα δρώντα υποκείμενα.

Η Κριτική Εγκληματολογία μέσα από το φακό του συγκρουσιακού μοντέλου, εισάγει νέες αντιλήψεις, καθώς στρέφει την προσοχή στο ίδιο το κράτος και στους δομικούς παράγοντες που διαμορφώνουν το έγκλημα και τη λειτουργία του ποινικού συστήματος. Εν προκειμένω το ερευνητικό ενδιαφέρον απομακρύνεται από τον εγκληματία άνθρωπο και στρέφεται στους κοινωνικούς παράγοντες που διαμορφώνουν, δημιουργούν και αναπαράγουν το εγκληματικό στερεότυπο.

Μέσα από το συγκρουσιακό μοντέλο κατακρημνίζεται το παραδοσιακό εγκληματικό στερεότυπο, που θεωρεί ότι το έγκλημα αποτελεί «προνόμιο» μόνο των κατώτερων κοινωνικών ομάδων. Αυτό αποκτά διαταξικό χαρακτήρα, υπό την έννοια ότι όλες οι κοινωνικές ομάδες εγκληματούν, αν και αυτό δεν σημαίνει τελικά ότι και όλοι χαρακτηρίζονται εγκληματίες. Η κοινωνική κατασκευή του εγκληματία γίνεται με όρους επιλεκτικότητας, η οποία διαπνέει το σύγχρονο ποινικό – κατασταλτικό σύστημα από τη θέσπιση κανόνων δικαίου έως και την έκτιση της ποινής.

Η παρούσα εργασία φιλοδοξεί να καταδείξει τους όρους και τους παράγοντες της επιλεκτικότητας, τους τρόπους και τις μορφές της και τέλος αποπειράται να εφαρμόσει τα επιστημονικά πορίσματα σε μια μελέτη περίπτωσης.

Προκειμένου να επιτύχει τα ανωτέρω, διαρθρώνεται σε τέσσερα θεματικά κεφάλαια. Στο πρώτο αναλύεται λεπτομερώς η φύση και ουσία της συνταγματικής αρχής της ισότητας, σκιαγραφείται ο τρόπος εφαρμογής της στην ελληνική δικαιοσύνη, και παρουσιάζεται η

σχέση της με το ποινικό δίκαιο. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται λεπτομερώς οι βασικές επιστημονικές θεωρίες της επιλεκτικότητας στον ποινικό κατασταλτικό μηχανισμό, ενώ παράλληλα δίνεται έμφαση στον τρόπο εξέλιξης της επιστημονικής σκέψης μέσα από την κριτική αποτίμηση της προσφοράς της εκάστης θεωρίας. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται λεπτομερώς οι τρόποι και οι εκφάνσεις της επιλεκτικότητας στους επίσημους θεσμούς του κοινωνικού ελέγχου. Τέλος, στο τέταρτο κεφάλαιο μέσα από την μελέτη της πρόσφατης τυποποίησης του εγκλήματος της τραπεζικής απιστίας λαμβάνει χώρα μια απόπειρα εφαρμογής και παρουσίασης των επιστημονικών θεωρήσεων γύρω από την επιλεκτικότητα σε πρακτικό επίπεδο.

1. Η Αρχή της Ισότητας και ο ρόλος της στα σύγχρονα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης

1.1 Η αρχή της ισότητας του άρθρου 4 του Συντάγματος

Δίχως αμφισβήτηση η θεσπιζόμενη στο άρθρο 4 του Συντάγματός μας αρχή της ισότητας αποτελεί μία από τις πιο σπουδαίες, ουσιαστικές και θεμελιώδεις αρχές του δικαίου, διότι λόγω του κανονιστικού εύρους της εμπεριέχεται σε όλους τους τομείς και κλάδους του δικαίου. Ως εκ τούτου αποτελεί θεμέλιο λίθο του σύγχρονου κράτους δικαίου.

Συνοπτικά το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος αποτελεί έναν νομικό κανόνα¹ που αξιώνει την ίση μεταχείριση όλων των προσώπων μίας κοινωνίας που ζουν κάτω από τις ίδιες ή πανομοιότυπες συνθήκες. Ο αρχικός γενικός νομικός κανόνας της πρώτης παραγράφου συμπληρώνεται από τις ειδικότερες εκφάνσεις της αρχής. Ειδικότερα, κατοχυρώνονται η ισότητα μεταξύ των ανδρών και γυναικών (άρθρο 4 παρ.2 Σύντ.), η συμμετοχή όλων ανεξαιρέτως των Ελλήνων πολιτών στις δημόσιες λειτουργίες (άρθρο 4 παρ.4 Σύντ.), η συμβολή όλων των Ελλήνων χωρίς κάποια διάκριση στα κοινωνικά και δημόσια δρώμενα αναλόγως με τις δυνατότητες τους (άρθρο 4 παρ. 5 Σύντ.), η χωρίς διάκριση συμμετοχή όλων για την προάσπιση της άμυνας της πατρίδας (άρθρο 4 παρ.6 Σύντ) και η απαγόρευση ύπαρξης τίτλων ευγενείας και διακρίσεων μεταξύ των Ελλήνων πολιτών (άρθρο 4 παρ. 7 Σύντ.). Η τρίτη παράγραφος του άρθρου 4 ορίζει τους τρόπους απόκτησης και απώλειας της ελληνικής ιθαγένειας.

Στο Σύνταγμα επίσης έχουν θεσμοθετηθεί σχετικές με την γενική αρχή της ισότητας διατάξεις, όπως η διάταξη του άρθρου 116 παρ. 2 στην οποία υπάρχει πρόβλεψη κατά την οποία το Κράτος οφείλει να επεμβαίνει και να άρει τις τυχόν προκύπτουσες ανισότητες και δη κατά των γυναικών.² Στο άρθρο 22 παρ. 1 προστατεύεται η ισότητα αναφορικά με

---

¹ ΣτΕ 2166/2022, 545/2023, ΣτΕ Ολ. 2770-5/2020 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

² Σαραντοπούλου, Φ. (2023). «Άρθρο 116 Σ.», στο Σ. Βλαχόπουλος/ Ξ. Κοντιάδης/ Γ. Τασόπουλος (Επιμ.), *Σύνταγμα: Ερμηνεία κατ' άρθρο* (σ.2-12) Ηλεκτρονική Έκδοση ανακτήθηκε 24 Απριλίου 2024 από <https://www.syntagmawatch.gr/wp-content/uploads/2023/02/%CE%86%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF-116-me-cover.pdf>

την αμοιβή των πολιτών, που θα πρέπει να είναι ίση για όμοιες εργασίες ανεξαρτήτως του φύλου τους (άρθρο 22 παρ. 1 Συντ.), δηλαδή προωθείται και προστατεύεται η ισότητα των μισθωτών, οι οποίοι ανεξαρτήτως λοιπών ιδιοτήτων τους επιβάλλεται να αμείβονται το ίδιο εφόσον τα ποιοτικά και τα ποσοτικά χαρακτηριστικά τους, και οι συνθήκες της εργασίας τους είναι ίδιες.³ Ενισχύεται, επίσης, και με το άρθρο 20 παράγραφος 1 του Συντ., καθώς κατοχυρώνεται το δικαίωμα της δικαστικής προστασίας για όλους. Κι αυτό γιατί αξιώνεται από το Κράτος να επεμβαίνει θετικά προκειμένου να διασφαλίζεται η παροχή δικαστικής προστασίας σε όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες, αλλά και να διασφαλίζει και ένα οργανωμένο σύστημα απονομής δικαιοσύνης.⁴ Τέλος, με το άρθρο 5 παρ. 2 του Συντ. προστατεύεται απόλυτα η ζωή, η τιμή και η ελευθερία όλων των ανθρώπων που για οποιονδήποτε λόγο βρίσκονται εντός της ελληνικής επικράτειας.⁵

Σε υπερεθνικό επίπεδο περαιτέρω, η ανωτέρω συνταγματική κατοχύρωση επικυρώνεται και με το άρθρο 14 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής «ΕΣΔΑ») διότι καθιερώνει αδιακρίτως την απόλαυση όλων των δικαιωμάτων ανεξαρτήτως φύλου, διαφορετικής φυλής, γλώσσας, θρησκείας, χρώματος, οικονομικής κατάστασης, αλλά και κοινωνικής, καθιερώνοντας κατά τον τρόπο αυτό την αρχή της μη διάκρισης⁶. Με το άρθρο 20 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής «ΧΘΔΕΕ») καθιερώνεται η ισότητα όλων των ανθρώπων έναντι των νόμων. Ως τέτοιοι θεωρούνται όλες οι δικαιοτικές ρυθμίσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής «Ε.Ε.»). Ταυτόχρονα με τη διάταξη 21 του ΧΘΔΕΕ απαγορεύεται η οποιαδήποτε διάκριση ανεξαρτήτως της διαφορετικότητας των ανθρώπων⁷ ενώ τα άρθρα 8,10,18, 153 παρ.1 στοιχείο θ και το 157 παρ.1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής

³ ΑΠ Ολ. 13/2003 και ΑΠ 474/2022, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

⁴ Κουτνατζής, Σ. - Ι (2021). Η συνταγματοποίηση του δικονομικού δικαίου. Δικαστικής και δικαστική προστασία. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκουλα σελ. 47

⁵ Κουβαράς, Η. (2023), «Άρθρο 4 παρ.1 Σ.», στο Σ. Βλαχόπουλος/ Ξ. Κοντιάδης/ Γ. Τασόπουλος (Επιμ.), *Σύνταγμα: Ερμηνεία κατ' άρθρο* (σ.12) Ηλεκτρονική Έκδοση ανακτήθηκε 24 Απριλίου 2024 από <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/arthro-4/>

⁶ ΣτΕ 2487/2020 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

⁷ Ξεφτέρη, Στ. (2019). Άρθρο 21, στο Β. Τζέμος (επιμ.), *Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ*, Αθήνα: .Νομική Βιβλιοθήκη σ. 297.

Ένωσης (εφεξής «ΣΛΕΕ») συνθέτουν ένα συμπαγές πλέγμα προστασίας της ισότητας για τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος, με τη διάταξη 19 ΣΛΕΕ δίνεται η δυνατότητα σε ευρωπαϊκούς οργανισμούς να αναλαμβάνουν δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων για οποιονδήποτε από τους παραπάνω λόγους ⁸.

Από τη γραμματική διατύπωση της συνταγματικά καθιερωμένης ισότητας προκύπτει ότι αποδέκτης της αποτελεί το σύνολο της κρατικής εξουσίας. Υπό την έννοια ότι η ισότητα δεν αφορά μόνο στον τρόπο εφαρμογής και ψήφισης της νομοθεσίας αλλά και στον τρόπο αντιμετώπισης του πολίτη στις συναλλαγές του με τη δημόσια διοίκηση (διοικητικές, δικαστικές αρχές κ.τ.λ.) . Ως εκ τούτου, η ισότητα δεν αποτελεί μόνο θέμα εφαρμογής των εκάστοτε νομοθετημάτων, αλλά αποτελεί και συνταγματική απαίτηση αναφορικά με την παραγωγή νόμου. Ο νομοθέτης επιβάλλεται κατά τη διαδικασία νομοθέτησης να μην εξαιρεί ομάδες ή πρόσωπα από την ρύθμιση, εκτός βέβαια και αν υφίστανται ειδικά και ουσιαστικά τεκμηριωμένοι λόγοι δημοσίου - κοινωνικού συμφέροντος⁹, η ύπαρξη των οποίων εξάλλου ελέγχεται από τη δικαστική εξουσία. ¹⁰

Τα δικαστήρια στα πλαίσια της διακριτικής τους ευχέρειας οφείλουν να τηρούν την αρχή της ισότητας με τις αποφάσεις τους. Για το λόγο αυτό εντός του σκεπτικού των αποφάσεων εμπεριέχεται και η ανάλογη αιτιολόγηση της δικαστικής κρίσης. Το σκεπτικό των αποφάσεων πρέπει να είναι ειδικό και επαρκώς αιτιολογημένο. Στην περίπτωση κάμψης της αρχής της ισότητας πρέπει το δικαστήριο να αναφερθεί εκτενώς στους υπέρτερους λόγους για την μη τήρηση της ισότητας καθώς και στη μεταβολή των συνθηκών που οδήγησε στο σχηματισμό διαφορετικής δικανικής κρίσης από την παρελθούσα νομολογία.¹¹ Σε κάθε περίπτωση πάντως η τήρηση της αρχής της ισότητας ελέγχεται από τη δικαστική εξουσία. Δεν πρόκειται όμως για έλεγχο της ουσιαστικής

---

⁸ ΔΕΕ C – 156/21, Ουγγαρία κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σκ. 158, C-650/18, Ουγγαρία κατά Κοινοβουλίου, 03-06-2021, σκ.94 και 98

⁹ Κουβαράς, Η. (2023), «Άρθρο 4 παρ.1 Σ.», στο Σ. Βλαχόπουλος/ Ξ. Κοντιάδης/ Γ. Τασόπουλος (Επιμ.), *Σύνταγμα: Ερμηνεία κατ' άρθρο* (σ.20-21.) Ηλεκτρονική Έκδοση ανακτήθηκε 24 Απριλίου 2024 από <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/arthro-4/>

¹⁰ Χρυσόγονος, Κ. (2023). *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*. Αθήνα: Σάκκουλας σ. 173

¹¹ ΣτΕ 4474/2013, 4439/2012,4987/2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

ορθότητας των νομοθετικών επιλογών παρά μόνο για έλεγχο των ορίων έκτασης της αρχής.¹²

Το περιεχόμενο της συνταγματικής ισότητας δεν αντιμετωπίζεται με τυπικά ή αριθμητικά χαρακτηριστικά, διότι υπό αυτήν την έννοια ο νομοθέτης θα ήταν υποχρεωμένος να ρυθμίσει με ίδιο τρόπο καταστάσεις που δεν είναι ίδιες. Η τυπική ισότητα χαίρει εφαρμογής όταν αναφερόμαστε στην πολιτική ισότητα, που θεωρείται βασική για την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας και ανταποκρίνεται πλήρως με το πρώτο άρθρο του Συντάγματος. Σε κάθε άλλη περίπτωση, όμως, η ισότητα γίνεται αντιληπτή ως ουσιαστική ή αναλογική, με την έννοια ότι πρέπει να υπάρχει «όμοια μεταχείριση των ομοίων και ανόμοια των ανόμοιων»¹³. Έτσι, υπάρχουν συνταγματικές διατάξεις που ρητά ορίζουν ότι ο νομοθέτης πρέπει να είναι ευνοϊκός και να επενεργεί θετικά προς όφελος κάποιων κατηγοριών ατόμων, όπως των πολύτεκνων οικογενειών, ατόμων με ειδικές ανάγκες, κατοίκων παραμεθόριων περιοχών κ.λπ., ώστε να μην επιτείνονται οι ήδη υφιστάμενες ανισότητες. Ο λόγος λοιπόν που η συνταγματική επιταγή της ισότητας χαρακτηρίζεται ως ουσιαστική – αναλογική συνίσταται ακριβώς στο γεγονός ότι σε αντίθετη περίπτωση η διαδικασία ρύθμισης ανόμοιων καταστάσεων θα τροφοδοτούσε την ενίσχυση της κοινωνικής ανισότητας, με αποτέλεσμα να μην υπήρχε ουσιαστική ισότητα. Σε κάθε περίπτωση η δημοκρατικά νομιμοποιημένη εξουσία του νομοθέτη και των φορέων κρατικής εξουσίας μέσα από τις εκάστοτε πολιτικές τους επιλογές έχουν το δικαίωμα και την υποχρέωση να διαφοροποιούν τον τρόπο μεταχείρισης καταστάσεων αναλόγως της ιδιομορφίας των συνθηκών.¹⁴

1.2 Η αποκαταστατική λειτουργία της επεκτατικής ισότητας

Πέραν όμως, της νομικής φύσης και του περιεχομένου της αρχής της ισότητας, ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζει η αποκαταστατική λειτουργία των δικαστικών αποφάσεων μέσω της επεκτατικής ισότητας. Συγκεκριμένα, οι δικαστικές αποφάσεις αναγνωρίζουν την παραβίαση της αρχής και αποκαθιστούν με θετική ενέργεια την δυσμενή – διακριτή

¹² ΣτΕ 254, 1758/2019, ΣτΕ Ολ 874/218 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹³ Δαγτόγλου, Π. (2012). *Συνταγματικό Δίκαιο – Ατομικά Δικαιώματα*, Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας σελ.1027

¹⁴ Χρυσόγονος, Κ. (2023). ο.π. σελ. 178

μεταχείριση σε βάρος ομάδων και προσώπων. Συνεπώς, πέραν του ελέγχου, τα δικαστήρια συνιστούν ένα περαιτέρω «φίλτρο» εφαρμογής και αποκατάστασης της αρχής. Η επεκτατική ισότητα έχει τύχει εφαρμογής βάσει της εγχώριας νομολογίας κυρίως όταν:

- μια ειδικότερη διάταξη καταργείται και στη θέση της εισάγεται μια καινούργια ρύθμιση, η οποία φυλάσσει διακριτή μεταχείριση για μια ομάδα.
- νομοθετείται ρύθμιση ειδική και εξαιρετική για μια συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων και παράλληλα αποκλείεται μια άλλη με τα ίδια χαρακτηριστικά.
- εισάγεται εξαίρεση από την γενικότερη διάταξη που ρυθμίζει ίδιες καταστάσεις και
- δεν υπάρχει σχέση κανόνα – εξαίρεσης, ήτοι οι εν συγκρίσει κατηγοριοποιημένες ομάδες και οι εφαρμοζόμενοι νομικοί κανόνες παρουσιάζονται ως όμοιες.¹⁵

Παρόλα αυτά, οι θέσεις της νομολογίας αναφορικά με την επεκτατική εφαρμογή της ευνοϊκότερης ρύθμισης δίστανται, με κύρια βάση διαφωνίας την διάκριση των εξουσιών και με το επιχείρημα ότι η δικαστική εξουσία υποκαθιστά το δημοκρατικά νομιμοποιημένο νομοθέτη. Έχουν διατυπωθεί επίσης ενστάσεις και για την επιβάρυνση που συντελείται στον κρατικό «κορβανά».¹⁶

Η νομολογία του Αρείου Πάγου (εφεξής «Α.Π.») δεν δέχεται περιπτώσεις αποκλεισμού και ειδικής μεταχείρισης για συγκεκριμένες κατηγορίες και ομάδες προσώπων. Αν λοιπόν, διαγνωσθεί δικαστικά ότι η αποκλεισμένη κατηγορία πληροί όλα τα ουσιωδώς απαιτούμενα χαρακτηριστικά ένταξής της στη ρύθμιση, τότε ο Άρειος Πάγος αποκαθιστά την δημιουργηθείσα παραβίαση της αρχής της ισότητας. Η αποκατάσταση φέρει διττό χαρακτήρα καθώς από τη μια διαγιγνώσκεται δικαστικώς η παράβαση της αρχής και από την άλλη επιδικάζεται η καταβολή της παροχής στην αποκλεισμένη κατηγορία-ομάδα.¹⁷ Η προσφορά του Α.Π. είναι ουσιαστική καθώς επεμβαίνει δυναμικά μέσω της επεκτατικής

---

¹⁵ Κουβαράς, Η. (2023), Σύνταγμα: «Άρθρο 4 παρ.1 Σ.», ο.π. σελ.41-42

¹⁶ Χρυσόγονος, Κ. (2023). ο.π. σελ. 185

¹⁷ ΑΠ 474/2022, ΑΠ Ολ 16/2015 , 3/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

εφαρμογής της αρχής της ισότητας. Ως εκ τούτου η άνιση μεταχείριση ορισμένων κατηγοριών ανθρώπων θεραπεύεται με την δικαστική επέμβαση.

Ο Α.Π. αιτιολογεί την ως άνω θέση με το σκεπτικό ότι δεν παραβιάζεται η διάκριση των εξουσιών εφόσον η δικαστική εξουσία νομιμοποιείται να ελέγχει την νομοθετική εξουσία χωρίς να την υποκαθιστά. Εν προκειμένω, απλώς εφαρμόζεται η νομοθετική διάταξη σε όλο της το εύρος μέσω της χρήσης της επεκτατικής ισότητας στους αδικαιολογήτως αποκλεισθέντες¹⁸.

Αντίθετη στάση έχει ακολουθηθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας (εφεξής «ΣτΕ»), η οποία νομολογιακά τυγχάνει αρκετά αυστηρή. Συγκεκριμένα, στις περιπτώσεις, όπου υπάρχει σχέση κανόνα – εξαίρεσης, δηλαδή οι εν συγκρίσει κατηγοριοποιημένες ομάδες και οι εφαρμοζόμενοι νομικοί κανόνες παρουσιάζονται ως όμοιες, διαγιγνώσκεται ανεπίτρεπτη δικαστική παρέμβαση στο νομοθετικό έργο με επιπρόσθετες επιβαρύνσεις στα δημοσιονομικά της χώρας.¹⁹ Βέβαια, όταν έχει εισαχθεί μια ειδική και εξαιρετική νομοθετική ρύθμιση για μια συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων ενώ παράλληλα έχει αποκλειστεί μια άλλη με τα ίδια χαρακτηριστικά, το ΣτΕ έχει αποκαταστήσει την αδικαιολόγητη διάκριση. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτέλεσε ο αποκλεισμός μίας παροχής λόγω φύλου. Εκεί το ΣτΕ δικαστικώς διέγνωσε την παραβίαση της αρχής και απέδωσε την παροχή στο αποκλεισμένο φύλο.²⁰

Το Ελεγκτικό Συνέδριο αποτελεί το ανώτερο δημοσιονομικό δικαστήριο της χώρας, στο οποίο εκδικάζονται κυρίως συνταξιοδοτικές διαφορές. Κατά πάγια νομολογία του εφαρμόζει την επεκτατική ισότητα μέσω της χρήσης της επέκτασης της ευνοϊκής εφαρμογής. Στις περιπτώσεις λοιπόν όπου αδικαιολόγητα έχει αποκλειστεί, από την ειδικότερη νομοθετική διάταξη, κατηγορία – ομάδα προσώπων με όμοια χαρακτηριστικά, επεμβαίνει δυναμικά και αποκαθιστά την παραβίαση της αρχής. Ενδεικτικά αναφερόμαστε στην περίπτωση διαφορετικής αντιμετώπισης των δικαιούχων αντρών και γυναικών με 5.500 μέρες ασφάλισης και ανήλικο τέκνο, όπου στην προκείμενη οι άνδρες

---

¹⁸ ΑΠ 93/2009, 60/2002, ΑΠ ΟΛ 28/1992 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁹ ΣτΕ 1207/2012 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

²⁰ ΣτΕ 3003/2019 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

με τα ίδια χαρακτηριστικά είχαν αποκλεισθεί από το δικαίωμα συνταξιοδοτικής παροχής με τις ίδιες ως άνω προϋποθέσεις.²¹ Ακριβώς το αυτό είχε συμβεί και με την πολυτεκνία με τη διαφορά ότι στην προκείμενη αν και προβλεπόταν ως συνταξιοδοτικό δικαίωμα, παρά ταύτα για τους άνδρες είχαν θεσπιστεί περισσότερες προϋποθέσεις από ότι στις γυναίκες.²²

Εν τέλει, την κατά τα άνω διαφορετική αντιμετώπιση αναφορικά με την εφαρμογή της επεκτατικής ισότητας, αποπειράθηκε εν τέλει να λύσει στο σύνολο της η νομολογία μέσω διάκρισης ανάμεσα σε γενική και ειδική διάταξη. Η επαναφορά δηλαδή κάθε αυθαίρετης ανισότητας μπορεί να γίνει με το να εφαρμοστεί η γενική διάταξη και να παραμεριστεί η ειδική. Υπό την έννοια ότι όταν διαπιστωθεί από τον δικαστή η αντίθεση της ειδικότερης διάταξης με την αρχή, αυτή καταργείται και στη θέση της εφαρμόζεται η γενικότερη διάταξη.

Ωστόσο, η δημιουργία ενός ενιαίου καθεστώτος προσκρούει στον «ύφαλο» της εκάστοτε κυβερνητικής πολιτικής, η οποία λειτουργεί και νομοθετεί αποσκοπώντας να εξυπηρετήσει μικροπολιτικής φύσης πελατειακά συμφέροντα ενώ παράλληλα πρέπει να τηρήσει και τις δημοσιονομικές της υποχρεώσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ενιαίο μισθολόγιο στο δημόσιο τομέα. Μέσα σε αυτό το κλίμα τα Δικαστήρια της χώρας έχουν έρθει ήδη αντιμέτωπα πολλάκις με την κατάθεση χιλιάδων δικογράφων από αποκλεισμένους από την ευνοϊκή ρύθμιση πολίτες. Τα Δικαστήρια της χώρας λειτουργούν μέσα σε ένα καθεστώς αδιεξόδου, αφού δεν μπορούν ούτε να παραβιάζουν την αρχή της ισότητας ούτε να επιβαρύνουν τον ήδη περιορισμένο κρατικό προϋπολογισμό.

1.3 Ποινικό Δίκαιο και κοινωνία

Στο ποινικό δίκαιο η αρχή της ισότητας εκφράζεται από την βασική και θεμελιώδη αρχή «κανένα έγκλημα, καμία ποινή χωρίς νόμο», η οποία στα λατινικά αποδίδεται με τον όρο «*Nullum crime, nulla poena sine lege*». Η αρχή αυτή διαπνέει ολόκληρη την ποινική μας νομοθεσία, όταν τυποποιείται μια πράξη ως εγκληματική, ακολουθεί η θέσπιση ενός

---

²¹ ΕΣ Ολ 2017/2020 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

²² ΕΣ Ολ 1807/2014 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

συγκεκριμένου πλαισίου ποινής. Μάλιστα η έκταση και η ένταση της ποινής καθορίζεται αναλόγως του εννόμου αγαθού που επιχειρεί να προστατέψει. Τα πλαίσιο ποινής όπως και η εξασφαλιστική ιδιότητα του νομοθετήματος τελούν υπό τη σκέπη της τήρησης της αναλογικότητας, η οποία εξαρτάται από τον άδικο χαρακτήρα της πράξης και τον βαθμό ενοχής του δράστη. Ο ποινικός νομοθέτης, λοιπόν, έχει διαμορφώσει τον ποινικό νόμο τηρώντας τις ανωτέρω αρχές και προστατεύοντας παράλληλα το εκάστοτε έννομο αγαθό, προκειμένου να τύχουν ίδιας αντιμετώπισης και κρίσης ομοειδείς περιπτώσεις. Το ποινικό δίκαιο φυλάσσει ίδια ποινή εναντίον του ατόμου που έχει εγκληματήσει ανεξαρτήτως των επιμέρους ιδιοτήτων του (καταγωγή, κοινωνική θέση, οικονομική κατάσταση) και εν τέλει η ποινή διαμορφώνεται κατά την ακροαματική διαδικασία, όχι μόνο βάσει των ατομικών χαρακτηριστικών της προσωπικότητας του εν λόγω κατηγορουμένου, αλλά και σε συνδυασμό με το είδος του εκδικαζόμενου εγκλήματος.²³

Εξέχουσα σημασία διαδραματίζει η επιλογή από το ποινικό δίκαιο της προστασίας συγκεκριμένων εννόμων αγαθών. Τα έννομα αγαθά αντικατοπτρίζουν τις κυρίαρχες αξίες (αγαθά, συμφέροντα), οι οποίες αξίζουν να προστατευθούν από το Ποινικό Δίκαιο διότι η προσβολή τους κινητοποιεί κοινωνικές αντιδράσεις. Το Ποινικό Δίκαιο λοιπόν, δεν μπορεί να παραβλέψει αυτές τις άμεσες αντιδράσεις, επειδή ελλοχεύει ο κίνδυνος να παραγκωνιστεί στη συνείδηση των πολιτών. Ο παραγκωνισμός θα δώσει χώρο στην ιδιωτική πρωτοβουλία για την απόδοση της δικαιοσύνης (αυτοδικία). Αντίστροφα, αν το Ποινικό Δίκαιο υπερβάλλει αναφορικά με την προστασία πολλών διαφορετικών εννόμων αγαθών τότε θα δημιουργήσει εκ νέου πολλαπλές κοινωνικές συγκρούσεις²⁴.

Οι θεμελιώδεις αλλαγές στο χώρο της ποινικής δικαιοσύνης είναι αλληλένδετες με τις αλλαγές των κοινωνικών συνθηκών. Η πολυεπίπεδη σύνδεση τους, ωστόσο, δεν μπορεί να αναγνωρισθεί εύκολα στην ποινική τους τυποποίηση. Καταφανώς δεν γίνεται λόγος για μια απλή σχέση αίτιου - αιτιατού. Οι ποινικοί θεσμοί αλληλοεπιδρούν με την κοινωνική

---

²³ Καρύδη, Β. (2010), *Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα. Ηθικοί πανικοί, ποινική δικαιοσύνη*. Αθήνα – Κομοτηνή: Σάκκουλα, Σειρά Media + Έγκλημα σελ.197

²⁴ L. Hulsman - J. Bernat de Celis, Peines Perdues. Le système pénal en question (1982), σε μτφρ. Άστοχες ποινές. Το ποινικό σύστημα υπό αμφισβήτηση, Εισαγ. - μτφρ. Γ. Νικολόπουλου. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη (1997).

πραγματικότητα²⁵. Μια έντονη ποινική αποδοκιμασία κάποιων πράξεων διαμορφώνει και επανακαθορίζει τις σχέσεις και τις συμπεριφορές των πολιτών. Το ποινικό δίκαιο λοιπόν διαπαιδαγωγεί τους πολίτες αναφορικά με τις επιτρεπτές κοινωνικές συμπεριφορές.²⁶ Συνεπώς ο ποινικός μηχανισμός διατηρεί μια σχέση ενεργή και αμφίδρομη με τις κοινωνικές συνθήκες.

Σύμφωνα με τους Rusche και Kirchheimer, η κατά διαστήματα αυστηροποίηση των κυρώσεων συνδέεται αιτιακά με την υποτίμηση της ανθρώπινης αξίας και με την παράλογη μεταχείριση των ανθρώπων που αποτελούν μειονότητα. Ειδικότερα το φαινόμενο εμφανίζεται στις εργασιακές σχέσεις. Υποστήριζαν οι ίδιοι ότι η ποινική δικαιοσύνη της άρχουσας τάξης πρέπει να εξασφαλίζει ότι οι συνθήκες διαβίωσης των κοινωνικά αδύναμων εργαζομένων είναι καλύτερες από αυτές των φυλακισμένων ούτως ώστε η φυλάκιση να μην αποτελεί επιλογή για τους εργαζόμενους.²⁷

Πράγματι, οι διακηρυγμένοι σκοποί της ποινικής δικαιοσύνης σκιαγραφούν τα αντιμαχόμενα συμφέροντα μέσα στην κοινωνία.²⁸ Σύμφωνα με τον συνταγματολόγο Μάνεση,²⁹ το εφαρμοζόμενο δίκαιο απηχεί και ρυθμίζει τα εκάστοτε κοινωνικά συμφέροντα που ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Ως εκ τούτου, το δίκαιο μέσα από τη μορφή και τη λειτουργία του εκφράζει και ρυθμίζει τον εκάστοτε κοινωνικό συσχετισμό των δυνάμεων. Όταν η ποινική εξουσία είναι συγκεντρωμένη σε συγκεκριμένες κοινωνικές δυνάμεις τότε ενεργοποιείται από το κράτος η προστατευτική λειτουργία του ποινικού νόμου. Ωστόσο, όταν η ποινική εξουσία διαχέεται μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών δυνάμεων, τότε συμπεριλαμβάνονται και οι αποκλίνοντες, και η ποινική δικαιοσύνη εκφράζει μεγάλο μέρος της κοινωνίας.

---

²⁵ Μανωλεδάκης, Ι. (1980). *Εισαγωγή στην Επιστήμη*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής. σελ. 165. Ομοίως, Δασκαλάκη, Η. (1973). *Η λειτουργία της ποινής υπό το φως των δεδομένων της εγκληματολογίας*. Αθήνα: Κουλουφάκου σελ. 153 επ.

²⁶ Σπινέλλη, Κ. (1982), *Η γενική πρόληψη των εγκλημάτων*. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σελ. 12 επ.

²⁷ Rusche. G. (2005). *Punishment and Social Structure*. New Brunswick: Transaction Publishers. σελ. 23 επ.

²⁸ Τσουκαλάς, Κ. (1999). *Η εξουσία ως λαός και ως έθνος*. Αθήνα: Θεμέλιο. σελ. 587 επ.

²⁹ Μάνεσης, Α. (1980). *Συνταγματικό Δίκαιο*. Αθήνα: Σάκκουλας. σελ. 16 επ.

Βάσει των ανωτέρω, το ποινικό δίκαιο αποτελεί πεδίο εμφάνισης της κοινωνικής ανισότητας και της επιλεκτικότητας³⁰. Έξω-νομικοί παράγοντες όπως το εισόδημα, η ανεργία και εν τέλει η φτώχεια διαδραματίζουν κύριο ρόλο για την εμπλοκή του ατόμου με τους διωκτικούς μηχανισμούς, αρχικά της αστυνομίας και ακολούθως της δικαστικής εξουσίας. Η κακή χρήση της διακριτικής ευχέρειας, η επαγγελματική νοοτροπία και η στερεοτυπική απεικόνιση του εγκληματία διαιωνίζουν την κοινωνική αδικία.³¹

Προτού, όμως, διαπιστωθεί η εκ των πραγμάτων παραβίαση της αρχής της ισότητας και η επιλεκτικότητα της ποινικής δικαιοσύνης στο σύνολο της, κρίνεται απαραίτητη η διασαφήνιση θεμελιωδών εννοιών και η επισκόπηση των θεωριών της Κριτικής Εγκληματολογίας, ούτως ώστε τα επιστημονικά πορίσματά της να οδηγήσουν στην βαθύτερη κατανόηση των μορφών της επιλεκτικής μεταχείρισης των κοινωνικά αδυνάτων.

2. Η Επιλεκτικότητα του Ποινικοκατασταλτικού Συστήματος κατά την Εγκληματολογική Θεωρία

2.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Ο κοινωνικός έλεγχος συγκροτεί, καταρχάς, μια έννοια άρρηκτα συνδεδεμένη με το υφιστάμενο καπιταλιστικό οικονομικό μοντέλο ανάπτυξης των δημοκρατικών κρατών του σύγχρονου κόσμου. Πρόκειται για ένα ενιαίο σύνολο κοινωνικών σχέσεων και διαδικασιών μέσω των οποίων προωθείται μια συγκεκριμένη κοινωνική οργάνωση και εξασφαλίζεται η υπακοή των κοινωνιών στον νόμο. Υφίστανται δύο μορφές κοινωνικού ελέγχου, ο τυπικός και ο άτυπος. Από τη μια πλευρά, ο άτυπος αναφέρεται κυρίως σε μακροχρόνια θεσπισμένες κοινωνικές σχέσεις και διαδικασίες εντός της κοινωνίας, από τις οποίες η απόκλιση δεν επιφέρει προκαθορισμένες βάσει συγκεκριμένων καθολικών κριτηρίων ποινές. Ασκείται δε, κατά κύριο λόγο από τη θρησκεία, το εκπαιδευτικό σύστημα, το στρατό, το οικογενειακό περιβάλλον, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και το

---

³⁰ Δασκαλάκης, Η. (1985). *Η κοινωνιολογία της κοινωνικής αντίδρασης*. ο.π. σελ. 132 επ.

³¹ Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια – Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα..* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη σελ. 59 επ.

διαδίκτυο. Από την άλλη πλευρά, ο τυπικός διαφέρει από τον άτυπο, επειδή είναι υποχρεωτικός για όλους και εφαρμόζεται με την μορφή του εξαναγκασμού από την αστυνομία και το ποινικοκατασταλτικό σύστημα.³²

Η ουσία της έννοιας του κοινωνικού ελέγχου, και δη του τυπικού, μπορεί να μελετηθεί μόνο εντός του σύγχρονου κρατικού φαινομένου. Σε ένα κράτος δικαίου η έννομη τάξη ασκεί την κυριαρχία της μέσω της επιβολής συγκεκριμένων εξαναγκαστικών πολιτικών.³³ Κατά το βεμπεριανό συναινετικό μοντέλο, το κράτος αντλεί την ορθολογική νομιμοποίηση για την άσκηση της φυσικής του δύναμης/εξουσίας μέσα από τη συναίνεση των κοινωνιών, η οποία εκπορεύεται από την πεποίθηση ότι τα όργανα του κράτους λειτουργούν σύμφωνα με τα όσα ορίζουν οι θεσπισμένοι νόμοι, η παράδοση και το χάρισμα.³⁴ Στο πλαίσιο του συναινετικού μοντέλου το έγκλημα αποτελεί κατασκευή με κριτήρια αντικειμενικά και ως εκ τούτου απορρίπτεται η ύπαρξη φυσικού δικαίου. Αντ' αυτού υποστηρίζεται ότι υπάρχουν και εφαρμόζονται μόνο οι κανόνες του γραπτού, του θετού δικαίου. Επιπλέον, ο Νομικός Θετικισμός έχει ως ακρογωνιαίο λίθο την ασφάλεια του δικαίου και παράλληλα αντιμετωπίζει το δίκαιο ως αμετάβλητο με ρυθμιστική ισχύ εκ των πρότερων γνωστή και θεσπισμένη, αφορώσα όλους τους πολίτες. Στο πλαίσιο αυτό λαμβάνει χώρα ένας σταθερός διαμοιρασμός δικαιωμάτων και υποχρεώσεων μεταξύ των πολιτών του. Με γνώμονα τη θεωρία του Θετικισμού όλες οι αμφιβολίες, που σχετίζονται με το ποιες συμπεριφορές θεωρούνται εγκλήματα και για ποιο λόγο, εξαλείφονται³⁵. Σε αυτή την περίπτωση βάσει του θετικιστικού μοντέλου οι πολίτες συναινούν και συμβάλλουν στη διασφάλιση και στη διατήρηση της συνοχής της κοινωνίας. Η

---

³² Βιδάλη, Σ. & Κουλούρης, Ν. (2012). *Αποκλίνουσα Συμπεριφορά & Ποινικό Φαινόμενο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.151-153

³³ Βιδάλη, Σ. & Κουλούρης, Ν. (2012). ο.π. σελ.156

³⁴ Melossi, D. (1990), *The State of Social Control A Sociological Study of Concepts of State and Social Control in the Making of Democracy*. Cambridge: Polity Press, σελ. 65

³⁵ Λάζος, Γ. (2017), *Κριτική εγκληματολογία*, Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 27.

παραβατική συμπεριφορά εκλαμβάνεται μόνο ως ατομική παθογένεια, έχουσα καμία σχέση με την οποιαδήποτε κοινωνική δυσλειτουργία.³⁶

Στον αντίποδα του συναινετικού μοντέλου βρίσκεται το συγκρουσιακό. Για το συγκρουσιακό μοντέλο δομικό συστατικό των κοινωνιών αποτελεί η σύγκρουση των διαφόρων ομάδων από τις οποίες απαρτίζεται συνολικά η κοινωνία. Κυρίαρχοι της σύγκρουσης είναι αυτοί που καταφέρνουν να προωθούν τα ιδιοτελή συμφέροντά τους δια των επιβληθέντων κανόνων δικαίου, ήτοι εξασφαλίζονται μέσω της καταναγκαστικής λειτουργίας του νόμου.³⁷ Κατ' ακολουθία, ο ποινικός νόμος συντηρεί και προστατεύει τα συμφέροντα των κυρίαρχων κοινωνικών ομάδων. Ο ποινικός νόμος είναι το προϊόν της επικράτησής τους στο πεδίο των κοινωνικών συγκρούσεων. Συνεπώς, ο ποινικός νόμος δεν είναι απότοκος συναίνεσης των κοινωνιών, αλλά το αποτέλεσμα της σύγκρουσης και της επικράτησης του κοινωνικά ισχυρότερου³⁸.

Μέσα στο πλαίσιο του συγκρουσιακού μοντέλου, ακολούθως, σημαίνουσα αξία αποκτά η διαδικασία χαρακτηρισμού μιας συμπεριφοράς ή παράλειψης ως έγκλημα και η αντίστοιχη τυποποίησή της στον ποινικό νόμο. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται εγκληματοποίηση. Η εγκληματοποίηση αποτελεί το πεδίο εμφάνισης της επιλεκτικότητας βάσει του συγκρουσιακού μοντέλου, πρόκειται για έναν όρο ο οποίος υιοθετήθηκε για πρώτη φορά από το Ριζοσπαστικό μοντέλο της Αμερικής τη δεκαετία του 1950 και αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο κάποιος αποκτά το στίγμα του εγκληματία³⁹. Η ποινική επιλεκτικότητα φωτίζεται μέσα από το ιστορικό πρίσμα του συσχετισμού ανάμεσα στον έλεγχο του εγκλήματος και τις εκάστοτε κοινωνικές διαμάχες.

Η εγκληματοποίηση δε, ως όρος διακρίνεται σε πρωτογενή και δευτερογενή. Η πρωτογενής εγκληματοποίηση αναφέρεται στην τυποποίηση μιας πράξης ως έγκλημα

---

³⁶ Χουλιάρης, Α. (2012). «Η λειτουργία του Ποινικού Δικαίου υπό την έποψη της συγκρουσιακής θεωρίας για το έγκλημα («conflict criminology»)». στο Στράγγας, Ι., Χάνος, Α., Παπαχαραλάμπους, Χ. και Τσούκα, Χ. (επιμ.), *Αγαθό, Συμφέρον και Δίκαιο*. Εκδόσεις Σάκκουλα – Nomos – L' Harmattan, σ. 859-860.

³⁷ Δασκαλάκης, Η. (1985). *Η κοινωνιολογία της κοινωνικής αντίδρασης*. Αθήνα: Σάκκουλας, σελ.33-34

³⁸ Χουλιάρης, Α. (2012). Η λειτουργία του Ποινικού Δικαίου υπό την έποψη της συγκρουσιακής θεωρίας για το έγκλημα («conflict criminology»). ο.π., σελ.860

³⁹ Βιδάλη, Σ. & Κουλούρης, Ν. (2012). *Αποκλίνουσα συμπεριφορά και ποινικό φαινόμενο*, ο.π. σελ.244

στον ποινικό νόμο. Η εγκληματοποίηση σε δευτερογενές επίπεδο αναφέρεται στον τρόπο που εφαρμόζεται η ποινική νομοθεσία από τους λειτουργούς της δικαιοσύνης (αστυνομία, δικαστήρια, φυλακή). Κατά το στάδιο της πρωτογενούς εγκληματοποίησης η επιλεκτικότητα εμφανίζεται μέσω της ποινικοποίησης συγκεκριμένων πράξεων, οι οποίες φέρουν ορισμένα χαρακτηριστικά: τελούνται με πολύ απλά και ευκόλως προσβάσιμα μέσα, η δίωξή τους δεν προκαλεί υψηλή κοινωνικοπολιτική σύγκρουση, οι δράστες των εγκλημάτων αυτών προέρχονται συνήθως από χαμηλές κοινωνικές διαστρωματώσεις, χαρακτηρίζονται όμως από μεγάλη θεατότητα υπό την έννοια της υπερπροβολής και υπεργνωστοποίησής τους στην κοινωνία.⁴⁰

Αντιθέτως, εγκληματικές ενέργειες που διαπράττονται κατά κύριο λόγο από δράστες προερχόμενους από υψηλές κοινωνικές διαστρωματώσεις με τη χρήση εκλεπτυσμένων μέσων, αν και προκαλούν μεγάλη κοινωνική βλάβη, δεν τυποποιούνται στον ποινικό κώδικα. Η μη τυποποίησή τους στον ποινικό νόμο ή η συμβολική τους τυποποίηση έχει ως αποτέλεσμα ενέργειες με μεγάλη κοινωνική βλαπτικότητα να μένουν ουσιαστικά ατιμώρητες. Η απουσία ποινικής απαξίας οδηγεί αναπόφευκτα και στην πολύ χαμηλή θεατότητα των εγκλημάτων αυτών.⁴¹

Η επιλεκτικότητα κατά το στάδιο της δευτερογενούς εγκληματοποίησης συνίσταται στην μη ορθή και αντικειμενική εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου από τους φορείς του τυπικού ελέγχου. Οι δίωξεις και καταδίκες εν γένει λαμβάνουν χώρα μέσα από στερεοτυπικές αναπαραστάσεις του εγκληματία. Ο ποινικός νόμος δεν εφαρμόζεται καθολικά και δεν αφορά στο σύνολο της κοινωνίας. Όπως πρωτογενώς, έτσι και δευτερογενώς η ποινική δίωξη στρέφεται αποτελεσματικά και κατά κύριο λόγο κατά των κοινωνικά αδύναμων εγκληματιών ενώ όσον αφορά στους κοινωνικά δυνατούς το ποινικό κατασταλτικό σύστημα αποτυγχάνει να επιτελέσει το ρόλο του. Θα μπορούσε να

---

⁴⁰ Vegh Weis, V. (2017). *Marxism and Criminology: A History of Criminal Selectivity*. Leiden/ Boston: Brill σελ.20-21

⁴¹ Vegh Weis, V. (2017). *Marxism and Criminology: A History of Criminal Selectivity*. ο.π .σελ.20

χαρακτηριστεί το φαινόμενο αυτό και ως επιλεκτική επιβολή του νόμου (selective enforcement)⁴².

Πέραν της ανωτέρω διάκρισης της εγκληματοποίησης σε πρωτογενή και δευτερογενή και υπό το πρίσμα της επιλεκτικότητας, η Vegh Weis προχωράει ένα βήμα παρακάτω διαπιστώνοντας την ύπαρξη μιας ακόμη συμπληρωματικής διάκρισης: αυτή της υπερεγκληματοποίησης και της υποεγκληματοποίησης.⁴³

Η υπερεγκληματοποίηση αφορά κυρίως στους κοινωνικά αδύναμους και τις κοινωνικές μειονότητες τόσο πρωτογενώς με την τυποποίηση κοινών εγκλημάτων, τα οποία επιφέρουν δυσανάλογες ποινικές κυρώσεις, όσο και δευτερογενώς με την επιβολή αυστηρών κυρώσεων υπό δυσμενείς όρους ακόμα και αν η βλάβη του προστατευόμενου έννομου αγαθού είναι ασήμαντη.⁴⁴

Η υποεγκληματοποίηση αφορά κυρίως στους κοινωνικά και οικονομικά ισχυρούς, των οποίων οι εγκληματικές πράξεις πρωτογενώς δεν τυποποιούνται ή τυποποιούνται συμβολικά, ενώ δευτερογενώς οι υποθέσεις «φιλτράρονται» μέσα από τα διάφορα στάδια της ποινικής διαδικασίας και κάποιες φορές φτάνουν σε σημείο ατιμωρησίας, παρά το γεγονός ότι οι κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις των εγκληματικών πράξεών τους προξενούν μεγάλη κοινωνική βλάβη. Σύμφωνα με την Vegh Weis οι όροι της πρωτογενούς και δευτερογενούς εγκληματοποίησης διασταυρώνονται σχηματικά με τους όρους της υπέρ/υπό – εγκληματοποίησης.⁴⁵

Το συγκρουσιακό μοντέλο περαιτέρω, αποτελεί τη βάση για την συστηματική μελέτη της εγκληματοποίησης από τους μαρξιστές-κριτικούς εγκληματολόγους (στους οποίους ανήκει η Vegh Weis). Ειδικότερα, η θεωρία του μαρξισμού χρησιμοποιήθηκε από τους

---

⁴² Vegh Weis, V. (2017). *Marxism and Criminology: A History of Criminal Selectivity*. ο.π. σελ.21

⁴³ Αλοσκόφης Ούλιαμ.(2021). Ποινική επιλεκτικότητα: μία μακρο-ιστορική θεώρηση από τη Valeria Vegh Weis, *Crime Times*, τόμος 15 σελ.4-5

⁴⁴ Αλοσκόφης Ούλιαμ.(2021). ο.π σελ. 6

⁴⁵ Vegh Weis, V. (2017). ο.π.σελ..21

εγκληματολόγους ως μέθοδος κατανόησης του εγκληματικού φαινομένου.⁴⁶ Στην Κριτική Εγκληματολογία λαμβάνει χώρα μια μετατόπιση του επιστημονικού ενδιαφέροντος από τον ίδιο τον εγκληματία και τις συνθήκες τέλεσης του εγκλήματος στο εγκληματικό φαινόμενο αυτό καθαυτό, όπως τυποποιείται στον ποινικό νόμο.⁴⁷

Ο Greenberg D. επισημαίνει ότι η μαρξιστική οπτική επιτάσσει στην εγκληματολογία να εστιάσει στην έννοια της σύγκρουσης και συγκεκριμένα μίας σύγκρουσης – αντίθεσης η οποία δεν προέρχεται από εξωτερικούς παράγοντες, αλλά αποτελεί βασικό ενδογενές στοιχείο της καπιταλιστικής οργάνωσης. Οι αντιθέσεις αποτελούν τη βάση της σύγκρουσης και δεν είναι λογικές ασυνέχειες, ούτε τυχαίες κοινωνικές ασυμβατότητες. Υπό αυτή την οπτική, η μελέτη της σύγκρουσης αναπτύσσει μια διαλεκτική, όπου η ταξικότητα και ο καπιταλιστικός τρόπος οργάνωσης της οικονομίας δημιουργούν τις προϋποθέσεις των εσωτερικών της κοινωνίας αιτιών για τη σύγκρουση.⁴⁸

Καταληκτικά, μέσα σε ένα ταξικό περιβάλλον όπου η ουδετερότητα του νόμου είναι μια ουτοπία,⁴⁹ προσδίδεται πολύ μεγάλη σημασία στην διερεύνηση των έξω-νομικών και έξω-ποινικών παραγόντων που συντελούν και διαπλέκονται για την διαμόρφωση του ποινικού νόμου⁵⁰. Η Κριτική Εγκληματολογία «ρίχνει» φως στους έξω - νομικούς παράγοντες που συντελούν καθοριστικά στις διαδικασίες της εγκληματοποίησης. Ακολούθως, οι επιμέρους εγκληματολογικές θεωρίες αποδεικνύουν την ύπαρξη ταξικών κριτηρίων (φύλο, οικονομική και κοινωνική θέση) βάσει των οποίων παράγεται και εφαρμόζεται ο ποινικός νόμος αποδεικνύοντας την άρρηκτη σχέση του ποινικού – κατασταλτικού συστήματος με την επιλεκτικότητα.

---

⁴⁶ Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014), Λευκά κολλάρα και οικονομικό έγκλημα. Δίκαιο & Οικονομία. Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας. σελ.107

⁴⁷ Βιδάλη Σ. & Κουλούρης Ν. (2012). ο.π. σελ.244

⁴⁸ GREENBERG, D. F. (1993). *Crime And Capitalism: Readings in Marxist Crimonology*. Temple University Press. Ανακτήθηκε 25-5-2024 από <http://www.jstor.org/stable/j.ctt14btbrw> σελ.16-17

⁴⁹ PLATT, T. (1974). Prospects for a Radical Criminology in the United States. *Crime and Social Justice*, 1, 2–10. Ανακτήθηκε 25-5-2024 από <http://www.jstor.org/stable/29765882> 3

⁵⁰ Βιδάλη, Σ. & Κουλούρης, Ν. (2012). *Αποκλίνουσα Συμπεριφορά & Ποινικό Φαινόμενο*, ο.π.σελ.243

2.2. Εγκληματοποίηση και Επιλεκτικότητα στη Θεωρία

2.2.1 Edwin Sutherland: Η «ανακάλυψη» των εγκλημάτων των ισχυρών

Ο Edwin Sutherland ήταν κορυφαίος εγκληματολόγος του 20^{ου} αιώνα. Η συμβολή του υπήρξε τεράστια, διότι ήταν ο πρώτος ο οποίος διαπίστωσε ότι και τα μέλη των υψηλών κοινωνικών κλιμακίων εγκληματούν, μάλιστα δε αυτού του είδους την εγκληματικότητα την απέδωσε με τον όρο εγκλήματα του λευκού κολάρου ή άλλως εγκλήματα των «αξιοσέβαστων κυρίων που φορούν λευκά περιλαίμια».⁵¹

Ο Sutherland διεξήγαγε έρευνα σε 70 εταιρικά σχήματα των Η.Π.Α. προκειμένου να εξετάσει τον τρόπο που εφαρμόστηκε ο νόμος του Sherman, γνωστός και ως Anti-Trust. Τα πορίσματα της έρευνας αυτής δημοσιεύτηκαν σε άρθρο του στην Αμερικανική Ένωση Κοινωνιολόγων με τίτλο «Is White Collar Crime»⁵². Η έρευνά του κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι εταιρείες, ακόμα και αν καταδικάζονταν, πλήρωναν απλώς ορισμένα διοικητικού τύπου πρόστιμα και η υπόθεση είχε ολοκληρωθεί. Παρά το γεγονός ότι αποδεδειγμένα εγκληματήσαν δεν τους αποδόθηκε ποτέ το στίγμα του εγκληματία. Να σημειωθεί εδώ ότι σε παρόμοιο πόρισμα είχαν καταλήξει αργότερα και οι Simon Mackenzie με την Penny Green στην έρευνά τους.⁵³

Συνεπώς, ο Sutherland απέδειξε ότι ακόμα και άτομα υψηλού κοινωνικού status (κύρους) διαπράττουν εγκληματικές ενέργειες για τις οποίες η δικαιοσύνη επιφυλάσσει διαφορετική μεταχείριση (πρόστιμα) από ότι στα άτομα που ανήκουν σε χαμηλά

---

⁵¹ Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια – Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα.. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη σελ. 132

⁵² Sutherland, E. (1944). Is "White Collar Crime" Crime? *American Sociological Review*, Vol. 10, No 2. σελ. 132-139

⁵³ Mackenzie, S., and Green, P. (2008). Performative regulation: a case study in how powerful people avoid criminal labels. *British Journal of Criminology*, 48(2).σελ138

κοινωνικά στρώματα, ενώ τέλος ανέδειξε ως αίτιο αυτής της κατάστασης τον παράγοντα της εξουσίας.⁵⁴

Περαιτέρω, ο Sutherland διατύπωσε την θεωρία του «περί διαφορικής συναναστροφής» επηρεασμένος κυρίως από τη Σχολή του Σικάγο και τη θεωρία της αλληλεπίδρασης (George Herbert Mead)⁵⁵. Η θεωρία του υποστηρίζει ότι η εγκληματική συμπεριφορά διδάσκεται στο άτομο μέσω της αλληλόδρασής του με τον κοινωνικό του περίγυρο. Εκεί μαθαίνονται οι διάφορες μέθοδοι διάπραξης του εγκλήματος (πρακτικό μέρος) και καλλιεργούνται οι πεποιθήσεις (τα κίνητρα, οι επιθυμίες, η νοοτροπία), προκειμένου να «δικαιολογήσει» τις πράξεις του (θεωρητικό μέρος). Το άτομο εγκληματεί διότι η επαφή του με την παραβατικότητα είναι πιο ισχυρή σε σύγκριση με το πρότυπο της τήρησης του νόμου.⁵⁶

Κατά συνέπεια η εγκληματικότητα του λευκού κολάρου υπακούει στην ανωτέρω λογική μέσω πρακτικών στην επιχειρηματική τους δραστηριότητα, διαφοροποιείται, ωστόσο, από το κοινό έγκλημα λόγω των προτύπων συμπεριφοράς που ακολουθούνται μέσα σε ένα ταξικό περιβάλλον. Η εγκληματικότητα του λευκού κολάρου χαρακτηρίζεται από την μερτονική «καινοτομία» και εφευρετικότητα αναφορικά με την επίτευξη του κέρδους, ένα χαρακτηριστικό το οποίο δεν συναντάται στο κοινό έγκλημα των χαμηλών κοινωνικών τάξεων.⁵⁷

Εν κατακλείδι, η συνεισφορά του επιστημονικού έργου του Sutherland υπήρξε μεγάλης σημασίας διότι μετέφερε το επιστημονικό ενδιαφέρον της εγκληματολογίας μακριά από τον θετικισμό των προηγούμενων ετών. Πλέον δεν απασχολεί την επιστήμη ο άνθρωπος

---

⁵⁴ Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2016), *Ποιοι είναι οι εγκληματίες στην εποχή μας; Η διαχρονική απάντηση του εγκλήματος του λευκού κολάρου* σε Μ. Γασπαρινού (επιμ.) Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, Τιμ. Τόμος καθ. Ν. Κουράκη, Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας, σ.978.

⁵⁵ Mead G.H. (1934)., *Mind, Self, and Society. Form the standpoint of a social behaviorist*. Chicago and London: The University of Chicago Press σελ 6-8

⁵⁶ Sutherland E., Cressey D., Luckenbill D. (1992), *Principles of Criminology*. Lanham Boulder New Yrk Oxford: General Hall, σελ 88-90

⁵⁷ Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014), *Λευκά Κολάρα & Οικονομικό Έγκλημα – Κοινωνική Βλάβη και Αντεγκληματική Πολιτική* ο.π. σελ. 65

σαν εγκληματίας, αλλά το εγκληματικό φαινόμενο και πώς αυτό διαμορφώνεται, ενώ παράλληλα φωτίζονται επιτυχώς και τα εγκλήματα των ισχυρών. Το έγκλημα δεν θεωρείται πια «μονοπώλιο» των φτωχών, αλλά και των οικονομικά ισχυρών, οι οποίοι με την χρήση του εξουσιαστικού παράγοντα εκφεύγουν της ποινικής καταδίκης. Επιπλέον, η θεωρία της διαφορικής συναναστροφής έδειξε με emphaticό τρόπο ότι το εγκληματικό φαινόμενο είναι αποτέλεσμα των κοινωνικών συγκρούσεων που διαπερνά το σύνολο των κοινωνικών συμπεριφορών. Το αποτέλεσμα της σύγκρουσης αποτυπώνεται στον ποινικό νόμο.⁵⁸

Η θεωρία του λευκού κολάρου του Sutherland κατάφερε να αποτυπώσει την εγκληματογόνο δράση του καπιταλιστικού συστήματος, όπου οι οικονομικά ισχυροί εργαλειοποιούν τον ποινικό νόμο και εν γένει το κράτος, προκειμένου να επιτύχουν τα ιδιοτελή τους συμφέροντα. Παρόλα αυτά, ο ίδιος ο Sutherland δεν προέβη στην αμφισβήτηση του υπάρχοντος οικονομικού μοντέλου, έμεινε πιστός στην ελευθερία της αγοράς και του ανταγωνισμού θεωρώντας το έγκλημα του λευκού κολάρου ως απλά παραβατική συμπεριφορά μεμονωμένων επιχειρηματιών, επιστρέφοντας συνεπώς στο θετικό μοντέλο θεώρησης του εγκλήματος. Κάποιοι μελετητές σχολιάζουν ότι ο Sutherland «δεν κατάφερε να υπερβεί τελικά την προτεσταντική του ανατροφή και ιδεολογία»⁵⁹

2.2.2 Το Συγκρουσιακό Μοντέλο (George Vold – Austin Turk)

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η επιλεκτικότητα της ποινικής δικαιοσύνης αναδεικνύεται μέσα από τη διαδικασία της εγκληματοποίησης. Η ανάδειξη της εγκληματοποίησης ως μιας πολιτικής διαδικασίας πραγματοποιήθηκε υπό την οπτική του συγκρουσιακού μοντέλου. Οι κυριότεροι εκπρόσωποι του είναι οι G. Vold και A. Turk.⁶⁰ Αρχικά, η έννοια της σύγκρουσης ως δομικό στοιχείο των κοινωνικών σχέσεων πρωτοδιατυπώνεται από τον κοινωνιολόγο Lewis Coser, ο οποίος υποστήριξε ότι οι διάφορες κοινωνικές

---

⁵⁸ Βασιλαντωνοπούλου Β. (2014), Λευκά Κολάρα & Οικονομικό Έγκλημα – Κοινωνική Βλάβη και Αντεγκληματική Πολιτική. ο.π. σελ. 70

⁵⁹ Gaylord M&Galiiher J. (1988). *The Criminology of Edwin Sutherland*. New Brunswick (USA) and Oxford (UK): Transaction Books. σελ. 153

⁶⁰ Βιδάλη, Σ. (2013). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη. σελ. 173 επ.

ομαδοποιήσεις αντιμάχονται μεταξύ τους και προϊόν αυτής της «μάχης» αποτελεί η οριοθέτηση νέων στόχων, δηλαδή αντιμετωπίζει την σύγκρουση στο εσωτερικό των κοινωνιών ως κάτι το ευεργετικό που συντελεί στην συνοχή. Η αντιπαράθεση αποτελεί μια μορφή «διαλεκτικής» μεταξύ των στόχων και των συμφερόντων των εκάστοτε κοινωνικών φορέων τους, οδηγώντας αντίστοιχα στη δημιουργία νέων στόχων, αξιών κτλ.⁶¹

Υπό την επίδραση αυτών, ο Vold κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η συνοχή των κοινωνικών σχέσεων δεν εδράζεται στη συναίνεση αλλά στη σύγκρουση. Μέσα από τις αντιπαράθεσεις προκύπτει μια δυναμική ισορροπία μεταξύ των κοινωνικών ομάδων ως φορέων διαφορετικών και αντίθετων συμφερόντων. Ο Vold όμως, προχώρησε ένα βήμα παρακάτω, διότι μελέτησε τις συγκρούσεις και τα αποτελέσματα αυτών και αποφάνθηκε ότι η απόδοση της εγκληματικής ιδιότητας ως αποτέλεσμα της κοινωνικής σύγκρουσης λαμβάνει χώρα ανισομερώς ανάμεσα στις διάφορες κοινωνικές ομάδες και ο καθοριστικός παράγοντας ως προς αυτό είναι η κατανομή της εξουσίας.⁶²

Η διαδικασία της εγκληματοποίησης σχετίζεται, δηλαδή, με τη «πάλη» μεταξύ των κοινωνικών ομάδων, με την έννοια ότι το έγκλημα λογίζεται ως παράγωγο αυτής της διαμάχης,⁶³ καθώς οι επικρατούντες χρησιμοποιούν τη μονοπωλιακή νομιμοποιημένη βία (ποινικό δίκαιο, επιβολή ποινών κτλ) εναντίον της «ηττημένης» κοινωνικής ομάδας, η συμπεριφορά των μελών της οποίας διώκεται πλέον από την κατασταλτική κρατική εξουσία. Η διαδικασία της εγκληματοποίησης αποτελεί μια πολιτική πράξη.⁶⁴ Συνεπώς, όταν το περιεχόμενο του νόμου διαμορφώνεται από τους οικονομικά και κοινωνικά δυνατούς εντείνονται οι ανισότητες στην κοινωνία, αφού δεν λειτουργεί ισάξια για όλα τα μέλη της. Κατά τον Vold η διαδικασία της νομοθέτησης υπηρετεί τις κυρίαρχες

---

⁶¹ Βιδάλη, Σ. (2013). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*. ο.π. σελ. 171-172

⁶² Vold G, Bernard T., Snipes J (1998). *Theoretical Criminology*. New York Oxford: Oxford University Press, σελ.227-230

⁶³ Bernard, T. J. (1983). *The Consensus-Conflict Debate: Form and Content in Social Theories*. New York: University Press. σελ. 89 επ.

⁶⁴ Χουλιάρας, Α. (2012). *Η λειτουργία του Ποινικού Δικαίου υπό την έποψη της συγκρουσιακής θεωρίας για το έγκλημα («conflict criminology»)*.ο.π. σελ. 867

κοινωνικές ομάδες, αφού τυποποιούνται ως εγκληματικές ενέργειες οι πράξεις και οι συμπεριφορές των αδύναμων. Παράλληλα αποδεικνύεται ο άνισος διαμοιρασμός του εγκλήματος και της εξουσίας μεταξύ των δυνατών και των αδύναμων κοινωνικών ομάδων.⁶⁵

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι αντιρρησίες συνείδησης σε καιρό πολέμου. Πρόκειται για μια ομάδα η οποία με τις πράξεις της αντιμάχεται την κυρίαρχη ιδεολογία περί συμμετοχής στον πόλεμο και οι δράσεις της στρέφονται εναντίον αυτής της ιδεολογίας. Από την άλλη, όμως, η υπερέχουσα ομάδα διαθέτει στον έλεγχό της τον κρατικό μηχανισμό, ο οποίος ενεργοποιείται με την εγκληματοποίηση των συμπεριφορών των αντιρρησιών συνείδησης.⁶⁶

Η θεωρία του Vold, λοιπόν, εστιάζει στην επιλεκτικότητα του ποινικοκατασταλτικού συστήματος κατά το στάδιο της πρωτογενούς εγκληματοποίησης. Δεν προχωρά όμως, στους όρους διαμόρφωσης της επιλεκτικότητας σε δευτερογενές επίπεδο.

Επιπροσθέτως, ο Turk επεσήμανε τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η κατανόηση των διαδικασιών της σύγκρουσης, που θα οδηγήσουν στην εγκληματοποίηση. Κατ'επέκταση, το εάν μια σύγκρουση θα έχει ως αποτέλεσμα την εγκληματοποίηση εξαρτάται από τη νοηματοδότηση της τυποποιημένης πράξης από την κυρίαρχη ομάδα, τη δύναμη της κυρίαρχης ομάδας και της «αντίπαλης» (εναντίον της οποίας στρέφεται ο νόμος) και τέλος από το εάν τα κίνητρα των συγκρούσεων διέπονται από ρεαλισμό ή όχι.⁶⁷ Για τον Turk παρέλκει η εξέταση των εγκληματικών συμπεριφορών αφού αυτές τροποποιούνται διαρκώς αναλόγως του χώρου και του χρόνου. Αυτό που έχει αρχικά σημασία είναι η διαδικασία απόδοσης της εγκληματικής ιδιότητας σε άτομα από κάποιους άλλους που διαμορφώνουν τον ποινικό νόμο, με την έννοια ότι δεν έχει σημασία η συμπεριφορά των ατόμων παρά μόνο οι αξίες που τα άτομα πρεσβεύουν.⁶⁸

---

⁶⁵ Χουλιάρας, Α. (2012). ο.π. σελ. 866

⁶⁶ Vold G, Bernard T., Snipes J (1998). *Theoretical Criminology*. ο.π. σελ 236-238

⁶⁷ A.T. Turk. (1969). *Criminality and Legal Order*. Chicago:, Rand Mc Nally & Company σελ. 70- 75

⁶⁸ A.T. Turk. (1969), *Criminality and Legal Order*, ο.π. σελ.9

Έτσι, η ποινικοποίηση επέρχεται βάσει του πού ανήκει ο δράστης (χαμηλές κοινωνικές τάξεις), με άλλα λόγια ο νόμος γίνεται εργαλείο των ισχυρών και των πλουσίων, προκειμένου να ενισχύσουν την εξουσία τους με τα μέσα που διαθέτουν. Η οικονομική και κοινωνική ελίτ ασκεί εξουσία σε όλους τους φορείς του τυπικού ελέγχου. Με άλλα λόγια παρεμβαίνει δυναμικά στην τυποποίηση (πρωτογενώς) του νόμου αλλά και δευτερογενώς κατά το στάδιο της εφαρμογής του. Υπό αυτήν την οπτική η επιλεκτικότητα αποκτά πρωταγωνιστικό ρόλο αφού οι λειτουργοί της ποινικής δικαιοσύνης αξιολογούν όχι με νομικά κριτήρια αλλά με έξω- νομικά.

Ως αποτέλεσμα, δεν τιμωρούνται ούτε όλα τα εγκλήματα ούτε διώκονται όλοι οι δράστες. Η εγκληματική ιδιότητα φυλάσσεται κυρίως για νέους άνδρες προερχόμενους από χαμηλά μειονοτικά κοινωνικά στρώματα, ενώ οι πράξεις δραστών προερχόμενων από τα υψηλά κοινωνικά κλίμακια ακόμη και εάν προκαλούν μεγάλη βλάβη σε ουσιώδη έννομα αγαθά μένουν εντελώς ατιμώρητες και αστιγματίστες από την ποινική μομφή. Συνεπώς, εξετάζονται επαρκώς και οι δύο μορφές της εγκληματοποίησης. Ο Turk σε αντίθεση με τον Vold δίνει προτεραιότητα σε όλη τη διαδικασία της εγκληματοποίησης και όχι μόνο στην πρωτογενή εγκληματοποίηση.⁶⁹

2.2.3 Howard Becker Η θεωρία της Ετικέτας

Θεμέλιο λίθο της θεωρίας του χαρακτηρισμού (ετικέτας) αποτελεί η θέση ότι η παρέκκλιση, ως πράξη είναι εντελώς ουδέτερη και δεν χαρακτηρίζεται από θετικό ή αρνητικό πρόσημο, αλλά εσωτερικεύει τον χαρακτηρισμό της ως εγκληματική συμπεριφορά εξαιτίας του κοινωνικού περιβάλλοντος που της αποδίδει αυτό τον χαρακτηρισμό.⁷⁰ Ο κυριότερος εκπρόσωπος της θεωρίας του χαρακτηρισμού είναι ο Howard Becker, ο οποίος για τη διατύπωση της θεωρίας της «ετικέτας» στο εμβληματικό

---

⁶⁹ Χουλιάρας, Α. (2012). Η λειτουργία του Ποινικού Δικαίου υπό την έποψη της συγκρουσιακής θεωρίας για το έγκλημα («conflict criminology»)ο.π. σελ 872

⁷⁰ Lilly J, Cullen F & Ball R. (2011) *Criminological Theory. Context and Consequences*. California: 5^η εκδ. Sage Publications σελ. 143 όπως και Βιδάλη Σ. (2013), *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*, σελ. 163

έργο του «Οι Περιθωριοποιημένοι» στηρίχθηκε στη σχολή της κοινωνικής αλληλεπίδρασης του George Herbert Mead⁷¹.

Πρώτα, όμως, θα αναφερθούμε σε έναν άλλον σημαντικό εκπρόσωπο της θεωρίας του χαρακτηρισμού, τον Frank Tannenbaum, ο οποίος μέσω της διατύπωσης της θεωρίας του για τη δραματοποίηση του κακού υπέδειξε ότι όσο περισσότερο οι φορείς του τυπικού ελέγχου αντιδρούν στο εγκληματικό φαινόμενο, τόσο αυτό θα ενισχύεται. Περιέγραψε μια διαδικασία κατά την οποία σε πρώτο στάδιο η εγκληματογόνο παρέκκλιση επισημαίνεται συνεχώς στο άτομο μέσω της απόδοσης της ετικέτας - του διαχωρισμού του από την λοιπή κοινωνική ομάδα. Ακολουθεί μια διαρκής επισήμανση των «στρεβλών» γνωρισμάτων που το οδήγησαν στην καταγγελλόμενη συμπεριφορά.⁷²

Το άτομο κατόπιν αυτών, αποκτά μια αυτοσυνείδηση, ότι είναι αυτό που όλοι περιγράφουν, η αποδοκimasθείσα πράξη εν τέλει την ενσωματώνεται στην ταυτότητά του και γίνεται προσπάθεια συνεχούς επαναβεβαίωσης. Τα κίνητρα των φορέων τυπικού ελέγχου έχουν μικρή σημασία, δηλαδή αν αποπειράθηκαν να τιμωρήσουν ή να αναμορφώσουν το άτομο, καθώς όσο περισσότερο επιμένουν να φέρνουν στην επιφάνεια την παρεκκλίνουσα συμπεριφορά τόσο εκείνη μεγεθύνεται. Συνεπώς, η λύση σε μια τέτοια συνθήκη είναι η μη δραματοποίηση του κακού (όσο λιγότερη αναφορά σε αυτό τόσο το καλύτερο).⁷³

Βασιζόμενος στην θέση του Tannenbaum, ο H. Becker στο έργο του «Οι Περιθωριοποιημένοι» διατύπωσε τη θέση του ότι η παρέκκλιση υφίσταται λόγω της εφαρμογής του νόμου στο θύτη από αυτούς που έχουν τη δύναμη να το κάνουν και δεν υποδηλώνει τίποτα για την ποιότητα της πράξης για την οποία κατηγορείται.⁷⁴ Για να φτάσουμε σε αυτό το τελικό στάδιο της τυποποίησης ενός κανόνα είναι αναγκαίο να

---

⁷¹ Αρχιμανδρίτου, Μ. (2022), *Εισαγωγή στην εγκληματολογία*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ.43 επ.

⁷² Βιδάλη, Σ. (2013), *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ.163-164

⁷³ Tannenbaum, F. (1938). *Crime and the Community*. Boston: Ginn, σελ. 19-20

⁷⁴ Becker, H. (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: Free Press, σελ. 9.

καλλιεργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες εντός της κοινωνίας, κατά τις οποίες οι κοινωνοί θα πεισθούν για την χρησιμότητα δημιουργίας αυτού του κανόνα.

Αρχικά μια τολμηρή ομάδα, η οποία εκπροσωπεί συγκεκριμένα συμφέροντα, εκθέτει ένα υποτιθέμενο πρόβλημα επικαλούμενη την προσβολή μιας αξίας, η οποία στο συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο τυγχάνει ευρείας αποδοχής. Βέβαια πίσω από αυτήν την ηθική αγανάκτηση υποκρύπτονται τα πραγματικά συμφέροντα της ομάδας τα οποία και επιχειρούν να προστατέψουν. Στήνεται λοιπόν μια «σταυροφορία ηθικής» κατά την οποία φαίνεται ότι κύριο στόχο αποτελεί η διασφάλιση του κοινωνικού συνόλου από την προσβολή αυτής της αξίας. Μάλιστα επιστρατεύεται στον αγώνα και η επιστήμη, της οποίας τα πορίσματα επιβεβαιώνουν τον κίνδυνο. Για να επιτύχει, όμως, το εγχείρημα πρέπει να συνεργαστούν και με άλλες ομάδες που εκπροσωπούν παρόμοια συμφέροντα και φυσικά με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης προκειμένου να εγείρουν τα αρνητικά συναισθήματα των πολιτών μέσα από το «βομβαρδισμό» ειδήσεων σχετικών με το θέμα.⁷⁵ Η διαμορφωθείσα κατάσταση ασκεί πίεση στους εξουσιάζοντες. Η πίεση επιλύεται με την τυποποίηση του «κατάλληλου» κανόνα δικαίου για την προάσπιση των απειλούμενων αξιών.

Στη συνέχεια, λαμβάνουν δράση οι φορείς του τυπικού ελέγχου. Πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραματίζουν οι αστυνομικοί, που πρέπει να επιβάλλουν την εφαρμογή του νέου κανόνα δικαίου. Ο Becker υποστηρίζει πως τα όργανα επιβολής της τάξης έχουν σε πρώτο επίπεδο συμφέρον οι νόμοι να παραβιάζονται διότι αν δεν υπάρχουν κανόνες που παραβιάζονται τότε και οι ίδιοι δεν είναι χρήσιμοι. Όμως, σε ένα δεύτερο επίπεδο μέσω της επιβολής αντλούν και κύρος μέσα στην κοινωνία. Η επιβολή του νόμου συνιστά μια ηθική επαναεπιβεβαίωση του ορθού τρόπου ζωής της καθεστηκυίας τάξης, την οποία και εκπροσωπούν.⁷⁶

Οι φορείς του τυπικού ελέγχου σε αυτό το στάδιο της δευτερογενούς εγκληματοποίησης λειτουργούν επιλεκτικά, καθότι διαθέτουν μια ευρεία γκάμα υποθέσεων με τις οποίες πρέπει να ασχοληθούν εφαρμόζοντας τον νόμο. Για να το επιτύχουν αυτό λειτουργούν

---

⁷⁵ Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν. (2012). *Αποκλίνουσα Συμπεριφορά & Ποινικό Φαινόμενο*. ο.π. σελ 247-248

⁷⁶ Becker, H., (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. ο.π. σελ. 155-159

βάσει προτεραιοποίησης, η οποία λαμβάνει χώρα χωρίς να εμπλέκονται ηθικοί φραγμοί και προβληματισμοί. Η προτεραιοποίηση, με την έννοια του σε ποιον θα ασκηθεί δίωξη και ως εκ τούτου σε ποιον θα αποδοθεί η ιδιότητα του παρεκκλίνοντος γίνεται με κριτήρια κυρίως έξω-νομικά, δηλαδή βάσει του παράγοντα της διαφθοράς, τον οποίο ο Becker χαρακτηρίζει με τον όρο δωροδοκία και αργότερα ο Chambliss με τον όρο μεσιτεία.⁷⁷

Η δωροδοκία αναφέρεται σε ένα σύστημα μεταφοράς χρημάτων προς τους φορείς του τυπικού ελέγχου (αστυνομικούς, δικαστές) από εξειδικευμένα προς τούτο πρόσωπα για λογαριασμό άλλων προκειμένου η εμπλοκή τους με τον ποινικοκατασταλτικό μηχανισμό να μην πάρει δυσάρεστη τροπή. Ως εκ τούτου, οι εφαρμοστές δρώντας εκτός νομικού πλέγματος συνυπολογίζουν παράγοντες όπως οικονομικοπολιτική επιρροή και κινούνται αναλόγως. Θύματα αυτής της επιλεκτικότητας είναι οι αδύναμοι οικονομικά και κοινωνικά, που δεν δύνανται να εκμεταλλευθούν το υπάρχον σύστημα δωροδοκιών και να εκφεύγουν της δίωξης και καταλήγουν να χαρακτηρίζονται ως παρεκκλίνοντες.⁷⁸

Αναλόγως, ο Anthony Platt απέδειξε την εγκληματοποίηση της νεανικής παραβατικότητας στις Η.Π.Α., η οποία έλαβε χώρα με αφορμή τη διάσωση των παιδιών. Στην πραγματικότητα ο εξουσιαστικός παράγοντας στοχοποίησε τους ανήλικους της εργατικής τάξης μέσω της κατασκευής εγκληματικών συμπεριφορών, οι οποίες μέχρι πρότινος θεωρούνταν ως κοινωνικά αποδεκτές. Ένα ακόμη παράδειγμα λοιπόν στο οποίο η εγκληματοποίηση χρησιμοποιήθηκε ως εργαλείο των οικονομικά ισχυρών προκειμένου να παρεμβαίνουν και να ελέγχουν την εργατική τάξη.⁷⁹ Σε επίπεδο δευτερογενούς εγκληματοποίησης η θεωρία της ετικέτας κατέδειξε ότι οι δικαστικές αποφάσεις επηρεάζονται από τα ατομικά και έξω-νομικά χαρακτηριστικά του κατηγορούμενου όπως η φυλή, η κοινωνική τάξη που ανήκει καθώς και το φύλο.⁸⁰ Εκ των ανωτέρω αποδεικνύεται ότι η επιλεκτικότητα ενυπάρχει και επιδρά αρνητικά και στα δύο στάδια

---

⁷⁷ Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν. (2012), *Αποκλίνουσα Συμπεριφορά & Ποινικό Φαινόμενο*. ο.π. σελ.250

⁷⁸ Becker, H., (1963), *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*, ο.π., σελ 160-163

⁷⁹ Platt A. (1966)., *The child Savers/ The Invention of delinquency*. Chicago and London: University of Chicago Press σελ. 176-181

⁸⁰ Lilly J, Cullen F & Ball R. (2011) *Criminological Theory. Context and Consequences*. ό.π. σελ. 143

της εγκληματοποίησης τόσο πρωτογενώς με τυποποίηση του κανόνα δικαίου όσο και δευτερογενώς με την εφαρμογή του.

2.2.4 Richard Quinney Κοινωνική Πραγματικότητα του Εγκλήματος

Εν συνεχεία, ο Richard Quinney κατέδειξε τον πολιτικό χαρακτήρα του ποινικοκατασταλτικού συστήματος. Συγκεκριμένα κατά τον Quinney προκειμένου η άρχουσα τάξη να διατηρήσει και να διαωνίσει την εξουσία της, χρησιμοποιεί και τον ποινικό νόμο και τους φορείς του τυπικού ελέγχου για να επιβάλλει μια πραγματικότητα η οποία υπηρετεί τα κυρίαρχα κοινωνικοοικονομικά συμφέροντα.⁸¹

Το έγκλημα αποτελεί μια κοινωνική κατασκευή και ως εκ τούτου κάθε ορισμός κάποιας συμπεριφοράς ως έγκλημα κατασκευάζεται από τους αρμόδιους φορείς. Άρα, όσο πιο πολλοί οι ορισμοί τόσο μεγαλύτερη η εγκληματικότητα⁸². Η απόδοση της εγκληματικής ιδιότητας δεν λαμβάνει χώρα εντός ενός ουδέτερου περιβάλλοντος, αλλά αποδίδεται σε «μερίσματα» κοινωνίας που τα συμφέροντά τους είναι αντίθετα με αυτά της κυρίαρχης κοινωνικής τάξης. Το σύνολο των ορισμών των τυποποιημένων συμπεριφορών που εφαρμόζονται από τους φορείς κοινωνικού ελέγχου διαμορφώνει τη δημόσια πολιτική του κράτους.

Στο δευτερογενές επίπεδο της εγκληματοποίησης οι δημόσιες πολιτικές εφαρμόζονται από τους λειτουργούς της δικαιοσύνης (αστυνομία, δικαστές, εισαγγελείς), οι οποίοι στην ουσία αναπαράγουν τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης. Έχει όμως πολύ μεγάλη σημασία ο τρόπος, η ένταση και το είδος της εφαρμογής του ποινικού νόμου από τα αρμόδια όργανα, διότι όσο περισσότερες συμπεριφορές υπάγονται ως εγκληματικές, σύμφωνα με τους δοθέντες ορισμούς, τόσο περισσότερο παγιώνονται οι εγκληματικοί ορισμοί. Επομένως, διαμορφώνεται εντός κοινωνικού πλαισίου μια συλλογική συνείδηση περί προτύπων συμπεριφοράς στα οποία ο κάθε άνθρωπος πρέπει να υπακούσει ειδαίλλως κινδυνεύει να εσωτερικεύσει ακούσια τη «ρετσινιά» του εγκληματία και να υποστεί τις

---

⁸¹ Quinney, R. (1974) *Critique of Legal Order – Crime Control in Capitalist Society*. Boston: Little , Brown & Company (Canada) Limited σελ.137-138

⁸² Χουλιάρας, Α. (2012). Η λειτουργία του Ποινικού Δικαίου υπό την έποψη της συγκρουσιακής θεωρίας για το έγκλημα («conflict criminology») σελ.874

συνέπειες. Η συλλογική συνείδηση σχετικά με το εγκληματικό πρότυπο κατασκευάζεται και διαχέεται μέσω της προβολής τους με διάφορους τρόπους σε ολόκληρη την κοινωνία.⁸³

Η θέση του Quinney σχετικά με την κοινωνική πραγματικότητα του εγκλήματος είναι εμφανώς επηρεασμένη και από τη θεωρία του χαρακτηρισμού και από το συγκρουσιακό μοντέλο, και αποδεικνύεται ότι η επιλεκτικότητα διαπνέει ολόκληρο το μηχανισμό παραγωγής και εφαρμογής του νόμου. Κι αυτό γιατί το γεγονός τού σε ποια «πλευρά» του ποινικού μηχανισμού βρίσκονται τα κοινωνικά μερίσματα εξαρτάται από τον εξουσιαστικό παράγοντα.⁸⁴

2.2.5 William Chambliss Διαφορά νόμου σε θεωρία και πράξη

Το έργο του William Chambliss έχει βασιστεί στην παράδοση του νομικού ρεαλισμού, η οποία μπορεί να συνοψιστεί στην άποψη ότι αμφισβητείται έντονα η ουδετερότητα του νομικού συστήματος⁸⁵. Δίνεται ιδιαίτερη βάση στην εμπειρική έρευνα και ό,τι μπορεί να αποδειχθεί μέσω αυτής ενώ αποστασιοποιούνται από τα διδάγματα της νομικής θεωρίας, τα οποία και απορρίπτονται ως μη εμπειρικά αποδεικνύόμενα. Η έρευνα του Chambliss αναφορικά με το εγκληματικό φαινόμενο τον οδήγησε στο συμπέρασμα ότι η ύπαρξη του ποινικού νόμου δικαιολογείται μόνο για την επίλυση συγκρούσεων, οι οποίες παρουσιάζονται μέσα σε συγκεκριμένο χώρο - χρονικό πλαίσιο. Η παραγωγή δικαίου λαμβάνει χώρα μέσα σε συγκεκριμένο κοινωνικό και πολιτικό περίγραμμα μια δεδομένη ιστορική συγκυρία, κατά την οποία οι συγκρούσεις συμφερόντων «τακτοποιούνται» μέσω της νομοθετικής διαδικασίας.⁸⁶

Οι σύγχρονες μαζικές κοινωνίες χαρακτηρίζονται από την πολυπλοκότητα υπό την έννοια ότι έχουν διαμορφωθεί πάρα πολλές κοινωνικές διαστρωματώσεις, οι οποίες με τη σειρά

---

⁸³ Quinney R. (1970). *The Social Reality of Crime*, Boston: Little, Brown and Company.σελ. 15-25

⁸⁴ Vold G, Bernard T., Snipes J (1998)., *Theoretical Criminology*. ο.π. σελ 238-240

⁸⁵ Fuller L., (1936). American Legal Realism. *Proceedings of the American Philosophical Society*, Vol. 76, No. 2. σελ. 191-235

⁸⁶ Chambliss, W. J. (1979). On Lawmaking. *British Journal of Law and Society*, 6(2), Ανακτήθηκε στις 29-04-2024 από <https://doi.org/10.2307/1409765>. σελ149–171.

τους έχουν αναπτύξει δικές τους συμπεριφορές και το δικό τους αξιακό και ηθικό κώδικά. Συνεπώς σε κάθε ομαδοποίηση διαμορφώνονται και συμφέροντα, τα οποία η κάθε ομάδα επιθυμεί να εξυπηρετήσει. Σε μια τέτοια διαμορφωθείσα κατάσταση η σύγκρουση συμφερόντων είναι δεδομένη. Ο νόμος κατά την παραγωγή και την εφαρμογή του δεν δύναται να καλύψει ή να συνταιριάζει όλα αυτά τα συμφέροντα, τα οποία είναι και αντιτιθέμενα. Ως εκ τούτου, τυποποιούνται και εφαρμόζονται τα συμφέροντα των ομάδων τα οποία διαθέτουν οικονομική και κοινωνική ισχύ ούτως ώστε να επιβάλλουν καθολικά την ευρεία κανονιστική επιβολή των συμφερόντων τους. Μάλιστα, η σύγχρονη κοινωνία έχει διαμορφωθεί σε σύνολο γραφειοκρατικών διαδικασιών, των οποίων η λειτουργία συντελεί στην προώθηση και διασφάλιση των κυρίαρχων. Το δημόσιο συμφέρον δεν βασίζεται σε πλατιές συναινέσεις που εξυπηρετούν τα καθολικά συμφέροντα αλλά πλέον ταυτίζεται με τα συμφέροντα της κοινωνικής ελίτ.⁸⁷

Οι θέσεις του Chambliss για το εγκληματικό φαινόμενο διαπνέονται από την μαρξιστική παράδοση για την ερμηνεία του εγκλήματος.⁸⁸

Ειδικότερα:

- 1) η τυποποίηση των εγκληματικών πράξεων λαμβάνει χώρα από τις κυρίαρχες κοινωνικά τάξεις/ομάδες, διότι εξυπηρετούνται τα συμφέροντα τους από αυτή την τυποποίηση,
- 2) η ατιμωρησία για την παραβίαση των νόμων φυλάσσεται για τους κοινωνικά ισχυρούς, ενώ είναι υποδειγματική για τους κοινωνικά ανίσχυρους,
- 3) η βιομηχανοποίηση των σύγχρονων καπιταλιστικών κοινωνιών έχει ως αποτέλεσμα την ολοένα και αυξανόμενη πόλωση μεταξύ της εργατικής τάξης και της οικονομικής και κοινωνικής ελίτ· σε αυτό το πλαίσιο η ποινική νομοθεσία αναλαμβάνει το ρόλο της μετατροπής της εργατικής τάξης σε υποτελή,

---

⁸⁷ Chambliss W. & Seidman R.B. (1971)., *Law, Order, and Power*. California London: Addison – Wesley Publishing Company, σελ. 502-507

⁸⁸ Chambliss, W. J. (1975). Toward a Political Economy of Crime. *Theory and Society*, 2(2). Ανακτήθηκε στις 29-4-2024 από <http://www.jstor.org/stable/656788> σελ.149–170

- 4) το έγκλημα συρρικνώνει πληθυσμιακά την πλεονάζουσα εργατική τάξη, ενώ παράλληλα παράγει νέες θέσεις εργασίες, όχι μόνο για αυτούς που εγκληματούν αλλά και για αυτούς που απασχολούνται με το έγκλημα, ήτοι το έγκλημα έχει δημιουργήσει διάφορους τομείς επαγγελματικής απασχόλησης, οι οποίοι ζουν μέσα από το έγκλημα και την εκτέλεσή του,
- 5) το έγκλημα εκτρέπει την προσοχή της εργατικής τάξης όχι μόνο από τους εκμεταλλευτές της, αλλά και από τον καπιταλισμό που τους εκτρέφει,
- 6) η δημιουργία και η συντήρηση της ύπαρξης του εγκλήματος ενδιαφέρει μόνο τους δημιουργούς του, που τους εξυπηρετεί η αναπαραγωγή του,
- 7) η εγκληματική συμπεριφορά πραγματώνεται μέσα από ορθολογικά κριτήρια, τα οποία είναι ανάλογα της κοινωνικής θέσης των δραστών,
- 8) το έγκλημα διαφέρει αναλόγως την κοινωνία, το οικονομικό και πολιτικό υπόβαθρό της,
- 9) στις σοσιαλιστικές χώρες δεν πρέπει να παρατηρείται εγκληματικότητα γιατί αν δεν υπάρχει ταξικός αγώνας, πρέπει να μειωθούν οι δυνάμεις που τροφοδοτούν τα εγκλήματα.

2.2.6 Ηθικοί Πανικοί

Οι ηθικοί πανικοί αποτελούν ένα ισχυρό εργαλείο ηγεμονίας της κυρίαρχης τάξης (υπό την έννοια που χρησιμοποίησε τον όρο ο A.Gramsci)⁸⁹ για την εκμαίευση της κοινωνικής και ηθικής συναίνεσης, με σκοπό την επιλεκτική εγκληματοποίηση συμπεριφορών. Οι ηθικοί πανικοί δύναται να οριστούν αρχικά ως μια έντονη αντίδραση εναντίον μίας κοινωνικής ομάδας ή ενός κοινωνικού φαινομένου, το οποίο απειλεί τις αξίες της καθεστηκυίας τάξης. Η αρχικά εκφρασμένη αντίδραση εξελίσσεται σε εχθρότητα εναντίον της κοινωνικής ομάδας, η οποία εξακολουθεί να συμπεριφέρεται το ίδιο «σκανδαλωδώς». Η εχθρότητα όμως ασκεί έντονη πίεση στους φορείς του τυπικού ελέγχου προκειμένου να παρέμβουν και να τιμωρήσουν τη σκανδαλώδη για την ηθική τάξη συμπεριφορά. Συνήθως

---

⁸⁹ Carnoy M. (1990)., *Κράτος και Πολιτική Θεωρία*, μτφ. Σ. Παπαιωάννου. Αθήνα: Οδυσσέας. σελ.97-110

η αντίδραση και η ακόλουθη ποινικοποίηση είναι αντιστρόφως ανάλογη της βαρύτητας της εγκληματοποιούμενης συμπεριφοράς⁹⁰.

Ρόλο κλειδί στην ως άνω διαδικασία διαδραματίζουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα οποία συνεχώς ανατροφοδοτούν την κοινή γνώμη με καινούργιο υλικό και ενημερώνουν για τις δυσάρεστες στην κοινωνία συνέπειες. Η έκταση και η διάρκεια του ηθικού πανικού ποικίλλει ανάλογα με τις συνθήκες και την τελική επενέργειά του στη συλλογική συνείδηση.⁹¹

Ο ηθικός πανικός εμφανίζεται όταν πληρούνται 5 χαρακτηριστικά και συγκεκριμένα όταν υπάρχει ανησυχία, εχθρότητα, συναίνεση της κοινωνίας σχετικά με την ηθική απαξία της πράξης ή της ομάδας, υπερβολική αντίδραση σε συνάρτηση με την πραγματική έκταση του προβλήματος και τέλος υψηλή ορατότητα από τα ΜΜΕ.⁹²

Σε περιόδους κρίσης του πολιτικού και κοινωνικού κατεστημένου κάνουν την εμφάνισή τους οι ηθικοί πανικοί. Πρόκειται για μια διαδικασία ετεροποίησης κατά την οποία τίθενται στο επίκεντρο του κοινωνικού ενδιαφέροντος η συμπεριφορά μια αδύναμης κοινωνικής ομάδας, η οποία ωστόσο απειλεί το κυρίαρχο ηθικό και κοινωνικό status quo. Προκειμένου να ευαισθητοποιηθεί η κοινωνία και να αγανακτήσει ηθικά με τον τρόπο συμπεριφοράς της ομάδας επιστρατεύονται τα μέσα μαζικής ενημέρωσης τα οποία και «αλιεύουν» την συναίνεση του συνόλου της κοινωνίας. Έτσι ο άτυπος έλεγχος ασκεί πίεση στους κυβερνώντες για την θεσμοθέτηση μέτρων. Όταν θεσμοθετούνται τα μέτρα αναλαμβάνουν πλέον δράση οι ποινικοκατασταλτικοί μηχανισμοί του κράτους κατασκευάζοντας έναν φανταστικό εχθρό, έναν αποδιοπομπαίο τράγο.⁹³

---

⁹⁰ Καρύδη, Β. (2010), ο.π.σελ.50

⁹¹ Καρύδη, Β. (2010), ο.π.σελ.51

⁹² Garland, D. (2008). On the concept of moral panic. *Crime, Media, Culture: An International Journal*, 4(1), 11. DOI: 10.1177/1741659007087270

⁹³ Β. Καρύδης, & Α. Χουλιάρας (2015). (Επιμ.), *Ηθικοί πανικοί, εξουσία και δικαιώματα* Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα. σελ 36-39

Οι αποδιοπομπαίοι τράγοι λειτουργούν σαν υπενθυμίσεις για το τι ακριβώς πρέπει να αποφεύγεται,⁹⁴ ενώ παράλληλα επιβεβαιώνουν την ηθική ανωτερότητα των υπολοίπων κοινωνικών ομάδων. Πηγή άντλησης των φτωχοδιαβόλων αποτελούν οι αδύναμες κοινωνικές τάξεις, οι οποίες στοχοποιούνται, με την ιδέα ότι απειλούν την κοινωνική ισορροπία και το παγιωμένο δημόσιο συμφέρον. Παράλληλα σε αυτούς «ξεσπούν» οι άλλες κοινωνικές ομάδες, οι οποίες επίσης αδικούνται από το κοινωνικό πολιτικό σύστημα.⁹⁵

Από την μια πλευρά, οι συμπεριφορές των χαμηλών κοινωνικών τάξεων εγκληματοποιούνται και τυγχάνουν μεγάλης θεατότητας από τη κοινωνία, ενώ από την άλλη μεγάλος απών είναι τα εγκλήματα των ισχυρών. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν προβάλλουν την εγκληματικότητα των ισχυρών ακόμα και αν οι συμπεριφορές τους χαρακτηρίζονται από μεγάλη κοινωνική βλαπτικότητα. Ελάχιστες υποθέσεις δημοσιοποιούνται, ενώ η δημοσιοποίησή τους δεν λαμβάνει χώρα με τον ίδιο ζήλο όπως στα εγκλήματα των φτωχοδιαβόλων. Μπορεί να γίνει λόγος ακόμα και για αντι-ηθικούς πανικούς στην περίπτωση της εγκληματικότητας των ισχυρών.⁹⁶

Ειδικότερα, η χαμηλή θεατότητα εξυπηρετεί τους οικονομικά ισχυρούς, διότι εξασφαλίζει μυστικότητα και αδιαφάνεια στις δράσεις τους. Το σκοτεινό πέπλο της δράσης τους καταλαμβάνει και την κοινωνία, η οποία όντας ελλιπώς ενημερωμένη και ευαισθητοποιημένη με τη βλαπτικότητα της εγκληματικότητας των ισχυρών δεν πιέζει τους φορείς του τυπικού ελέγχου και ως εκ τούτου οι πράξεις τους μένουν εκτός ποινικού πλαισίου. Δεν εκφεύγουν όμως μόνο του ποινικού ελέγχου. Οι αντί-ηθικοί πανικοί συνδυάζονται κατάλληλα και με τις ρητορικές περί επιχειρηματικότητας και προώθησης της ελεύθερης αγοράς, οπότε οποιαδήποτε προσπάθεια ρύθμισης πέφτει στο κενό,

---

⁹⁴Cohen S., (2002)., *Folk Devils and Moral Panics*, London & New York: Routledge 3rd edn. σελ. 2 - 3

⁹⁵ Jock Young., (2009). Moral Panic: Its Origins in Resistance, Ressentiment and the Translation of Fantasy into Reality., *The British Journal of Criminology*, Volume 49, Issue 1, σελ. 4–16

⁹⁶ - Β. Καρύδης, & Α. Χουλιάρης (Επιμ.), *Ηθικοί πανικοί, εξουσία και δικαιώματα*. ο.π. σελ. 65-74

χαρακτηρίζεται ως αντιεπιχειρηματική και για το λόγο αυτό βλάπτει και τα εθνικά συμφέροντα της οικονομίας.⁹⁷

3. Οι εκδηλώσεις της επιλεκτικότητας στη Ποινική Δικαιοσύνη

3.1 Εισαγωγικές αναφορές

Προκειμένου να εξεταστούν οι εκδηλώσεις της επιλεκτικότητας στην ποινική δικαιοσύνη, πρέπει να τεθούν υπ' όψιν μας εκ των προτέρων ορισμένοι κρίσιμοι παράγοντες: η θεατότητα και ο σκοτεινός αριθμός της εγκληματικότητας. Μέσω της μελέτης τους γίνεται αντιληπτή η επιλεκτική απόδοση του στίγματος του εγκληματία.

Αρχικά, ο σκοτεινός αριθμός της εγκληματικότητας αναφέρεται στην διαφοροποίηση μεταξύ των πραγματικά διαπραχθέντων εγκλημάτων με εκείνα που έχουν καταχωρηθεί στις επίσημες στατιστικές και εκθέσεις. Ως εκ τούτου, η θεατότητα αποτελεί την άλλη όψη του ίδιου νομίσματος, ήτοι την εμφάνιση ορισμένων κατηγοριών εγκλημάτων στις επίσημες στατιστικές και εκθέσεις.⁹⁸ Οι επίσημες στατιστικές καταγράφουν μόνο τα εγκλήματα τα οποία καθ' οιονδήποτε τρόπο έχουν υποπέσει στην των αρχών. Όμως ένα μεγάλο μέρος της εγκληματικότητας δεν καταγράφεται για το λόγο ότι δεν ετέθη ποτέ υπ' όψιν των αρμόδιων αρχών, είτε ετέθη υπ' όψιν των αρχών αλλά λόγω φόρτου εργασίας ή άλλων οργανωσιακών παραγόντων δεν δόθηκε η δέουσα σημασία ή διευθετήθηκε ιδιωτικά.

Συνήθως τα εγκλήματα βίας γίνονται πιο γνωστά στις αρχές λόγω της ύπαρξης θύματος και της επακόλουθης αγωνίας των οικείων τους. Τέτοια εγκλήματα συνήθως διαπράττονται από τις χαμηλές κοινωνικό-οικονομικές τάξεις, αποτυπώνονται στις στατιστικές και συντελούν στην ταύτιση του εγκλήματος με τις χαμηλές κοινωνικές τάξεις. Η πραγματικότητα όμως της σκοτεινής εγκληματικότητας έρχεται να καταλύσει το μύθο, διότι μεγάλο μέρος των πραγματικών εγκλημάτων είναι η απάτη, η υπεξαίρεση,

---

⁹⁷ Coleman J. (2002)., The criminal elite- Understanding “White – Collar Crime. New York: Worth Publishers

⁹⁸ Δασκαλάκης Η. (1975). Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας. *The Greek Review of Social Research*, 25, 370–384. σελ.370 επ.

ήτοι τα οικονομικά κυρίως εγκλήματα, τα οποία διαπράττονται από τις υψηλότερες κοινωνικές τάξεις. Ως εκ τούτου όλες οι κοινωνικές ομάδες έχουν τα μερίδιό τους στο εγκληματικό φαινόμενο και αυτό που απονέμεται άνισα είναι η ιδιότητα του εγκληματία.

99

Συγκεκριμένα, ετησίως στην Ελλάδα διαπράττονται περί τα 400.000 εγκλήματα¹⁰⁰, η πλειονότητα των οποίων είναι πλημμελήματα. Μόνο το 1-2% είναι κακουργήματα¹⁰¹. Στατιστικά κατά μέσο όρο οδηγούνται στις φυλακές περίπου χίλιοι καινούργιοι κρατούμενοι.¹⁰²

Έχουν λάβει χώρα όμως και ορισμένες απόπειρες μέτρησης της σκοτεινής εγκληματικότητας υπό τη μορφή ενός ερωτηματολογίου στο οποίο είτε οι παθόντες είτε οι δράστες εξομολογούνται εάν έχουν εμπλακεί σε κάποια εγκληματική δραστηριότητα.¹⁰³ Ο Kerstin Elmhorn διεξήγαγε μια έρευνα υπό τη μορφή της αυτοεξομολόγησης στους μαθητές (9-14 ετών) στη Στοκχόλμη. Οι συμμετέχοντες μαθητές στην έρευνα αντιπροσώπευαν το 3% του συνόλου των μαθητών. Τα πορίσματα της έρευνας κατέδειξαν ότι το 57% των ερωτηθέντων είχαν διαπράξει τουλάχιστον κάποια πλημμεληματική εγκληματική ενέργεια. Το ποσοστό σύλληψης των δραστών από τις ανωτέρω ενέργειες ανήλθε στο 2,9%.¹⁰⁴

Περαιτέρω, οι Ericson και Empley διενέργησαν μια παρόμοια έρευνα (με τη μορφή της αυτοεξομολόγησης) σε 180 ανήλικα αγόρια ηλικίας 15 έως 17 ετών στην πολιτεία της

---

⁹⁹ Δασκαλάκης Η. (1975). Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας. ο.π. σελ.376

¹⁰⁰ Βλ. την Έκθεση EUROSTAT (2010). Ανακτήθηκε στις 30-4-2024 από http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=81&Itemid=73&lang=.

¹⁰¹ Κουράκη Ν. (2003). Το έγκλημα στην Ελλάδα σήμερα. στο Κουράκη Ν. (επιμ.) *Εγκληματολογικοί Ορίζοντες, τ. II, β' έκδοση*, Αθήνα – Κομοτηνή: Σάκκουλα. σελ. 3 επ.

¹⁰² Eurostat (25-4-2012). Ανακτήθηκε στις 30-5-2024 από https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Crime_statistics/el&oldid=84272

¹⁰³ Δασκαλάκης Η. (1975). ο.π. σελ.376

¹⁰⁴ Elmhorn K. (1965). Study on Self Reported Delinquency among school children in Stockholm. *Studies in Criminology* σελ.117 επ.

Γιούτα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Το δείγμα των ερωτηθέντων χωρίστηκε σε τέσσερις διαφορετικές ομάδες: χωρίς ποινικό μητρώο, καταδίκη για μια εγκληματική ενέργεια, υπότροποι και τρόφιμοι δημόσιων ιδρυμάτων πρόνοιας (ορφανοτροφεία). Από την εξέταση των ερωτηματολογίων προέκυψαν τα εξής πορίσματα: σε 512 πλαστογραφίες το 93,4% δεν έγινε ποτέ γνωστό από την αστυνομία, σε 46 ένοπλες ληστείες το 80% δεν έγινε ποτέ γνωστό από την αστυνομία, σε 10.645 φθορές ξένης ιδιοκτησίας το 98,5 % δεν έγινε ποτέ γνωστό από την αστυνομία και σε 8.980 σωματικές βλάβες το 99,7% δεν έγινε ποτέ γνωστό από την αστυνομία.¹⁰⁵

Τέλος, στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής το 1967 προκειμένου να αποτυπωθεί η σκοτεινή εγκληματικότητα, διεξήχθη μία έρευνα με τη συμμετοχή των θυμάτων των εγκληματικών ενεργειών. Από ένα δείγμα 10.000 οικογενειών από όλη την Αμερική (προσεκτικά επιλεγμένων για να καλύπτει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού) κατέληξε η έρευνα ότι το 1/5 των οικογενειών είχε πέσει θύμα κάποιας βίαιης εγκληματικής ενέργειας. Από αυτές μόνο οι μισές είχαν γίνει με κάποιο τρόπο γνωστές στην αστυνομία.¹⁰⁶

3.2 Η Επιλεκτικότητα στην παραγωγή του Νόμου

Κατά τη διαδικασία της εγκληματοποίησης σημείο εκκίνησης αποτελεί η τυποποίηση μιας πράξης ως εγκλήματος στον Ποινικό Κώδικα. Η πρωτογενής εγκληματικότητα καθορίζεται από τους καταλυτικούς παράγοντες της εξουσίας και της διαφθοράς. Ειδικότερα, οι ισχυρές κοινωνικές ομάδες έχουν τη δυνατότητα να χειραγωγήσουν τις νομοπαρασκευαστικές επιτροπές στη Βουλή, καθώς και τις ψήφους των βουλευτών μέσω της δωροδοκίας και των ομάδων πίεσης (lobbying). Πρόκειται για μια διαδικασία κατά την οποία οργανωμένα οικονομικά συμφέροντα προσλαμβάνουν τους «λομπίστες», οι οποίοι στη συνέχεια μέσω διαπροσωπικών σχέσεων με τους νομοθέτες στρέφουν το προς ψήφιση νομοθετικό πλαίσιο προς την κατεύθυνση που επιθυμούν ώστε να εξυπηρετηθούν τα συμφέροντα των πελατών τους. Η χειραγωγήση όμως εμφανίζεται πολλές φορές και

---

¹⁰⁵ Erickson, M. L., & Empey, L. T. (1963). Court Records, Undetected Delinquency and Decision-Making. *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, 54(4), 456–469. <https://doi.org/10.2307/1140775>

¹⁰⁶ Δασκαλάκης Η. (1975). ο.π. σελ. 375

όταν τυποποιείται μια πράξη ως ποινικό αδίκημα, αλλά τυγχάνει πολύ επιεικούς μεταχείρισης ή σε επίπεδο δευτερογενούς εγκληματοποίησης η δίωξή της καθίσταται αδύνατη.¹⁰⁷ Ενισχυτικός παράγοντας δε, της επιλεκτικότητας αποτελεί η ύπαρξη πολλών αντικρουόμενων μεταξύ τους νομοθετημάτων, όπως επίσης η ψήφιση φωτογραφικών διατάξεων και η ευθεία παροχή ασυλίας¹⁰⁸.

Χαρακτηριστικό εγχώριο παράδειγμα χειραγώγησής αποτελεί η διαδοχική τροποποίηση του άρθρου 263 Α του Π.Κ. το έτος 2014 με τους Ν. 4254/2014 και 4262/2014. Πριν τις τροποποιήσεις στο άρθρο 263Α Π.Κ. συμπεριλαμβάνονταν η έννοια του δημοσίου υπαλλήλου υπό την ευρεία έννοια, δηλαδή θεωρούνταν δημόσιος υπάλληλος και ο υπάλληλος νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου (εφεξής «ΝΠΙΔ»). Η οριοθέτηση των ορίων της έννοιας του δημοσίου υπαλλήλου έχει μεγάλη σημασία για τα υπηρεσιακά εγκλήματα καθώς οι δημόσιοι υπάλληλοι τιμωρούνται αυστηρότερα σύμφωνα με το Ν.1608/1950 για τους καταχραστές του δημοσίου. Ο νομοθέτης λοιπόν με τον Ν. 4254/2014 περιόρισε την έννοια του δημοσίου υπαλλήλου, με την αιτιολογία ότι η έννοια είχε τύχει ευρείας διεύρυνσης με τη συμπερίληψη και των υπαλλήλων των ΝΠΙΔ. Ο περιορισμός της έννοιας αποσκοπούσε στο να τεθούν στο αρχείο υποθέσεις καταχραστών δημόσιου χρήματος. Η κίνηση του νομοθέτη ξεσήκωσε αντιδράσεις¹⁰⁹ με αποτέλεσμα με τον Ν.4262/2014 να την αποσύρει.¹¹⁰

Επιπροσθέτως η φωτογραφική διάταξη του άρθρου 399 του Ν. 4512/2018 παρέχει ασυλία από κάθε μορφή αστικής, ποινικής, διοικητικής ευθύνης στα μέλη του ΤΑΠΠΕΔ για τις ενέργειές τους στα πλαίσια άσκησης των καθηκόντων τους. Ψηφίστηκε, με το άνω άρθρο, τεκμήριο νόμου πως οποιαδήποτε ενέργεια των συμμετεχόντων στο συμβούλιο του

---

¹⁰⁷ Κοσμάτος Κ. – Λαμπάκης Χρ. (2019). Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης στο Βιτάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., και Παπαχαλαράμπος, Χ. (επιμ.), Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ σελ 192-194.

¹⁰⁸ GRECO , Fourth Evaluation Round – Evaluation Report on Greece. 22-10-2015, <http://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/168078f072> σελ 22

¹⁰⁹ Μάνδρου Ι. (2014, Μάιος 5). Με χαριστικές διατάξεις σβήνουν ποινικές ευθύνες. *Καθημερινή*

¹¹⁰ GRECO , Fourth Evaluation Round – Evaluation Report on Greece. 22-10-2015, <http://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/168078f072> σελ. 20

ΤΑΙΠΕΔ είναι ευεργετική για την δημοσιονομική τάξη και για την εγχώρια οικονομία. Με την κίνηση αυτή τα μέλη απεκδύονται οποιασδήποτε μορφής ή έγερσης κατηγοριών εναντίον τους. Το άρθρο 399 του Ν. 45212/2018 συμπλήρωσε την διάταξη του α.192 παρ.8 Ν.4389/2016. Σύμφωνα με τα άνω, τα μέλη του Δ.Σ. απαλλάσσονται των αστικών και ποινικών ευθυνών τους για γνωμοδοτήσεις τους, εφόσον αυτές έχουν ληφθεί είτε κατά τις νόμιμες διαδικασίες είτε κατά τον εσωτερικό κανονισμό τους, είτε βάσει των καταστατικών, υπό τον όρο ότι όλα τα ανωτέρω έχουν ελεγχθεί και εγκριθεί από το Ελεγκτικό Συνέδριο.¹¹¹

Στον αντίποδα, ο ποινικός νόμος διαμορφώνεται κατά τα πρότυπα της παραγωγικής διαδικασίας προκειμένου να εξυπηρετηθούν τα εκάστοτε συμφέροντα των κοινωνικά ισχυρών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι νόμοι για την αλητεία στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου τροποποιούνταν με απώτερο σκοπό να εξασφαλιστεί εργατικό δυναμικό για την διασφάλιση της παραγωγικής διαδικασίας.¹¹² Εγχώριο παράδειγμα αποτελεί η μελέτη του Νίκου Αλιβιζάτου για την βενιζελική– δικτατορική περίοδο στην Ελλάδα, όταν υπερεγκληματοποιήθηκαν όλες οι μορφές αντικαθεστωτικής διαμαρτυρίας. Το 1929 η δίωξη των κομμουνιστικών ιδεών μετατράπηκε σε ιδιώνυμο έγκλημα, ήτοι απειλή για την κοινωνία και τη δημόσια ασφάλεια. Έγιναν διώξεις κατά συνδικαλιστικών και εργατικών ενώσεων.¹¹³ Οι διώξεις εντατικοποιήθηκαν από τον Μεταξά και «εμπλουτίστηκαν» με στρατόπεδα συγκέντρωσης, πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων και δηλώσεων μετάνοιας.¹¹⁴ Στον εμφύλιο και στα μετεμφυλιακά χρόνια το αδίκημα παρέμεινε, οι διώξεις αυξήθηκαν εναντίον υπόπτων για τη κομμουνιστική τους δράση, οι οποίοι στέλνονταν εξόριστοι σε στρατόπεδα εκτοπισμού, με πιο «δημοφιλή» τη Γυάρο και τη Μακρόνησο. Τα στρατόπεδα λειτούργησαν με σκοπό την πλήρη «ηθική» ανάπλαση του προσώπου, την επιστροφή του στα χρηστά ήθη και στην οδό τη νομιμοφροσύνης. Στην ουσία ήταν τόποι βασανιστηρίων πολιτικών κρατούμενων, οι οποίοι για να γλιτώσουν από

---

¹¹¹ Κοσμάτος Κ. – Λαμπάκης Χρ. (2019) Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. ο.π. σελ. 194-195

¹¹² Chambliss W. & Seidman R.B. (1971). *Law, Order, and Power*. ο.π. σελ. 473-474

¹¹³ Αλιβιζάτος, Ν. (1986). *Οι Πολιτικοί Θεσμοί σε Κρίση (1922-1974). Όψεις της Ελληνικής Εμπειρίας*. Αθήνα: Θεμέλιο. σελ. 357

¹¹⁴ Αλιβιζάτος, Ν. (1986). Ο.π. σελ 417-426

την εξορία, τα βασανιστήρια και το θάνατο έπρεπε να υπογράψουν δηλώσεις μετάνοιας και δημόσιας αποκήρυξης του κομμουνισμού.¹¹⁵

3.3 Διακριτική μεταχείριση από τις αστυνομικές αρχές

Το επόμενο στάδιο κατά τη διαδικασία «φιλτραρίσματος» σε δευτερογενές επίπεδο εγκληματοποίησης είναι η αστυνομία, διότι συνήθως η άμεση εμπλοκή του δράστη με το ποινικό– κατασταλτικό μηχανισμό ξεκινά με την επαφή του με την αστυνομία. Βασικός στόχος των διωκτικών αρχών είναι η προάσπιση της ασφάλειας και της δημόσιας τάξης προσφέροντας βασικές εγγυήσεις για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Παρόλα αυτά, οι αστυνομικές αρχές επιδεικνύουν επιλεκτική συμπεριφορά στις αδύναμες και περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες. Η επιλεκτικότητα του αστυνομικού σώματος εδράζεται κυρίως σε εξωνομικούς παράγοντες λόγω κατάχρησης της διακριτικής τους ευχέρειας. Οι αστυνομικοί επηρεάζονται από τα διαμορφούμενα πολιτισμικά και κοινωνικά κατασκευασμένα εγκληματικά στερεότυπα¹¹⁶. Δυστυχώς η ελληνική κοινωνία έχει γίνει μάρτυρας πολλών περαστικών αστυνομικής αυθαιρεσίας. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της δολοφονίας του Ζακ Κωστόπουλου, όπου δημοσιευμένο βίντεο δείχνει πολίτες και αστυνομικούς εν ώρα υπηρεσίας να τον ξυλοκοπούν μέχρι θανάτου, διότι «πίστευαν» ότι είναι τοξικομανής που αποπειράθηκε να ληστέψει ένα κοσμηματοπωλείο στο κέντρο της Αθήνας. Οι ισχυρισμοί βέβαια καταρρίφθηκαν στην δίκη που ακολούθησε.¹¹⁷ Στις 5-12-2022 τέσσερις αστυνομικοί της ΔΙΑΣ καταδίωξαν, πυροβόλησαν και σκότωσαν ένα 16 χρόνο Ρομά, διότι δεν πλήρωσε στο βενζινάδικο το αντίτιμο της βενζίνης.¹¹⁸

---

¹¹⁵ Αλιβιζάτος, Ν. (1986). Ο.π. σελ 472

¹¹⁶ Βιδάλη, Σ. (2017), Πέρα από τα όρια: Η Αντεγκληματική Πολιτική σήμερα. ο.π.σελ. 79 επ.

¹¹⁷ «Θάνατος Κωστόπουλου: Νέο βίντεο - Οι άνδρες της ΕΛΑΣ κλωτσούν τον ακινητοποιημένο Ζακ». (news247 27-10-2018) Ανακτήθηκε στις 10-6-2024 από <https://www.news247.gr/ellada/thanatos-kostopoulou-neo-vinteo-oi-andres-tis-elas-klotsoun-ton-akinitopoiimeno-zak/>

¹¹⁸ «Πέθανε ο 16χρονος Ρομά που πυροβολήθηκε από αστυνομικό» (in.gr 13-12-2022) Ανακτήθηκε στις 10-6-2024 από <https://www.in.gr/2022/12/13/greece/pethane-o-16xronos-roma-pou-pyrovolithike-apo-astynomiko/>

Μεγάλο ρόλο διαδραματίζει επίσης η προσωπικότητα του αστυνομικού κατά την εκτέλεση του έργου του,¹¹⁹ και η εν γένει νοοτροπία που επικρατεί μεταξύ των αστυνομικών στις μεταξύ τους σχέσεις. Ο μεγάλος αριθμός των περιστατικών, η υποστελέχωση των αστυνομικών υπηρεσιών και οργανωσιακές αδυναμίες αποτελούν ποιοτικά χαρακτηριστικά που συμβάλλουν στην επιλεκτικότητα.¹²⁰ Βέβαια, πρέπει να τονιστεί ότι οι αστυνομικές αρχές εν τέλει εκτελούν κυβερνητικές επιλογές και πολιτικές.

Περαιτέρω, οι αστυνομικές αρχές επιλαμβάνονται των περιστατικών κατόπιν πληροφόρησης τους είτε μέσω καταγγελίας είτε ακολουθώντας την αυτόφωρη διαδικασία. Τα εγκλήματα στα οποία οι θύτες προέρχονται από τις χαμηλές κοινωνικές ομάδες συνήθως είναι εύκολα ανιχνεύσιμα σε αντίθεση π.χ. με τα εταιρικά εγκλήματα, τα όποια παραμένουν κρυφά εντός του οργανισμού και κάποιων αξιόπιστων μελών, όπου συνήθως αποδίδεται ιδιωτική δικαιοσύνη¹²¹.

Γίνεται, επομένως, αντιληπτό, ότι οι απαιτούμενες αστυνομικές ενέργειες για τα ευκόλως ανιχνεύσιμα εγκλήματα είναι πιο απλές και δεν χρήζουν κάποιας ειδίκευσης σε αντίθεση με τα εγκλήματα των ισχυρών, τα οποία δεν είναι εύκολα ανιχνεύσιμα και δεν αναφέρονται, αφού καλύπτονται από υψηλά ιστάμενα άτομα, στερούνται θεατότητας από την αστυνομία, εκτός και εάν υπάρχει καταγγελία προς τούτο από κάποιον τρίτο, ή με κάποιο τρόπο έχουν διαρρεύσει πληροφορίες. Βέβαια δεν πρέπει να παραλειφθεί το γεγονός ότι τα ισχυρά κοινωνικά στρώματα δύνανται να ασκήσουν διαφόρων μορφών επιρροή στις αστυνομικές αρχές όπως π.χ. δωροδοκίες (αυτό συνήθως παρατηρείται στα νησιά ή στις μικρές τοπικές κοινωνίες). Ως εκ τούτου η μη αναγραφή/ καταγραφή των εγκλημάτων οδηγεί στην απόλαυση όλων των προνομίων και οφελών, ενώ παράλληλα δημιουργείται ένα πέπλο ατιμωρησίας.

Στον αντίποδα, τέτοιου είδους μεταχείριση δεν λαμβάνουν άτομα από υψηλά κοινωνικά και οικονομικά στρώματα και εν γένει τα άτομα που δεν είναι μέλη μειονοτικών ομάδων.

---

¹¹⁹ Skolnick J. (1966). *Justice Without a Trial. Law enforcement in Democratic society*. New York: John Wiley & Sons Inc, σελ. 67-70

¹²⁰ Δασκαλάκης, Η. (1985). Η εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης. ο.π.132 επ.

¹²¹ Δασκαλάκης Η. (1975). ο.π.σελ.383

Η παρουσία της αστυνομίας σε περιοχές που διαμένουν άτομα χαμηλού κοινωνικού και οικονομικού επιπέδου είναι πυκνότερη, συγκριτικά με πιο «εύπορες» περιοχές. Για τον λόγο αυτό πραγματοποιούνται περισσότερες συλλήψεις και προσαγωγές (επιχειρήσεις «σκούπα») επιβεβαιώνοντας τα στερεότυπα για τις εν λόγω ομάδες.¹²²

Η χώρα μας έχει καταδικαστεί μεταξύ των ετών 2004-2011 εννιά φορές από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (εφεξής «ΕΔΑΔ») για παραβίαση των άρθρων 2 και 3 της ΕΣΔΑ, ενώ διεθνείς εκθέσεις και αναφορές από ανεξάρτητες αρχές αποδεικνύουν τεκμηριωμένα την ύπαρξη αστυνομικής αυθαιρεσίας / βίας και κακομεταχείρισης επισημαίνοντας το αίσθημα ατιμωρησίας των αστυνομικών.¹²³

3.4 Διακριτική μεταχείριση κατά την διάρκεια της δίωξης και κατά την ακροαματική διαδικασία

Ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας διαμορφώνει τη διαδικασία εμπλοκής του δράστη από την προκαταρκτική εξέταση έως την τελεσίδικη καταδίκη. Πρόκειται για ένα ακόμα στάδιο «φιλτραρίσματος» κατά το οποίο η επιλεκτικότητα διαδραματίζει κύριο ρόλο, καθώς οι διαδικασίες καθορίζονται από έξωθεσμικούς παράγοντες μετασχηματίζοντας την ήδη υπάρχουσα κοινωνική και οικονομική ανισότητα.¹²⁴

Ειδικότερα, η κακή χρήση της διακριτικής ευχέρειας έχει ως αποτέλεσμα τον σχηματισμό «καχεκτικών» δικογραφιών λόγω σφαλμάτων του εισαγγελικού λειτουργού, ο οποίος λόγω προσωπικών εκτιμήσεων σχετικά με το είδος του εγκλήματος δεν παρήγγειλε τις απαιτούμενες ανακριτικές πράξεις με αποτέλεσμα τη μη συγκέντρωση όλου του αποδεικτικού υλικού που θα διευκόλυνε το δικαστικό έργο. Επιπροσθέτως, έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο σε πληθώρα δικογραφιών οι μόνοι μάρτυρες κατηγορίας να προέρχονται από τα σώματα ασφαλείας, και να είναι αυτοί που άσκησαν πρώτοι τη δίωξη. Το προανακριτικό έργο, επίσης, επηρεάζει την εισαγγελική κρίση, καθώς δεν καταγράφονται οι απευθυνόμενες στον μάρτυρα ερωτήσεις και ως εκ τούτου δεν ελέγχονται το αν και το κατά πόσο στρέφεται η έρευνα προς ένα συγκεκριμένο πλαίσιο,

---

¹²² Βιδάλη, Σ. (2017),. ο.π. σελ. 79 επ.

¹²³ Βιδάλη, Σ. (2017),. ο.π. σελ. 81

¹²⁴ Βιδάλη, Σ. (2017), ο.π. σελ. 83

αφήνοντας απέξω σημαντικές πλευρές του υπό δίωξη εγκλήματος, όπως είναι τα κίνητρα του θύτη, πληροφορίες για το παρελθόν του (ποινικό μητρώο) κ.ο.κ.. Κατ' επέκταση, η εισαγγελική αρχή για όμοιες περιπτώσεις άλλοτε παραγγέλλει έρευνες και λοιπές ανακριτικές πράξεις και άλλοτε όχι. Ειδικά δε, σε επαρχιακές πόλεις οι συχνές επαφές των εισαγγελικών λειτουργών με τους διωκτικούς μηχανισμούς και τους γραμματείς των δικαστηρίων δύναται να επηρεάζουν την κρίση τους για τους δράστες.¹²⁵

Τέλος, οι εισαγγελικές αρχές υπερδιογκώνουν το κατηγορητήριο προκειμένου να επιτύχουν οργανωσιακούς στόχους της υπηρεσίας αλλά και για να διεξάγονται ειδικές ανακριτικές πράξεις (ειδικότερα για την εφαρμογή του α.187 Π.Κ.). Η πρακτική αυτή παραβιάζει θεμελιώδη δικαιώματα των κατηγορούμενων και μεταθέτει τον ποινικό έλεγχο της πράξης κατά το στάδιο της ακροαματικής διαδικασίας. Σε έρευνα δημοσιευμένων αποφάσεων του Τριμελούς Εφετείου Κακουργημάτων του Πειραιά μεταξύ των ετών 2002-2011, διαπιστώθηκε ότι από τους 141 κατηγορούμενους με το α. 187 Π.Κ. οι 82 κρίθηκαν αθώοι και για τους 25 μεταβλήθηκε η κατηγορία από συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση σε συμμετοχή σε συμμορία.¹²⁶

Κατά την ακροαματική διαδικασία στα πλαίσια της ηθικής απόδειξης και της κακής χρήσης διακριτικής τους ευχέρειας οι δικαστικοί και εισαγγελικοί λειτουργοί αξιοποιούν επιλεκτικά τις διαθέσιμες αποδείξεις, ενώ συχνά έχουν υποκύψει στις κοινωνικές πιέσεις για την διάκριση του είδους της ενοχής και της επιβολής της ποινής (δικαστικός λαϊκισμός).¹²⁷ Χαρακτηριστική ήταν η αγόρευση του Εισαγγελέα στη δική της χρυσής αυγής όπου αγνόησε όλο το αποδεικτικό υλικό καταλήγοντας στο άτοπο συμπέρασμα ότι δεν πληρούνται οι αναγκαίοι εκ του νόμου όροι και προϋποθέσεις σύστασης και δράσης

¹²⁵ Κοσμάτος Κ. – Λαμπάκης Χρ. (2019) ο.π. σελ 199-200

¹²⁶ Σταμούλη Ειρ. (2018). Ποινική Δικαιοσύνη και εξουσίες: το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος. στο Αρτινοπούλου Βάσω κ.α., (επιμ.), *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος: 50 χρόνια Howard Becker "Whose side are we on?"*, Ε.Ε.Μ.Ε.Κ.Ε., σελ. 283-285.

¹²⁷ Βιδάλη Σ.(2020). Ο Εισαγγελέας στο ακροατήριο. *The art of Crime (Νοέμβριος 2020)* Ανακτήθηκε στις 30 4 2024 από
«<https://theartofcrime.gr/%CE%BF%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CE%B1%CF%82%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%BF%CE%B1%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF/>» σελ. 68-77

εγκληματικής οργάνωσης.¹²⁸ Η αγόρευση της εισαγγελέως επίσης στη δίκη για τη δολοφονία της Ελένης Τοπαλούδη ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων, διότι καταφέρθηκε εναντίον του δικηγορικού κόσμου και εκφράστηκε με προβληματικές και στερεοτυπικές εκφράσεις για το θύμα και τους δράστες, κινούμενη σαφώς εκτός των ορίων της θέσης του δικαστικού λειτουργού.¹²⁹

Πέραν τούτων, η κακή διαχείριση της διακριτικής ευχέρειας των δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργών οφείλεται και σε ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά του συστήματος. Η υποστελέχωση στον χώρο της Δικαιοσύνης και ο υπερβολικός όγκος υποθέσεων δημιουργούν πρόσφορες συνθήκες για την επιδερμική αντιμετώπιση των εγκλημάτων και την έκδοση αντίστοιχα ανόμοιων αποφάσεων. Σε πολλές περιπτώσεις για τον χειρισμό των υποθέσεων επιβάλλεται η υψηλή εξειδίκευση και η γνώση πολλών διαφορετικών τομέων, προϋποθέσεις όμως τέτοιες δεν απαντώνται στο σημερινό σύστημα απονομής της δικαιοσύνης. Σε αυτά πρέπει να προστεθεί και το «δόγμα» της ταχείας απονομής της δικαιοσύνης.¹³⁰

Η εκπαίδευση των δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργών έχει στραφεί κυρίως προς ένα τεχνικό δογματισμό του νόμου, ενώ θα έπρεπε να καλλιεργεί το φρόνημα της αμεροληψίας και της προσήλωσης στην επαγγελματική δεοντολογία του δικαστικού – εισαγγελικού λειτουργήματος.¹³¹

---

¹²⁸ «Μια απάντηση από τον Νίκο Αλιβιζάτο στον εισαγγελέα της Χρυσής Αυγής» (Protagon.gr 20-01-2020) Ανακτήθηκε στις 11-6-2024 από <https://www.protagon.gr/epikairoti/mia-apantisi-apo-ton-niko-alivizato-stin-eisaggelea-tis-dikis-tis-xrysis-avgis-44341981599>.

¹²⁹ «Δίκη Τοπαλούδη: Το παιδί σας ήχθη ως πρόβατο επί σφαγή- Η αγόρευσης της εισαγγελέως από την έδρα» (iefimerida 13-05-2020) Ανακτήθηκε στις 11-6-2024 από <https://www.iefimerida.gr/ellada/diki-topaloydi-agoreysi-tis-eisaggeleos>

¹³⁰ Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα. ο.π.. σελ.83-84

¹³¹ Βιδάλη Σ. , (2020) Ο Εισαγγελέας στο ακροατήριο, *The art of Crime (Νοέμβριος 2020)*. Ανακτήθηκε στις 30-4-3034 από <https://theartofcrime.gr/%CE%BF%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CE%B1%CF%82%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%BF%CE%B1%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF/>» σελ. 68-77

Κορωνίδα, όμως, και κύρια αιτία της επιλεκτικότητας αποτελεί ο παράγοντας της διαφθοράς. Η ελληνική κοινωνία είχε συγκλονιστεί με την αποκάλυψη του σκανδάλου χρηματισμού των δικαστικών λειτουργών στις αρχές του αιώνα,¹³² όταν πληθώρα δημοσιευμάτων έριχνε φως στο παραδικαστικό κύκλωμα. Δεν είναι δε, λίγες οι φορές και ειδικά σε πολύκροτες υποθέσεις στις οποίες γίνεται λόγος για παρεμβάσεις πολιτικών και για χειραγωγή των δικαστικών αποφάσεων. Εν γένει η ανεξαρτησία της Δικαιοσύνης στην Ελλάδα τελεί υπό αμφίβολο καθεστώς.¹³³ Μια άποψη που ενισχύεται από το γεγονός της συνταγματικής κατοχύρωσης του διορισμού της ηγεσίας των ανώτατων δικαστηρίων της χώρας από το υπουργικό συμβούλιο καθώς και η ύστερη, μετά τη θητεία τους, μεταπήδηση τους σε πολιτικές θέσεις κλειδιά (Ανεξάρτητες Αρχές, σύμβουλοι πολιτικών γραφείων κ.τ.λ.)¹³⁴. Η «σκιώδης» πρακτική στηλιτεύθηκε από την έκθεση αξιολόγησης της Ομάδας Κρατών Κατά της Διαφθοράς (GRECO) του 2021 για ¹³⁵ τη χώρα μας.

Η χώρα μας επίσης καταδικάστηκε από το CPT για τα έτη από το 2005 έως και το 2010 59 φορές. Οι καταδίκες αφορούν σε παραβιάσεις της δίκαιης δίκης (άρθρο 6 παράγραφος 1 ΕΣΔΑ) και του τεκμηρίου της αθωότητας (άρθρο 6 παράγραφος 2 ΕΣΔΑ). Το CPT επισήμανε επίσης την ύπαρξη ενός πέπλου ατιμωρησίας για τις αστυνομικές αυθαιρεσίες από τους δικαστικούς λειτουργούς, καθώς οι όποιες κατηγορίες εναντίον της αστυνομικής δράσης απορρίπτονται χωρίς να εξεταστούν¹³⁶.

---

¹³² «Μεγαλώνει ο κατάλογος των ονομάτων στο παραδικαστικό κύκλωμα» (Τα Νέα 03-01-2006) Ανακτήθηκε στις 30-4-2024 από <<https://www.tanea.gr/2006/01/03/greece/megalwnei-o-katalogos-twn-onomatwn-sto-paradikastiko-kyklwma/>> και « Το ντόμινο αποκαλύψεων για το παραδικαστικό κύκλωμα», (Καθημερινή 02-11-2005), Ανακτήθηκε στις 30-4-2024 από <https://www.kathimerini.gr/society/232637/ton-tomino-ton-apokalypseon-gia-to-paradikastiko-kykloma/>

¹³³ Βλ. πιο αναλυτικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 'Έκθεση του 2021 για το κράτος δικαίου – Κεφάλαιο για την κατάσταση του κράτους δικαίου στην Ελλάδα', (20.07.2021), www.commission.europa.eu [web page] (2021), Ανακτήθηκε στις 30-4-2024 από <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0709&from=EL>, σελ. 2-7

¹³⁴ Κοσμάτος Κ. – Λαμπάκης Χρ. (2019). Ο.π. σελ 192-194.

¹³⁵ GRECO (2021). *Ετήσια Έκθεση Αξιολόγησης για την Ελλάδα*. Ανακτήθηκε στις 11-6-2024 από <https://rm.coe.int/-greco-89-29-3-2021-/1680a5ad1d%20>

¹³⁶ Βιδάλη, Σ. (2017). . ο.π.. σελ.83-84

Κατά το στάδιο της επιβολής της ποινής στον ελληνικό ποινικό κώδικα υιοθετείται η ενωτική θεωρία του άρθρου 79, δηλαδή προκρίνονται δύο στοιχεία κατά την επιβολή της ποινής, τα ατομικά χαρακτηριστικά του δράστη και το είδος της εγκληματικής ενέργειας. Πρόκειται για δύο στοιχεία εντελώς αόριστα και ασαφή ως προς την οριοθέτησή τους, τα οποία δίνουν για μια ακόμη φορά χώρο για κακή χρήση της διακριτικής ευχέρειας με θύματα κυρίως τους ευάλωτους.¹³⁷

Η κακή χρήση της διακριτικής ευχέρειας λόγω εξωνομικών και εξωθεσμικών στοιχείων δεν συναντάται μόνο στην ελληνική ποινική πραγματικότητα. Ειδικότερα, παρατηρήθηκε ότι στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής για την κατοχή «κρακ» επιβάλλονται στους Αφροαμερικανούς ποινές έως και 15 έτη περισσότερα από ότι στους λευκούς για το ίδιο έγκλημα. Επίσης στον Καναδά η κοινωνική βλαπτικότητα της εγκληματικής ενέργειας δεν έχει τόσο μεγάλη σημασία όσο η προσωπική ηθική του εκάστοτε δικαστή. Τέλος, στο Ηνωμένο Βασίλειο παρατηρείται τεράστια ανισότητα στην μεταχείριση των κατηγορούμενων, καθώς ακόμα και για ταυτόσημες υποθέσεις επιβάλλονται εντελώς διαφορετικές ποινές.¹³⁸

3.5 Διακριτική μεταχείριση κατά το σωφρονιστικό στάδιο

Το τελικό στάδιο της διαδικασίας του «φιλτραρίσματος» αποτελεί ο εγκλεισμός του ατόμου στο σωφρονιστικό κατάστημα. Η δημόσια δήλωση του CPT το 2011 στρεφόταν κατά της Ελλάδος, διότι διαπιστώθηκαν σοβαρά διαρθρωτικά ζητήματα αναφορικά με την λειτουργία των φυλακών. Ανάμεσα σε πολλά συγκαταλέγονται το έλλειμμα στρατηγικού σχεδιασμού για την πορεία και την ανάπτυξη των φυλακών της χώρας και η ύπαρξη σωρείας παραβάσεων βασικών δικαιωμάτων των κρατούμενων, όπως είναι η πρόσβαση στην υγεία, η ανεπαρκής ιδιωτικότητα κ.ά.. Η διαβίωση στις φυλακές βαίνει επί τα χείρω, καθώς στα ήδη υπάρχοντα προβλήματα πρέπει να συνυπολογιστεί και το πρόβλημα του υπερπληθυσμού. Η πολιτεία όμως μειώνει τον κρατικό προϋπολογισμό με αποτέλεσμα την σταδιακή υποστελέχωση του σωφρονιστικού συστήματος. Οι ήδη υπηρετούντες

---

¹³⁷ Καρύδης, Β. (2010). ο.π.Σελ. 196-204

¹³⁸ Καρύδης, Β. (2010) .ο.π..σελ.211-212

σωφρονιστικοί υπάλληλοι είναι ανειδίκευτοι και τυγχάνουν και οι ίδιοι άνισης μεταχείρισης από τη διοίκηση¹³⁹.

Η διοίκηση του σωφρονιστικού καταστήματος ρυθμίζεται από έναν εσωτερικό κανονισμό, με συνέπεια ο διευθυντής και ο αρχιφύλακας να αποτελούν τους ανώτατους «άρχοντες» εντός του καταστήματος. Σημειώνεται επίσης ότι στο κοινωνικό μικροκλίμα της φυλακής οι ισχυροί διαμορφώνουν την καθημερινότητα των αδύναμων. Η πραγματικότητα «χτυπάει» σκληρά για μια ακόμη φορά τους αδύναμους, καθότι το σωφρονιστικό σύστημα δεν αποσκοπεί στην κοινωνική αναμόρφωση του ατόμου αλλά λειτουργεί ως επιταχυντής της κοινωνικής ανισότητας, επειδή αφαιρεί από τους έγκλειστους το κοινωνικό τους περιβάλλον και στιγματίζει την κοινωνική τους ταυτότητα.¹⁴⁰

Τα δεδομένα του Υπουργείου Δικαιοσύνης είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικά, αφού το 56% των τροφίμων στα σωφρονιστικά καταστήματα στην Ελλάδα είναι αλλοδαποί και περίπου το 40% των εγκλεισμών αφορούν εγκλήματα σχετιζόμενα με τα ναρκωτικά.¹⁴¹ Σε άλλη μια έρευνα διαπιστώθηκε ότι το 91% των εγκλειστών είναι νέοι άνδρες ανάμεσα στις ηλικίες των 19 έως 40 ετών.¹⁴²

---

¹³⁹ Λαμπροπούλου Ε.(2017), «Εξελίξεις της εγκληματικότητας, του πληθυσμού των κρατουμένων και το κόστος των ελληνικών φυλακών» διαθέσιμο στο *The Art of Crime (Νοέμβριος 2017)* Ανακτήθηκε στις 30-4-2024

<https://theartofcrime.gr/%CE%B5%CE%BE%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%82%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1%CF%82%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80/>

¹⁴⁰ Βιδάλη, Σ. (2017). Πέρα από τα όρια. Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα.ο.π.. σελ.84-86

¹⁴¹ Βιδάλη Σ.(2014). Αντεγκληματική Πολιτική. Από τη Μικροεγκληματικότητα έως το οργανωμένο έγκλημα ο.π.. σελ.68

¹⁴² Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου - Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου. *Συλλογή Δεδομένων για την άνιση μεταχείριση στα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης: Στοιχεία από την Ελλάδα* Ανακτήθηκε 9-5-2024 από https://www.cecl.gr/wp-content/uploads/2022/08/16032022_Greek-report_Final_GR.pdf. Σελ 37-40

4. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΑΠΙΣΤΙΑ

4.1 Εισαγωγικές Αναφορές

Στα χρόνια της ύφεσης μέσα σε ένα τοξικό περιβάλλον η ποινική δικαιοσύνη στράφηκε προς τη δίωξη καινούργιων εγκληματικών ενεργειών. Τα αίτια της ύφεσης περιστρέφονταν γύρω από συμπεριφορές κατασπατάλησης των δημόσιων εσόδων από ανθρώπους που δεν κατέβαλλαν τα αναλογούντα στην εφορία, από ανήθικους δημόσιους λειτουργούς και εν γένει γύρω από την μικρή και μεσαία οικονομική εγκληματικότητα. Παράλληλα, οι εκάστοτε κυβερνήσεις πείζονταν για την τήρηση των Μνημονίων.¹⁴³ Η συνθήκη λοιπόν επέβαλε την αύξηση των δημόσιων εσόδων και την αντιμετώπιση της διαφθοράς, η οποία με την μορφή της παραοικονομίας συντελεί στην απώλεια κρατικών εσόδων. Η δίωξη, λοιπόν, της φοροδιαφυγής κατέστη κεντρικής σημασίας ζήτημα.

Στον πόλεμο εναντίον της φοροδιαφυγής κύριοι στόχοι θεωρήθηκαν οι δημόσιοι λειτουργοί. Έλαβε χώρα συνεπώς πλήθος παρεμβάσεων στον ποινικό κώδικα, όπου είτε τυποποιούνται κακουργηματικού χαρακτήρα ποινικές διατάξεις είτε επαυξάνεται το αξιόποino στα ήδη τυποποιημένα εγκλήματα (π.χ. φοροδιαφυγή, διαφθορά, λαθρεμπόριο).¹⁴⁴ Σε επίσημες στατιστικές αποτυπώνεται πλέον μια κατακόρυφη αύξηση των διώξεων των ως άνω οικονομικών εγκλημάτων και ειδικά των στρεφόμενων κατά του Δημοσίου.¹⁴⁵ Σε επίπεδο νομολογίας η Εισαγγελία του Αρείου Πάγου αναπαρήγαγε και ενίσχυσε την κατά τα άνω διαμορφωθείσα κατάσταση. Χαρακτηριστική είναι η εισαγωγή της 1/2011 Εγκυκλίου¹⁴⁶, στην οποία επισημαίνεται ότι υπεύθυνοι για τη φοροδιαφυγή,

---

¹⁴³ Αλεξιάδη Σ. (2010). *Τα οικονομικά του εγκλήματος*. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα σελ. 121 επ., 341 επ.,

¹⁴⁴ Xenakis, S., & Cheliotis, L. K. (2013). CRIME AND ECONOMIC DOWNTURN: The Complexity of Crime and Crime Politics in Greece since 2009. *The British Journal of Criminology*, 53(5). Ανακτήθηκε 9-5-2024 από <http://www.jstor.org/stable/23639787> σελ. 719–745

¹⁴⁵ Από τα Δελτία Τύπου του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας “Δημοσίευση στατιστικών στοιχείων συνολικής δραστηριότητας της Ελληνικής Αστυνομίας για τα έτη 2011-2013., βλ. σχετικά στατιστικά στοιχεία 2008-2012 από την Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης (όπως μετονομάστηκε με το ν. 3932/2011).

¹⁴⁶ ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

εκτός της διαφθοράς του δημοσίου, είναι οι Έλληνες πολίτες διότι δεν πείθονται να καταβάλλουν τα αναλογούντα. Η Εισαγγελία του Αρείου Πάγου με πληθώρα Εγκυκλίων¹⁴⁷ και Γνωμοδοτήσεων¹⁴⁸ έθεσε σε κίνηση ολόκληρο το υπάρχον νομοθετικό οπλοστάσιο για τη δίωξη των εγκληματικών ενεργειών της διαφθοράς, συντελώντας έτσι στην παγίωση της άποψης ότι για την οικονομική κρίση της χώρας ευθύνονται μόνο οι πολίτες. Συγκεκριμένα με την ΕγκΕισΑΠ 11/2013 ελέγχονται οι Εισαγγελείς Πρωτοδικών της χώρας κάθε τρίμηνο για τις διώξεις που έχουν ασκήσει σχετικά με τη φοροδιαφυγή. Η ΓνωμοδΕισΑΠ 1/2014 δίδει κατευθυντήριες οδηγίες για τη διαδικασία άρσης του τραπεζικού απορρήτου ακόμα για υποθέσεις απλών φορολογικών ελέγχων. Τέλος, τα

---

¹⁴⁷ ΕγκΕισΑΠ 2/2014 (Ν. Παντελής): Οδηγίες για την εφαρμογή της κείμενης φορολογικής νομοθεσίας, ΕγκΕισΑΠ 11/2013 (Ν. Παντελής): Σχετικά με τη συλλογή και αποστολή στοιχείων ανά τρίμηνο για τις ποινικές διώξεις που ασκήθηκαν για παραβάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 του Ν. 4022/11, ΕγκΕισΑΠ 2/2013 (Ν. Παντελής): Οδηγίες στους κ.κ. Εισαγγελείς Πρωτοδικών για την αναγκαιότητα ή μη παραγγελιών για τη διενέργεια έκτακτων διαχειριστικών ελέγχων από τη Γενική Διεύθυνση Δημοσιονομικών Ελέγχων (Γ.Δ.Δ.Ε.), ΕγκΕισΑΠ 6/2012 (Ν. Παντελής): Ενημέρωση Υπουργείου Οικονομικών για τα αδικήματα φοροδιαφυγής, ΕγκΕισΑΠ 1/2011 (Ν. Παντελής): Δίνονται οδηγίες για την εντατικοποίηση των προσπαθειών των Εισαγγελέων Πρωτοδικών και Εφετών για τη δίωξη της φοροδιαφυγής, ΕγκΕισΑΠ 2/2010 (Ι. Τέντες): Εκκρεμείς υποθέσεις σε βάρος υπαλλήλων για εγκλήματα περί την υπηρεσία.

¹⁴⁸ ΓνωμοδΕισΑΠ 1/2014: Διαδικασία άρσης του τραπεζικού απορρήτου κατά την διενέργεια φορολογικών ελέγχων, ΓνωμοδΕισΑΠ 2/2013: Περί της αναδρομικής ή μη ισχύος της διάταξης του άρθρου 21 παρ. 2, όπως αυτή ισχύει μετά την αντικατάσταση της με το ν. 3946/2011, ΓνωμοδΕισΑΠ 3/2013: Περί της αναδρομικής ή μη ισχύος της παραγρ. 9 του άρθρου 25 του ν. 1882/1990, ΓνωμοδΕισΑΠ 10/2011: Με τη μεταβατική διάταξη της παραγράφου 9, που προστέθηκε με το άρθρο 3 παρ 1α ν. 3943/11, του άρθρου 25 ν. 1882/90, ο νομοθέτης επιμηκύνει το χρόνο καθυστέρησης πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρεών προς το Δημόσιο των τεσσάρων μηνών, που απαιτείται για την ποινική υπόσταση του ιδιώνυμου εγκλήματος της καθυστέρησης πληρωμής χρεών προς το Δημόσιο, για τα χρέη που το ληξιπρόθεσμο τους είχε συντελέσει κατά την έναρξη ισχύος του Νόμου 3943/31-3-11, μέχρι τη συμπλήρωση τεσσάρων μηνών από την ισχύ του νόμου τούτου. Η επιμήκυνση αυτή είναι εύλογη, γιατί έτσι αποτρέπεται η σύγχυση που θα ανέκυπτε σ' αυτά, για το λόγο ότι ένα τμήμα του χρόνου των τεσσάρων μηνών θα είχε διαλυθεί με το παλιότερο νομικό καθεστώς και ένα άλλο με το νεότερο νομικό καθεστώς.

MME αναλαμβάνουν τον ρόλο διάδοσης και εκμαίευσης της αντίστοιχης κοινωνικής συναίνεσης εγείροντας για μια ακόμη φορά το θυμικό της κοινωνίας.¹⁴⁹

Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα το 2019 συνεχίστηκαν οι τροποποιήσεις του ποινικού κώδικα. Συγκεκριμένα, ο ποινικός κώδικας υπέστη τρεις διαδοχικές τροποποιήσεις (Ν.4619/2019, 4623/2019 και 4637/2019) με κύριο πρόσταγμα την ασφάλεια των πολιτών στο πλαίσιο των πολιτικών της μηδενικής ανοχής στο έγκλημα. Για μια ακόμη φορά αυστηροποιήθηκαν ορισμένες ποινικές διατάξεις όπως η δωροδοκία, η υφ' όρον απόλυση, η χρήση μολότοφ, δηλαδή εγκληματικές ενέργειες οι οποίες τυγχάνουν μεγάλης θεατότητας μέσω της μιντιακής προβολής τους. Όμως, παράλληλα με τις ανωτέρω τροποποιήσεις σημειώθηκε μια πολύ σημαντική στροφή του νομοθέτη στην κατ' έγκλιση δίωξη των εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας και ειδικότερα στην κακουργηματική μορφή του εγκλήματος της απιστίας κατά των τραπεζικών ιδρυμάτων. Αυτές οι αλλαγές δεν προβλήθηκαν από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και δεν απασχόλησαν καθόλου το δημόσιο διάλογο για λόγους οι οποίοι θα αναλυθούν εκτενέστερα παρακάτω.¹⁵⁰

4.2 Το αδίκημα της απιστίας στον νέο ποινικό κώδικα: οι αλλαγές

Η ποινική δίωξη των εγκλημάτων διεξάγεται κυρίως από την Πολιτεία δια του αρμόδιου προς τούτο οργάνου της, ήτοι της εισαγγελικής αρχής. Αρκεί μόνο η πληροφόρηση τέλεσης κάποιας εγκληματικής ενέργειας είτε από ιδιώτες, είτε από προανακριτικά όργανα και η Πολιτεία δια της εισαγγελικής αρχής επιβάλλεται να επέμβει με την άσκηση της ποινικής δίωξης. Το άρθρο 37 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (εφεξής «ΚΠΔ») αποτυπώνει ευκρινώς την παραπάνω θέση του ποινικού μας συστήματος. Η προσβολή κάποιου ατομικού ή υπερατομικού αγαθού είναι αξιόποινη, καθότι αποδοκιμάζεται από την επικρατούσα ηθική και κοινωνική τάξη πραγμάτων και «αναγκάζει» αυτεπαγγέλτως την Πολιτεία να ασκήσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα έναντι του πολίτη με την επιβολή της ποινής. Από την άλλη πλευρά, για τους ίδιους ως άνω λόγους τα κατ' έγκληση

¹⁴⁹ Καλλίρη Φ., (2011, 7 Ιουλίου). Ατιμώρητοι οι επιόρκοι δημόσιοι υπάλληλοι. *Καθημερινή*. Ανακτήθηκε 9-4-2024 από <https://www.kathimerini.gr/politics/431178/atimoritoi-oi-epiorkoi-dimosioi-ypalliloi/>

¹⁵⁰ Κοσμάτος Κ. (2020). Οι πρόσφατες νομοθετικές τροποποιήσεις για το έγκλημα της απιστίας κατά των τραπεζικών ιδρυμάτων. *The art of Crime, τόμος Μαΐου* Ανακτήθηκε 9-5-2-2024 από <https://theartofcrime.gr/oi-πρόσφατες-νομοθετικές-τροποποιήσεις/>

διωκόμενα εγκλήματα αποτελούν μια πρακτική περιορισμένης μέχρι πρότινος χρήσης, που αφορούσε κυρίως ελαφράς και πλημμεληματικής μορφής εγκληματικές ενέργειες¹⁵¹.

Όμως, με τον Ν.4637/2019 διαφάνηκε μια σημαντική στροφή του Νομοθέτη από την κυρίαρχη και πάγια αντίληψη της αυτεπάγγελτης δίωξης των εγκλημάτων κατά των περιουσιακών αγαθών (372-405), τα οποία μάλιστα συμπεριέλαβε σε ένα ενιαίο κεφάλαιο (23ο) του ΠΚ. Ο τρόπος λοιπόν της έναρξης της ποινικής δίωξης του εγκλήματος της απιστίας εν γένει αποτέλεσε ένα πεδίο βαθύτατου προβληματισμού για τον ποινικό νομοθέτη.

Αρχικά, στο κατατεθέν σχέδιο νόμου υπό δημόσια διαβούλευση ο ποινικός νομοθέτης προέβλεψε ότι η εγκληματική ενέργεια της απιστίας θα διώκεται και ως πλημμέλημα και ως κακούργημα μετά την υποβολή έγκλησης ασχέτως της φύσης της περιουσίας (ιδιωτικής, δημόσιας) κατά της οποίας στρεφόταν.¹⁵²

Η πρόβλεψη της κατ' έγκληση δίωξης ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων από τους αρμόδιους επιστημονικούς φορείς¹⁵³ και αποτέλεσε ισχυρό σημείο διαφωνίας στην ελληνική Βουλή. Εν τέλει εξαιτίας των αντιδράσεων ανατράπηκε η στάση του ποινικού νομοθέτη αναφορικά με τη δίωξη της απιστίας και ως εκ τούτου επέλεξε την υποχρέωση υποβολής έγκλησης μόνο για την πλημμεληματική μορφή της απιστίας (προκληθείσα ζημία κάτω του ορίου των 120.000 €), ενώ παράλληλα η κακούρηγματική μορφή της απιστίας (προκληθείσα ζημία άνω του ορίου των 120.000 €) παρέμεινε ως ένα αυτεπαγγέλτως διωκόμενο αδίκημα. Η ανωτέρω νομοθετική στροφή τυποποιήθηκε στον ποινικό κώδικα με το ν. 4619/2019 στο α.405 παρ.1 με το σκεπτικό ότι η δίωξη της απιστίας σε βαθμό κακούργηματος, κατόπιν υποβολής έγκλησης, έτυχε της διατυπώσεως

---

¹⁵¹ Κιούπης Δ.(2022). Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας. Η διεύρυνση του καταλόγου των κατ' έγκληση διωκόμενων εγκλημάτων. Πρακτικές λύσεις και θεωρητικά θεμέλια. *The art of Crime* τόμος Νοέμβριος 2022

¹⁵² <http://www.opengov.gr/ministryofjustice/?p=9834>

¹⁵³ ¹⁵³ το υπ' αριθμ. πρωτ. 49/15-10-2019 Δελτίο Τύπου της Ένωσης Ελλήνων Εισαγγελέων. Ανακτήθηκε 9-5-2024 από <https://enosieisaggeleon.gr/%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%B9%CE%BF-%CF%84%CF%85%CF%80%CE%BF%CF%85-15-10-2019/>

πολλών και σοβαρών επιφυλάξεων καθότι ενδέχεται να οδηγήσει σε καταχρηστικές συμπεριφορές εκ μέρους της διοίκησης μεγάλων επιχειρηματικών σχημάτων.¹⁵⁴

Ακολούθως, μετά την εκλογική διαδικασία της 7^{ης} Ιουλίου του 2019 ξεκίνησε νέος κύκλος δημόσιας διαβούλευσης για εκ νέου τροποποιήσεις του ποινικού κώδικα και της ποινικής δικονομίας μεταξύ των οποίων και για τον τρόπο δίωξης της απιστίας. Αυτή τη φορά διευρύνεται η κατ' έγκληση δίωξη της απιστίας και στην κακουργηματική της μορφή (προκληθείσα ζημία άνω του ορίου των 120.000 €) ενώ παρέμεινε το αυτεπάγγελο της δίωξης μόνο για το κακούργημα εφόσον το πληττόμενο μέρος είναι φορέας του στενού και του ευρύτερου Δημόσιου τομέα.¹⁵⁵

Τελικά, με τον ν.4637/2019 και ειδικότερα με το άρθρο 12 περίπτωση 3 για πρώτη φορά στην ποινική μας ιστορία αξιώνεται η κατ' έγκληση ποινική δίωξη της απιστίας κατά των τραπεζικών ιδρυμάτων ασχέτως του χαρακτηρισμού του αδικήματος. Επιπροσθέτως, για τις ήδη εκκρεμείς υποθέσεις με το άρθρο 6 παράγραφο 2 του ως άνω νόμου χορηγήθηκε προθεσμία τεσσάρων μηνών για την κατάθεση δήλωσης επιθυμίας για τη διατήρηση της εκκινηθείσας αυτεπαγγέλτως ποινικής δίωξης.¹⁵⁶ Ο νομοθέτης, για να αιτιολογήσει την επιλογή του αυτή, αρκέστηκε σε μια αόριστη και εντελώς γενικόλογη αναφορά του στην ελευθερία της άσκησης της οικονομικής δραστηριότητας.¹⁵⁷

Κατόπιν τούτων, η παγκόσμια κοινότητα εισήλθε στη δίνη της πανδημίας. Ενόψει της «δυστοπικής» πραγματικότητας «πάγωσαν» όλες οι νόμιμες διαδικαστικές προθεσμίες κατόπιν εκδόσεως τριών διαδοχικών κοινών υπουργικών αποφάσεων από τα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας, Υγείας και Δικαιοσύνης [Δ1α/ΓΠ.οικ.17734 (ΦΕΚ Β' 833/11.03.2020), Δ1α/ΓΠ.οικ.18176/15-03-2020 (ΦΕΚ Β' 864/15-03-2020) και Δ1α/ΓΠ.οικ.24403 (ΦΕΚ Β' 1301/11-04-2020)]. Συνεπώς ανεστάλη και η χορηγηθείσα προθεσμία τεσσάρων μηνών για την κατάθεση δήλωσης επιθυμίας για τη διατήρηση της εκκινηθείσας αυτεπαγγέλτως ποινικής δίωξης για το αδίκημα της απιστίας κατά τραπεζικού ιδρύματος. Καλόπιστα όλα

---

¹⁵⁴ Αιτιολογική Έκθεση Ν.4619/2019,σελ.72

¹⁵⁵ <http://www.opengov.gr/ministryofjustice/?p=10894>

¹⁵⁶ ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁵⁷ Αιτιολογική Έκθεση Ν.4637/2019, σελ.5

τα εμπλεκόμενα μέρη γνώριζαν ότι η ανωτέρω προθεσμία θα έληγε το αργότερο στις 27-04-2020.

Ενώ η χώρα ταλανιζόταν εξαιτίας της υγειονομικής και οικονομικής κρίσης, η κυβέρνηση με Πράξη Νομοθετικού περιεχομένου στις 13-04-2020 (επικυρώθηκε με τον Ν. 4690/2020) προέβη στην αναδρομική εξαίρεση της κατά τα άνω τετράμηνης προθεσμίας με άμεση συνέπεια την πλήρωση της προθεσμίας στις 18-3-2020. Με άλλα λόγια, ενώ όλες οι διαδικαστικές προθεσμίες είχαν παγώσει και όλοι ανέμεναν ότι οι προθεσμίες θα υπολογιζόταν μετά την άρση της αναστολής, τότε με ένα νομοθέτημα για επείγουσες και έκτακτες περιπτώσεις, όπως είναι οι Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου, υπολογίσθηκε εκ των υστέρων ο κενός χρόνος που μεσολάβησε.

Τέλος, από την 1^η Ιουλίου του 2024 θα τεθεί σε εφαρμογή η νέα διάταξη του άρθρου 405, η οποία τροποποιήθηκε με τον Ν. 5090/2024 και ειδικότερα δυνάμει των διατάξεων 60 παρ. 2 και 138 παρ.2, οι οποίες επαναφέρουν την αυτεπάγγελτη δίωξη της κακουργηματικής απιστίας, ακόμα και εάν στρέφεται εναντίον κάποιου χρηματοπιστωτικού ιδρύματος. Ο νομοθέτης αιτιολογεί την επιστροφή του στο αρχικό καθεστώς για λόγους ισονομίας.

Εκτός της ιστορικής διαδρομής της θεσμοθέτησης της κατ' έγκληση απιστίας κατά των τραπεζικών ιδρυμάτων πρέπει να γίνει αναφορά σε ορισμένα στοιχεία της τυποποιημένης ποινικής διάταξης. Συγκεκριμένα η φύση του θεσμού της έγκλησης είναι μικτή, διότι αναφέρεται και στο δικονομικό δίκαιο, αλλά και στο ουσιαστικό δίκαιο. Χωρίς έγκληση δεν ξεκινά η ποινική δίωξη ή εάν διαπιστωθεί η έλλειψη της σε οποιοδήποτε δικονομικό στάδιο εξαλείφεται το αξιόποιο. Η μετατροπή της απιστίας εναντίον των τραπεζών σε κατ' έγκληση διωκόμενο αδίκημα, όπως και η προγενέστερη νομοθετική «παλινωδία», εγείρει αρκετά ερωτηματικά, αν συνυπολογίσει κάποιος και το γεγονός ότι πολλές από τις

δικογραφίες που τέθηκαν στο αρχείο αφορούσαν στα χορηγούμενα δάνεια των ΜΜΕ και των πολιτικών κομμάτων.¹⁵⁸

Επιπροσθέτως, με την τελευταία τροποποίηση του ποινικού κώδικα καταργείται η διάκριση μεταξύ του εγκλήματος της απιστίας στην υπηρεσία (άρθρο 256 ΠΚ) με αυτής του άρθρου 390 ΠΚ και προκρίνεται μια ενιαία διάταξη για την απιστία χωρίς να είναι απαραίτητο στοιχείο πλέον το αν η παράβαση της επιμελούς διαχείρισης αφορά δημόσιας ή ιδιωτικής φύσης περιουσιακά ζητήματα. Ως εκ τούτου, είναι νομικά αδιάφορη η δημοσιοϋπαλληλική ιδιότητα με την εξαίρεση όσων ορίζονται στα μέτρα επιείκειας του άρθρου 263 Α ΠΚ, καθώς για να τύχουν εφαρμογής πρέπει ο αυτουργός ή ο συμμετοχός να έχει την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου.

Η πλημμεληματική και η κακουργηματική της μορφή διαμορφώνεται αναλόγως του ύψους της επελθούσας ζημίας, αν υπερβαίνει ή όχι δηλαδή το όριο των 120.000 €. Ρητώς αξιώνεται η επελθούσα ζημία να είναι βέβαιη, γεγονός που και αυτό εγείρει πολλούς προβληματισμούς, μιας και δεν εξηγείται καθόλου από τον νομοθέτη η επιλογή του και οι λόγοι που οδήγησαν στον αποκλεισμό της διακινδύνευσης ως στοιχείου πλήρωσης της αντικειμενικής υπόστασης. Εκ των πραγμάτων το στοιχείο της βέβαιης ζημίας για το αδίκημα της απιστίας καθίσταται πάρα πολύ δυσχερές ζήτημα προς απόδειξη, καθότι η ζημία πρέπει να φέρει ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως η οριστικότητά της, το δυσχερές της επανόρθωσής της και να παρέχεται πλήρης απόδειξή της.¹⁵⁹

4.3 Οι Αντιδράσεις της Νομολογίας και της Θεωρίας

Με την από 13-04-2020 Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου επήλθε αναδρομική πάροδος της τετράμηνης προθεσμίας υποβολής δήλωσης επιθυμίας προόδου της δίωξης. Η

---

¹⁵⁸ Χουλιάρας Α., (2021). Από την αυτεπάγγελτη στην κατ' έγκληση δίωξη της κακουργηματικής απιστίας κατά τραπεζών: σκέψεις σχετικά με την ποινική εξουσία και την αντεγκληματική πολιτική (με αφορμή και την υπ' αριθμ. 158/2021 Αρείου Πάγου σε συμβούλιο. *Αντιγόνη, το ερώτημα Ιούνιος 2021*. σελ. 194 - 198

¹⁵⁹ Δεληδήμος, Ν. (2020). Τα περιουσιακά εγκλήματα κατά τις ισχύουσες διατάξεις, εισήγηση της 25-09-2020. Ανακτήθηκε 9-5-2024 από http://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2020/delidimos_2020.pdf, σελ. 8., ομοίως Παπαδαμάκης, Α. (2019). *Ποινική Δικονομία*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, σελ. 171-172.

πλήρωση της προθεσμίας είχε ως αποτέλεσμα πολλές εκκρεμείς ποινικές διώξεις, κατόπιν σχετικής πρότασης του αρμοδίου εισαγγελέως, να εισαχθούν στα Συμβούλια Πλημμελειοδικών, τα οποία καλούνταν με βούλευμα να αποφανθούν περί των εκκρεμών διώξεων. Μεταξύ των εκδοθέντων βουλευμάτων εκείνης της περιόδου ξεχωρίζουν τα υπ' αριθμ. 2165/2020, 2147/2020 βούλευματα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών. Τα ως άνω συμβούλια συνεδρίασαν με εντελώς διαφορετική σύνθεση, όμως κατέληξαν σε όμοια συμπεράσματα. Ειδικότερα, οι εισαγγελικές προτάσεις εισηγούνταν τη παύση των εκκρεμών ποινικών διώξεων όμως κρίθηκε από τα Συμβούλια ότι πρώτον από τη διάταξη παρέχεται αμνηστία στις διοικήσεις των τραπεζών, δεύτερον ότι παραβιάζεται ευθέως η συνταγματική αρχή της ισότητας, διότι φυλάσσεται διαφορετική μεταχείριση για την απιστία εναντίον των τραπεζικών ιδρυμάτων και τρίτον ότι προσβάλλεται το συνταγματικό δικαίωμα περί παροχής ικανοποιητικής εννόμου προστασίας, επειδή οι μειοψηφικοί τραπεζικοί μέτοχοι, ως τα άμεσα θύματα των κακών διαχειριστικών πράξεων της διοίκησης, δεν τυχαίνουν επαρκούς έννομης προστασίας.¹⁶⁰

Το βάσιμο σκεπτικό των ανωτέρω βουλευμάτων δημιούργησε προσδοκίες για ενδεχόμενη πρόοδο των εκκρεμών για κακουργηματική απιστία υποθέσεων. Εν τέλει με το υπ' αριθμ. 158/2021 βούλευμα το Συμβούλιο του Αρείου Πάγου διαψεύστηκαν οι όποιες δημιουργηθείσες «προσδοκίες». Συγκεκριμένα το Συμβούλιο του Αρείου Πάγου αποφάνθηκε αρχικά ότι δεν παραβιάζεται η αρχή της ισότητας, καθώς ο δικαστής ελέγχει μόνο τα όρια εφαρμογής της νομοθεσίας και όχι τους λόγους ή τους σκοπούς που οδήγησαν τον νομοθέτη στην εκάστοτε επιλογή. Η θέση δικαιολογήθηκε με το σκεπτικό ότι εάν συνέβαινε αυτό θα υπήρχε κίνδυνος υποκατάστασης της νομοθετικής από τη δικαστική εξουσία. Αναφορικά δε, με τη καταστρατήγηση του συνταγματικού δικαιώματος παροχής ικανοποιητικής εννόμου προστασίας, κρίθηκε ότι η είναι αρκετή ως μόνη λύση η δυνατότητα προσφυγής των μετόχων στο α. 69 ΑΚ (περί ορισμού προσωρινής διοίκησης) για την υποβολή έγκλησης. Σχετικά με την παροχή αμνηστίας το Συμβούλιο κατέληξε ότι η έγκληση λειτουργεί απλά ως επιπρόσθετος του αξιοποιίνου όρος και ως εκ τούτου η μη υποβολή της επιφέρει ατιμωρησία. Πέραν τούτων εξαιρετικό

---

¹⁶⁰ Αναγνωστόπουλος Η. (2020). Η δίωξη της απιστίας μετά τον Ν. 4637/2020. *Ποινικά Χρονικά* Ο' σελ. 490 επ.

ενδιαφέρον παρουσιάζουν και δύο αναφορές στο 158/2021 βούλευμα του Συμβουλίου του Αρείου Πάγου. Πρώτον διαπιστώθηκε ότι τα τραπεζικά ιδρύματα επιτελούν ουσιαστικό ρόλο για την πορεία της οικονομίας διότι χρηματοδοτούν τις επιχειρήσεις μέσω της παροχής πιστώσεων και ως εκ τούτου εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον. Δεύτερον διατυπώθηκε ότι δεν υπάρχουν περιθώρια για αυθαιρεσίες και για τη διάπραξη εγκληματικών διαχειριστικών επιλογών λόγω της ύπαρξης αυστηρού θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των τραπεζών και αυστηρών ελεγκτικών μηχανισμών.¹⁶¹

Οι επιλογές του νομοθέτη προκάλεσαν την αντίδραση και της Ένωσης Ελλήνων Εισαγγελέων, η οποία με το υπ' αριθμ. πρωτ. 49/15-10-2019 Δελτίο Τύπου στηλίτευσε δημόσια τις επιλογές του νομοθέτη για την κατ' έγκληση δίωξη της τραπεζικής απιστίας. Η θέση της Ένωσης αιτιολογήθηκε με το σκεπτικό ότι η εξάλειψη του αξιοποιήσιμου σε εκκρεμείς δικογραφίας, που βρίσκονται σε διάφορα στάδια της ποινικής αξιολόγησης (ανάκριση, προανάκριση, ακροαματική διαδικασία), θα οδηγήσει στο διεθνή διασυρμό της χώρας, ως εκκολάπτουσας την διαφθορά και το ξέπλυμα μαύρου χρήματος.¹⁶²

Από την πλευρά της, η θεωρία διατύπωσε πληθώρα προβληματισμών σχετικά όχι μόνο με τις επιλογές του νομοθέτη αλλά και του τρόπου που ακολούθησε για τη τυποποίηση της τραπεζικής απιστίας. Αρχικά, με την Αιτιολογική Έκθεση ο νομοθέτης δικαιολόγησε την υποβολή έγκλησης στην τραπεζική απιστία με το σκεπτικό ότι η τράπεζα είναι φορέας ατομικής φύσεως εννόμων αγαθών (περιουσία, ιδιοκτησία) και όχι υπερατομικών εννόμων αγαθών όπως είναι το τραπεζικό σύστημα συνολικά. Η διάκριση είναι ουσιαστικής καθώς ως φορέας ατομικών εννόμων αγαθών περιουσιακής φύσης δύνανται να τα διαθέσει ελεύθερα, άρα έχει την επιλογή σε περίπτωση προσβολής τους να μην επιθυμεί την κίνηση ποινικής δίωξης. Βέβαια η επιλογή του νομοθέτη καταλήγει στο εξής άτοπο: όποιο έννομο αγαθό είναι ατομικού χαρακτήρα να διώκεται μόνο εάν το επιλέγει το θύμα.

---

¹⁶¹ ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ (ΣυμβΑΠ 158/2021)

¹⁶² το υπ' αριθμ. πρωτ. 49/15-10-2019 Δελτίο Τύπου της Ένωσης Ελλήνων Εισαγγελέων. Ανακτήθηκε 9-5-2024 από <https://enosieisaggeleon.gr/%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%B9%CE%BF-%CF%84%CF%85%CF%80%CE%BF%CF%85-15-10-2019/>

Συνεπώς, θα μπορούσαν να γίνονται βιαιοπραγίες, ξυλοδαρμοί και γενικά προσβολές του ατομικού αγαθού της ζωής και η Πολιτεία να μην μπορεί αυτεπάγγελα να παρέμβει¹⁶³.

Εν συνεχεία, η προσοχή της θεωρίας εγκλωβίστηκε αναπόδραστα και στην εντελώς ανεπαρκή αιτιολογία της νομοθετικής επιλογής. Ειδικότερα, διατυπώθηκε ότι «ενισχύεται ουσιαστικά το νομικό πλαίσιο, ώστε να προστατεύεται η ελευθερία άσκησης της οικονομικής δραστηριότητας, η οποία καταδεικνύει την αποτελεσματικότητα της δημοκρατικής λειτουργίας της εκτελεστικής εξουσίας στην άμεση και καθημερινή οικονομική δραστηριότητα του»¹⁶⁴. Καταδεικνύεται λοιπόν, ότι η ελευθερία άσκησης της οικονομικής δραστηριότητας αφορά μόνο το τραπεζικό σύστημα και όχι όλα τα δρώντα υποκείμενα της οικονομικής ζωής της χώρας.

Εκτός αυτού, δεν συνυπολογίστηκε καθόλου η προστασία που οφείλει να παράσχει η Πολιτεία στους αποταμιευτικούς λογαριασμούς των τράπεζων, καθώς η μη επιμελής διαχείριση ξένης περιουσίας αφορά έμμεσα και τις αποταμιεύσεις των Ελλήνων πολιτών.¹⁶⁵ Εκτός πλέγματος ποινικής προστασίας μένουν και οι μειοψηφικοί μέτοχοι των τραπεζικών ιδρυμάτων. Η διάταξη του 390 ΠΚ αξιώνει ότι το μόνο αρμόδιο όργανο για να καταθέσει έγκληση είναι το διοικητικό συμβούλιο. Όμως, το διοικητικό συμβούλιο είναι και το μόνο όργανο που ασκεί τις διαχειριστικές ενέργειες του τραπεζικού ιδρύματος. Συνεπώς αποκλείεται το διοικητικό συμβούλιο να υποβάλλει έγκληση εναντίον των διαχειριστικών ενεργειών που το ίδιο έχει πράξει.¹⁶⁶

Εκτός των ανωτέρω, η αναδρομική ματαίωση της δήλωσης συνέχισης της ποινικής διαδικασίας με Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου εγείρει πολλά και εύλογα ερωτήματα. Αρχικά, οι ΠΝΠ έχουν εξαιρετικό χαρακτήρα και χρησιμεύουν στην αντιμετώπιση κατεπειγουσών καταστάσεων (α.44 παρ.1 Σύνταγμα). Την περίοδο ψήφισης της από 13-

---

¹⁶³ Τζαννετής Α. (2020). Ζητήματα της κατ' έγκληση δίωξης των περιουσιακών αδικημάτων. *Ποινικά Χρονικά*, σελ 641 επ.

¹⁶⁴ ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ (Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4637/2020)

¹⁶⁵ Καϊάφα – Γκμπαντί. (2020). Βασικές αρχές του κράτους δικαίου, ο νέος Ποινικός κώδικας και οι τροποποιήσεις του. *Ποινικά Χρονικά*. σελ. 161 επ.

¹⁶⁶ Τζαννετής Α. (2020). Ζητήματα της κατ' έγκληση δίωξης των περιουσιακών αδικημάτων. ο.π. σελ 641 επ

04-2020 ΠΝΠ η χώρα βίωσε μια πρωτοφανή υγειονομική κρίση. Δεν διαφαίνεται, συνεπώς, κάποιος σοβαροφανής λόγος που να φέρει τα χαρακτηριστικά του εξαιρετικού ή να βοηθά στην αντιμετώπιση επειγουσών υγειονομικών κινδύνων που να δικαιολογεί την ψήφιση της αναδρομικής ματαίωσης της δήλωσης συνέχισης της ποινικής διαδικασίας για την τραπεζική απιστία. Ειδικά δε, αν αναλογιστεί κανείς ότι όλες ανεξαιρέτως οι τράπεζες τα έτη της οικονομικής κρίσης ανακεφαλαιώθηκαν πολλάκις με χρήματα προερχόμενα από το Ελληνικό Δημόσιο.¹⁶⁷

Εν τέλει, η εισαγόμενη τροποποίηση με τον ν. 5090/2024, αν και στρεφόμενη προς την ορθή κατεύθυνση σύμφωνα με τη θεωρία, κατά κύριο λόγο επιβεβαιώνει ότι υπήρξε νομοθετική μεθόδευση για τη χορήγηση κρυπτοαμνηστίας στις αμαρτωλές τραπεζικές επιλογές του παρελθόντος, το αξιόποινο των οποίων έχει ήδη εξαλειφθεί, με αποτέλεσμα την ατιμωρησία πολλών εγκληματικών ενεργειών μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται η απιστία και η νομιμοποίηση πολλών εκατομμυρίων παράνομων εσόδων.¹⁶⁸

4.4 ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ

Σε μια εύρυθμη δημοκρατική κοινωνία ασκείται έλεγχος στις ενέργειες της εκάστοτε εξουσίας. Οι νομοθετικές επιλογές, όπως ανωτέρω αναλύθηκαν, χρήζουν ελέγχου ουσιαστικού, με την έννοια ότι δεν αρκείται να εμμένουμε στην τήρηση μόνο των τυπικών ορίων της νομοθέτησης και της τήρησης του Συντάγματος, αλλά οφείλουμε να προβαίνουμε σε έναν ουσιαστικό έλεγχό τους. Ο ουσιαστικός έλεγχος λοιπόν, προϋποθέτει να ληφθούν υπόψιν ο επιδιωκόμενος στόχος της εκάστοτε επιλογής του νομοθέτη, ήτοι η επιλογή του εννόμου αγαθού που επιλέγεται να προστατευθεί και ως εκ τούτου ποιες εν τέλει ηθικές αξίες εκπροσωπεί αυτή η εκπεφρασμένη βούληση της Πολιτείας. Πρέπει ασφαλώς στη σκέψη μας να συμπεριληφθεί ποιες πολιτικές, κοινωνικές

---

¹⁶⁷ Κοσμάτος Κ. (2020). Οι πρόσφατες νομοθετικές τροποποιήσεις για το έγκλημα της απιστίας κατά των τραπεζικών ιδρυμάτων

¹⁶⁸ Συμεωνίδου – Καστανίδου (2024). Το νέο νομοσχέδιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης – Επεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα. *Ειδικό ψηφιακό τεύχος Ποιν. Δικαιοσύνη τ. 1/2024*

και οικονομικές συγκυρίες πλαισιώνουν μια τέτοια επιλογή, με απλά λόγια η δεδομένη ιστορική συνθήκη.¹⁶⁹

Η συγκεκριμένη διάταξη σε συνδυασμό με την παλινωδία του τρόπου νομοθέτησής της δημιουργεί αρχικά υπόνοιες για «φωτογραφικές ρυθμίσεις».¹⁷⁰ Όταν υπαχθεί όμως στο συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο, η όποια αμφιβολία αίρεται καθώς λόγω της διάταξης εκφεύγουν του ποινικού ελέγχου για το αδίκημα της τραπεζικής απιστίας 115 τραπεζίτες (Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος, Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο, Proton Bank) για την παράνομη δανειοδότηση πολιτικών κομμάτων.¹⁷¹

Η διαλαμβανόμενη από-εγκληματοποίηση της τραπεζικής απιστίας αρχικά με την ανάγκη υποβολής έγκλησης και με την εκ των υστέρων αναδρομική ματαίωση της δήλωσης επιθυμίας προόδου θωράκισε την οικονομική και κοινωνική ελίτ από οποιαδήποτε περαιτέρω εμπλοκή της με τους ποινικούς θεσμούς της χώρας. Ως εκ τούτου αδρανοποιήθηκε ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος χαρίζοντας στους εμπλεκόμενους ατιμωρησία, αθεατότητα και αποφυγή του στίγματος του εγκληματία, επιβεβαιώνοντας την επιλεκτική λειτουργία της νομοθεσίας υπέρ της οικονομικής ελίτ.¹⁷² Μια θέση που επιβεβαιώθηκε και επέτεινε το αίσθημα ατιμωρησίας καθώς με τον ν.5090/2024 επανήλθε το προηγούμενο καθεστώς της αυτεπάγγελτης δίωξης και μάλιστα με την αιτιολογία της ισονομίας, δηλαδή της παραβίασης της αρχής της ισότητας. Ο νομοθέτης λοιπόν επέστρεψε στο προηγούμενο καθεστώς με μια αιτιολογία, η οποία αποτέλεσε ένα εκ των βασικών επιχειρημάτων όσων αντιμάχονταν εξ' αρχής αυτήν την νομοθετική επιλογή.

---

¹⁶⁹ Χουλιάρης Α., (2021) « Από την αυτεπάγγελτη στην κατ' έγκληση δίωξη της κακουργηματικής απιστίας κατά τραπεζών: σκέψεις σχετικά με την ποινική εξουσία και την αντεγκληματική πολιτική (με αφορμή και την υπ' αριθμ. 158/2021 Αρείου Πάγου σε συμβούλιο) ο.π. σελ. 194 - 198

¹⁷⁰ Κοσμάτος Κ. – Λαμπάκης Χρ. (2019). Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., και Παπαχαλαράμπους, Χ. (επιμ.). *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* ο.π. σελ.194

¹⁷¹ Γασπαρινάτου Μ. (2019). Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., και Παπαχαλαράμπους, Χ. (επιμ.) *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* Αθήνα, Εκδόσεις ΕΑΠ. σελ.160

¹⁷² Sutherland, E. (1944). Is "White Collar Crime" Crime? *American Sociological Review*, Vol. 10, No 2.σελ. 136-139

Δίνεται λοιπόν η εντύπωση μετά βεβαιότητας ότι διασφαλίστηκε με την νομοθετική μεθόδευση η μη ποινική εμπλοκή ορισμένων «ημέτερων». Όταν λοιπόν διασφαλίστηκαν οι «ημέτεροι» ήταν καιρός πια να επανέλθουμε στην κανονικότητα με τη θέσπιση της αυτεπάγγελτης δίωξης της απιστίας.

Όμως, πέραν της ατιμωρησίας οφείλουμε να εξετάσουμε την ηθική αξία που νομιμοποιεί υπό τη μορφή εννόμου αγαθού την Πολιτεία να νομοθετεί. Στην αιτιολογική έκθεση κηρύσσεται ως «ευαγγέλιο» και άξιο προστασίας η ελευθερία στην άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας, η οποία ταυτίζεται πλέον με το δημόσιο συμφέρον της χώρας αφού ο χρηματοπιστωτικός τομέας μέσω πιστώσεων χρηματοδοτεί την ελληνική οικονομία. Το δημόσιο συμφέρον πλέον συμπορεύεται όχι με τις αξιώσεις μιας ευνομούμενης κοινωνίας, η οποία δημοκρατικά νομιμοποιείται να τιμωρεί το έγκλημα από όπου και αν προέρχεται, αλλά καθίσταται «δεκανίκι» προς εξυπηρέτηση των οικονομικών συμφερόντων της οικονομικής ελίτ της χώρας.

Η ανάγκη υποβολής έγκλησης από το «θύμα Τράπεζα» ιδιωτικοποιεί την ποινική δίωξη καθιστώντας την έρμαιο στη βούληση και στη διακριτική ευχέρεια των εξυπηρετούμενων συμφερόντων. Η κατ' έγκληση δίωξη συνιστά λοιπόν ένα επιπλέον «ποινικό» εργαλείο στα χέρια της ελίτ, κατασκευασμένο σε αгаστή συνεργασία με την εγχώρια πολιτική εξουσία, προκειμένου να ελέγχεται καλύτερα και προσφορότερα η παραγωγική διαδικασία της χώρας. Πρόκειται, λοιπόν, για μια συμβιωτική σχέση της υψηλής εγκληματικότητας και της πολιτικής ελίτ ¹⁷³, που χαρίζει ατιμωρησία στους τραπεζίτες για όλες τις «εξυπηρετήσεις» των προηγούμενων ετών της κρίσης, ενώ παράλληλα επιφυλάσσει διακριτή ποινική μεταχείριση για τους δράστες καθώς η ποινική τους δίωξη πλέον επαφίεται κυρίως σε έξω νομικούς παράγοντες.¹⁷⁴

---

¹⁷³ Chambliss W. (2004). On the Symbiosis Between Criminal Law and Criminal Behavior. *Criminology* 42/2 σελ. 241-251

¹⁷⁴ Χουλιάρης Α., (2021) « Από την αυτεπάγγελη στην κατ' έγκληση δίωξη της κακουργηματικής απιστίας κατά τραπεζών: σκέψεις σχετικά με την ποινική εξουσία και την αυτεγκληματική πολιτική (με αφορμή και την υπ' αριθμ. 158/2021 Αρείου Πάγου σε συμβούλιο) ο.π. σελ. 194 - 198

Κατά τη γνώμη του γράφοντος, η μελέτη περίπτωσης της τραπεζικής απιστίας φωτίζει ξεκάθαρα και μια ακόμη παράμετρο αυτή του αντί- ηθικού πανικού¹⁷⁵. Εκείνη την περίοδο είχε στηθεί μια εντελώς οργανωμένη και συντονισμένη προσπάθεια να στραφεί η κοινή γνώμη και ενόψει εκλογών προς την κατεύθυνση του δόγματος της μηδενικής ανοχής στο έγκλημα¹⁷⁶. Το καλοκαίρι ψήφισης του 4619/2019 (προγενέστερος του υπό εξέταση 4637/2019) μονοπωλούσε το θέμα της επεικέστερης αντιμετώπισης των εγκλημάτων υψηλής θεατότητας (πχ. διακεκριμένες κλοπές) και της επικείμενης ατιμωρησίας επικίνδυνων εγκληματιών¹⁷⁷. Τα ΜΜΕ εξαπολύσαν τις δυνάμεις τους για να κινητοποιηθεί η κοινή γνώμη και να ζητήσει αλλαγή και αυστηροποίηση του ποινικού νόμου. Μετά την ολοκλήρωση των εκλογών τις 7^{ης} 7.2019 οι απαιτήσεις της κοινής γνώμη έλαβαν σάρκα και οστά με την ψήφιση του 4637/2019. Για μια ακόμη φορά τα ΜΜΕ διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο με την παντελή απομάκρυνση από τη δημόσια αντιπαράθεση για τις αρνητικές προεκτάσεις του ν. 4637/2019 με την κατ' έγκληση δίωξη της τραπεζικής απιστίας.

---

¹⁷⁵ Βασιλαντωνοπούλου Β. (2015). Ιχνηλατώντας τη σύγχρονη πραγματικότητα: Εγκλήματα του λευκού κολάρου και ηθικοί πανικοί στο Β. Καρύδης, & Α. Χουλιάρας (Επιμ.), *Ηθικοί πανικοί, εξουσία και δικαιώματα Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα*. σελ 74

¹⁷⁶ 04-03-2019. Μητσοτάκης: Μηδενική ανοχή στη βία – Στήριξη στην ΕΛ.ΑΣ. *Τα Νέα*. Ανακτήθηκε στις 9-5-2024 από <https://www.tanea.gr/2019/03/04/politics/antipoliteysi/mitsotakis-mideniki-anoxi-sti-via-stiriksi-stin-el-as/>,

04-07-2019 ΝΔ: Η επίθεση στην Athens Voice είναι επίθεση στη Δημοκρατία. *Liberal*. Ανακτήθηκε στις 9-5-2024 από <https://www.liberal.gr/politiki/nd-i-epithesi-stin-athens-voice-einai-epithesi-sti-dimokratia>, 11-11-2019. Μηδενική ανοχή στην ανομία το μήνυμα με το νέο χτύπημα στην τρομοκρατία και την «γιάφκα» της ΑΣΟΕΕ. *Πρώτο Θέμα*. Ανακτήθηκε 9-5-2024 από <https://www.protothema.gr/politics/article/944240/me-to-dogma-nomos-kai-taxi-poreuetai-apo-edo-kai-sto-exis-i-kuvernisi/>,

04-03-2019 Μητσοτάκης: Μηδενική ανοχή στη βία – θα στηρίξουμε την ΕΛ.ΑΣ. *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε 9-5-2024 από <https://www.tovima.gr/2019/03/04/politics/mitsotakis-mideniki-anoxi-sti-via-tha-stiriksoume-tin-el-as/>

¹⁷⁷ Κοσμάτος Κ. (2020). Οι πρόσφατες νομοθετικές τροποποιήσεις για το έγκλημα της απιστίας κατά των τραπεζικών ιδρυμάτων. *The art of Crime, τόμος Μαΐου*. Ανακτήθηκε 9-2024 από <https://theartofcrime.gr/oi-prosφατες-nomothetikes-tropopoiesis>

Από την άλλη πλευρά, όμως, η οικονομική κρίση οδήγησε τον νομοθέτη με την αρωγή των ΜΜΕ για την εκμαίευση της κοινωνικής συναίνεσης στην τυποποίηση και την αυστηροποίηση ποινών που αφορούν την οικονομική εγκληματικότητα, με αποτέλεσμα να αυξηθούν κατακόρυφα οι διώξεις της νέας μορφής εγκληματικότητας (π.χ. φοροδιαφυγή), οι οποίες πλέον δεν αφορούν μόνο τους κοινωνικά ασθενέστερους αλλά και τα μεσαία κοινωνικά στρώματα (μέσος νοικοκύρης) ¹⁷⁸. Οι ποινές στερητικής της ελευθερίας επιβάλλονται πλέον λόγω της νέας μορφής εγκληματικότητας σε όλο και μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού ¹⁷⁹. Η κατάσταση αποτυπώθηκε στις επίσημες στατιστικές μελέτες και απέκτησε μεγάλη θεατότητα από τους επίσημους φορείς και από την κοινωνία.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Στην παρούσα εργασία αρχικά παρουσιάζεται η φύση και το περιεχόμενο της αρχής της ισότητας όπως έχει θεσπιστεί και προστατεύεται στο σύνταγμα αλλά και σε υπερεθνικά κείμενα. Η αρχή προφυλάσσεται και προστατεύεται από την δικαστική εξουσία, η οποία έχει τη δύναμη να επεμβαίνει και να αποκαθιστά την παραβίαση της μέσω της επεκτατικής ισότητας. Ακολούθως, διαπιστώνεται η αμφίδρομη σχέση της αρχής με το Ποινικό δίκαιο, η οποία όμως αντιμετωπίζεται με σκεπτικισμό. Αφού η εκάστοτε επιλογή του ποινικού νομοθέτη αντικατοπτρίζει ποια έννομα αγαθά είναι άξια ποινικής προστασίας και ποια όχι, με άλλα λόγια αντικατοπτρίζει ποια έννομα αγαθά έχουν επικρατήσει μέσω των κοινωνικών διεργασιών. Ως εκ τούτου, το Ποινικό Δίκαιο και οι κοινωνικές συνθήκες βρίσκονται σε μια σχέση αμφίδρομη, με αποτέλεσμα ο ποινικός νόμος να εκφράζει και τα κυρίαρχα κοινωνικά στερεότυπα αλλά και τις κοινωνικές υφισταμένες διακρίσεις.

Ο φακός της Κριτικής Εγκληματολογίας μας εισάγει σε μια διαφορετική σχολή σκέψης όπου η κοινωνία και οι κοινωνικές σχέσεις αντίστοιχα δεν εδράζονται στη συναίνεση

---

¹⁷⁸ Φυτράκης Ε.(2007). Από τον επικίνδυνο στο μέσο συνετό άνθρωπο: Μυθολογία και εμπειρισμός στο (ποινικό) δίκαιο. Σε *τιμητικό Τόμο για τον Ι. Μανωλεδάκη, Τομ. ΙΙ*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα σελ.684 επ.

¹⁷⁹ Παρασκευόπουλος Ν., (2003). Οι πλειοψηφίες στο στόχαστρο, Τρομοκρατία και Κράτος Δικαίου. Αθήνα: Πατάκη σελ. 27.

παρά στη σύγκρουση. Προϊόν της σύγκρουσης αποτελεί η θέσπιση και η εφαρμογή του νόμου προς εξυπηρέτηση του επικρατούντος μέρους. Οι διαδικασίες λοιπόν της εγκληματοποίησης, που οδηγούν στην επιλεκτικότητα, παρουσιάζονται λεπτομερώς μέσα από την επισκόπηση των επιστημονικών πορισμάτων των εκάστοτε θεωριών της Κριτικής Εγκληματολογίας. Παράλληλα, διαπιστώνεται και μια κριτική αποτίμηση της προσφοράς τους στην επιστημονική μελέτη των εγκληματογόνων συνθηκών.

Περαιτέρω, λαμβάνει χώρα μια λεπτομερής παρουσίαση των εκφάνσεων της επιλεκτικότητας μέσα από την πρωτογενή και δευτερογενή εγκληματοποίηση. Συγκεκριμένα διαπιστώνεται ότι έξω – νομικοί παράγοντες συντελούν στη διαδικασία παραγωγής του ποινικού νόμου με αποτέλεσμα την εξυπηρέτηση, προώθηση και συντήρηση των ισχυρών οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων σε βάρος των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Ακολούθως, σε δευτερογενές επίπεδο η αστυνομική αυθαιρεσία και η κακή χρήση της διακριτικής ευχέρειας των δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργών λειτουργούν ως επιταχυντές της αναπαραγωγής των κοινωνικών ανισοτήτων. Βέβαια πέραν των ανωτέρων κριτηρίων τονίζεται και η απουσία ορισμένων κρίσιμων ποιοτικών χαρακτηριστικών, που με τη σειρά τους συντελούν στην επιλεκτική μεταχείριση των αδύναμων κοινωνικών ομάδων.

Σε πρακτικό επίπεδο μελετάται ενδελεχώς η πρόσφατη τυποποίηση του αδικήματος της τραπεζικής απιστίας. Μέσω της ανάλυσης του τρόπου νομοθέτησης της διάταξης αλλά και του περιεχομένου της αποδεικνύεται ότι ποινικός νόμος εργαλειοποιήθηκε από την οικονομική και πολιτική ελίτ. Μέσα από μεθοδεύσεις των ποινικών διαδικασιών κατάφεραν εκκρεμείς ποινικές διώξεις εναντίον τραπεζικών στελεχών να τεθούν στο αρχείο, παρά τις έντονες αντιδράσεις του νομικού κόσμου.

Εν τέλει, αναδεικνύεται η συμβιωτική σχέση της οικονομικής ελίτ, του κράτους, των ΜΜΕ και του ποινικού συστήματος, δημιουργώντας την αναντίρρητη ανάγκη για αλλαγή. Το ποινικό δίκαιο λοιπόν, αναδεικνύει πέραν της προστατευτικής και της εγγυητικής του λειτουργίας και το ιδεολογικό του πρόσημο. Καθώς, η διαμόρφωση του ποινικού δικαίου δεν γίνεται με όρους επιστημονικού πειράματος σε συνθήκες εργαστηρίου με την εφαρμογή ακριβώς καθορισμένων επιστημολογικών κανόνων αλλά μέσα σε μια συγκεκριμένη χωρική και χρονική συνθήκη. Η συνθήκη συντίθεται από συγκεκριμένες

πολιτικές, οικονομικές και ιδεολογικές προσλαμβάνουσες όπου το συμφέρον αποτελεί το κίνητρο για την κοινωνική κατασκευή του εγκλήματος. Το ποινικό δίκαιο δεν πρέπει πλέον να ποδηγετείται και να παραμένει όργανο και ουραγός των εξελίξεων, πρέπει να συνδεθεί με τα πραγματικά κοινωνικά προβλήματα, το πραγματικά κοινωνικό γίγνεσθαι και να το προστατεύσει. Η κοινωνική βλαπτικότητα των εγκληματικών ενεργειών της ελίτ είναι τεράστια και θίγει τα έννομα αγαθά πολλές φορές μη προσδιορίσιμου αριθμού πολιτών. Επιβάλλεται λοιπόν από τις συνθήκες το ποινικό δίκαιο να παρέμβει και να αποκαταστήσει το πλήγμα που έχει υποστεί η συνταγματική ισότητα των πολιτών.

Βιβλιογραφία

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Αλεξιάδη, Σ. (2010). *Τα οικονομικά του εγκλήματος*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Αλιβιζάτος, Ν. (1986). *Οι Πολιτικοί Θεσμοί σε Κρίση (1922-1974). Όψεις της Ελληνικής Εμπειρίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο.
- Αλοσκόφης, Ο. (2021). Ποινική επιλεκτικότητα: μία μακρο-ιστορική θεώρηση από τη Valeria Vegh Weis, *Crime Times*, τεύχος 15.
- Αρχιμανδρίτου, Μ. (2022), *Εισαγωγή στην εγκληματολογία*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Αναγνωστόπουλος, Η. (2020). Η δίωξη της απιστίας μετά τον Ν. 4637/2020. *Ποινικά Χρονικά Ο΄*, σ. 490 επ.
- Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014). *Λευκά κολλάρα και οικονομικό έγκλημα. Κοινωνική Βλάβη και Αντεγκληματική Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Π. Ν. Σάκκουλας.
- Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2015). Ιχνηλατώντας τη σύγχρονη πραγματικότητα: Εγκλήματα του λευκού κολάρου και ηθικοί πανικοί στο Β. Καρύδης, & Α. Χουλιάρης (Επιμ.), *Ηθικοί πανικοί, εξουσία και δικαιώματα* Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα
- Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2016), Ποιοι είναι οι εγκληματίες στην εποχή μας; Η διαχρονική απάντηση του εγκλήματος του λευκού κολάρου σε Μ. Γασπαρινού (επιμ.) *Έγκλημα και ποινική καταστολή σε εποχή κρίσης, Τιμ. Τόμος καθ. Ν. Κουράκη*. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας
- Βιδάλη, Σ. & Κουλούρης, Ν. (2012). *Αποκλίνουσα Συμπεριφορά & Ποινικό Φαινόμενο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- Βιδάλη, Σ. (2013). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Βιδάλη, Σ. (2014). *Αντεγκληματική Πολιτική. Από τη Μικροεγκληματικότητα έως το οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

- Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια – Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη
- Βιδάλη, Σ. (2020). Ο Εισαγγελέας στο ακροατήριο. *The art of Crime* (Νοέμβριος 2020) Ανακτήθηκε στις 30-4-2024 από <https://theartofcrime.gr/%CE%BF%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CE%B1%CF%82%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%B1%CE%BA%CF%81%CE%BF%CE%B1%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF/>
- Γασπαρινάτου, Μ. (2019). Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα στο Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., και Παπαχαραλάμπους, Χ. (επιμ.) *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.
- Δαγτόγλου, Π. (2012). *Συνταγματικό Δίκαιο-Ατομικά Δικαιώματα*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλας
- Δασκαλάκης, Η. (1973). *Η λειτουργία της ποινής υπό το φως των δεδομένων της εγκληματολογίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Κουλουφάκου
- Δασκαλάκης, Η. (1975). Η εγκληματολογική σημασία του σκοτεινού αριθμού της εγκληματικότητας. *The Greek Review of Social Research*, 25, σελ 370–384. Ανακτήθηκε στις 30-4-2024 από <https://doi.org/10.12681/grsr.383>
- Δασκαλάκης, Η. (1985). *Η κοινωνιολογία της κοινωνικής αντίδρασης*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας
- Δελιδήμος, Ν. (2020 Σεπτέμβριος 25). Τα περιουσιακά εγκλήματα κατά τις ισχύουσες διατάξεις Εισήγηση. Ανακτήθηκε στις 9-5-2024 από http://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2020/delidimos_2020.pdf
- Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου - Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου. Συλλογή Δεδομένων για την άνιση μεταχείριση στα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης: Στοιχεία από την Ελλάδα» Ανακτήθηκε 9-5-2024 από https://www.cecl.gr/wp-content/uploads/2022/08/16032022_Greek-report_Final_GR.pdf

- Καϊάφα – Γκμπαντί, Μ. (2020). Βασικές αρχές του κράτους δικαίου, ο νέος Ποινικός κώδικας και οι τροποποιήσεις του. *Ποινικά Χρονικά τεύχος 3* Ο'σελ. 161-177
- Καλλίρη, Φ. (2011, 7 Ιουλίου). Ατιμώρητοι οι επίορκοι δημόσιοι υπάλληλοι. *Καθημερινή*. Ανακτήθηκε 9-4-2024 από <https://www.kathimerini.gr/politics/431178/atimoritoi-oi-epiorkoi-dimosioi-ypalliloi/>
- Καρύδη, Β. (2010). *Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα. Ηθικοί πανικοί, ποινική δικαιοσύνη*. Αθήνα – Κομοτηνή: Σάκκουλα
- Καρύδης, Β. & Χουλιάρης, Α. (2015). (Επιμ.) *Ηθικοί πανικοί, εξουσία και δικαιώματα*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.
- Κιούπης Δ. (2022). Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας. Η διεύρυνση του καταλόγου των κατ' έγκληση διωκόμενων εγκλημάτων. Πρακτικές λύσεις και θεωρητικά θεμέλια. *The art of Crime τεύχος Νοέμβριος 2022*
- Κουβαράς, Η. (2023). Άρθρο 4 παρ.1 Σ. στο Σ. Βλαχόπουλος/ Ξ. Κοντιάδης/ Γ. Τασόπουλος (Επιμ.). *Σύνταγμα: Ερμηνεία κατ' άρθρο*. [Ηλεκτρονική Έκδοση] ανακτήθηκε 24 Απριλίου 2024 από <https://www.syntagmawatch.gr/my-constitution/arthro-4/>
- Κουράκης, Ν. (2003). Το έγκλημα στην Ελλάδα σήμερα. στο Κουράκη Ν. (επιμ.) *Εγκληματολογικοί Ορίζοντες, τ. II. β' έκδοση*. Αθήνα – Κομοτηνή: Σάκκουλα
- Κουτνατζής, Σ. - Ι (2021). *Η συνταγματοποίηση του δικονομικού δικαίου. Δικαστικής και δικαστική προστασία*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα
- Κοσμάτος, Κ. – Λαμπάκης, Χρ. (2019). Εστίες διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης στο Βιτάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., και Παπαχαράλάμους, Χ. (επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ
- Κοσμάτος, Κ. (2020). Οι πρόσφατες νομοθετικές τροποποιήσεις για το έγκλημα της απιστίας κατά των τραπεζικών ιδρυμάτων. *The art of Crime, τεύχος Μαΐου* Ανακτήθηκε 9-5-2024 από <https://theartofcrime.gr/oi-πρόσφατες-νομοθετικές-τροποποιήσ>

- Λάζος, Γ. (2017). *Κριτική εγκληματολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Λαμπροπούλου, Ε.(2017), Εξελίξεις της εγκληματικότητας, του πληθυσμού των κρατουμένων και το κόστος των ελληνικών φυλακών. *The Art of Crime (Νοέμβριος 2017)*
Ανακτήθηκε στις 30-4-2024
<https://theartofcrime.gr/%CE%B5%CE%BE%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%82%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%B5%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1%CF%82%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80/>
- Μάνδρου Ι. (2014, Μάιος 5). Με χαριστικές διατάξεις σβήνουν ποινικές ευθύνες.» *Καθημερινή*. Ανακτήθηκε στις 30-4-2024 από
<https://www.kathimerini.gr/society/765459/me-charistikes-diataxeis-svinoy-n-poinikes-eythynes/>
- Μάνεσης, Α. (1980). *Συνταγματικό Δίκαιο*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Μανωλεδάκης, Ι. (1980). *Εισαγωγή στην Επιστήμη*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Παρατηρητής
- Μουστάκα, Μ. (2006 Ιανουάριος 3). Μεγαλώνει ο κατάλογος των ονομάτων στο παραδικαστικό κύκλωμα. *Τα Νέα*. Ανακτήθηκε στις 30-4-2024 από
<https://www.tanea.gr/2006/01/03/greece/megalwnei-o-katalogos-twn-onomatwn-sto-paradikastiko-kyklwma/>
- Ξεφτέρης, Στ. (2019). Άρθρο 21. στο Β. Τζέμου (επιμ.), *Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ* Αθήνα: 2η εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη
- Παπαδαμάκης, Α. (2019). *Ποινική Δικονομία*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλας
- Παρασκευόπουλος, Ν., (2003). *Οι πλειοψηφίες στο στόχαστρο, Τρομοκρατία και Κράτος Δικαίου*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη
- Σαραντοπούλου Φ. (2023). Σύνταγμα: Ερμηνεία κατ' άρθρο «Άρθρο 116 Σ. στο Σ. Βλαχόπουλος/ Ξ. Κοντιάδης/ Γ. Τασόπουλος (Επιμ.), *Σύνταγμα: Ερμηνεία κατ' άρθρο* [Ηλεκτρονική Έκδοση] Ανακτήθηκε 24 Απριλίου 2024 από
<https://www.syntagmawatch.gr/wp->

content/uploads/2023/02/%CE%86%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF-116-me-
cover.pdf

- Σπινέλλη, Κ. (1982). *Η γενική πρόληψη των εγκλημάτων*. Αθήνα: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλας
- Σταμάτης, Κ. (2011). *Κριτική θεωρία της δικαιοσύνης*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας
- Σταμούλη, Ειρ. (2018). Ποινική Δικαιοσύνη και εξουσίες: το παράδειγμα του οργανωμένου εγκλήματος. στο Αρτινοπούλου Βάσω κ.α., (επιμ.) *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος: 50 χρόνια Howard Becker “Whose side are we on?”*. Ε.Ε.Μ.Ε.Κ.Ε.
- Συμεωνίδου – Καστανίδου, Ε. (2024). Το νέο νομοσχέδιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης – Επεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα. *Ειδικό ψηφιακό τεύχος Ποιν. Δικαιοσύνη τ. 1/2024*
- Τζαννετής, Α. (2020). Ζητήματα της κατ’ έγκληση δίωξης των περιουσιακών αδικημάτων. *Ποινικά Χρονικά* σελ 641 επ.
- Τσουκαλάς, Κ. (1999). *Η εξουσία ως λαός και ως έθνος*. Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο
- Χρυσόγος, Κ. (2006). *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας
- Φαρσεδάκης, Ι. (1996). *Στοιχεία εγκληματολογίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη
- Φυτράκης, Ε.(2007). Από τον επικίνδυνο στο μέσο συνετό άνθρωπο: Μυθολογία και εμπειρισμός στο (ποινικό) δίκαιο. Σε *τιμητικό Τόμο για τον Ι. Μανωλεδάκη, Τομ. II*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα
- Χουλιάρης, Α. (2012). Η λειτουργία του Ποινικού Δικαίου υπό την έποψη της συγκρουσιακής θεωρίας για το έγκλημα («conflict criminology»), σε Στράγγας, Ι., Χάνος, Α., Παπαχαλαράμπους, Χ. και Τσούκα, Χ. (επιμ.), *Αγαθό, Συμφέρον και Δίκαιο*. Αθήνα Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

- Χουλιάρας, Α. (2021). Από την αυτεπάγγελτη στην κατ' έγκληση δίωξη της κακουργηματικής απιστίας κατά τραπεζών: σκέψεις σχετικά με την ποινική εξουσία και την αντεγκληματική πολιτική (με αφορμή και την υπ' αριθμ. 158/2021 Αρείου Πάγου σε συμβούλιο. *Αντιγόνη, το ερώτημα Ιούνιος 2021*
- Το ντόμινο αποκαλύψεων για το παραδικαστικό κύκλωμα. (2005 Νοέμβριος 2). *Καθημερινή* Ανακτήθηκε στις 30-4-2024 από <https://www.kathimerini.gr/society/232637/to-ntomino-ton-apokalypseon-gia-to-paradikastiko-kykloma/>
- Μητσοτάκης: Μηδενική ανοχή στη βία – Στήριξη στην ΕΛ.ΑΣ. (2019 Μάρτιος 04). *Τα Νέα*. Ανακτήθηκε στις 9-5-2024 από <https://www.tanea.gr/2019/03/04/politics/antipoliteysi/mitsotakis-mideniki-anoxi-sti-via-stiriksi-stin-el-as/>,
- ΝΔ: Η επίθεση στην Athens Voice είναι επίθεση στη Δημοκρατία.(2019 Ιούλιος 04). *Liberal*. Ανακτήθηκε στις 9-5-2024 από <https://www.liberal.gr/politiki/nd-i-epithesi-stin-athens-voice-einai-epithesi-sti-dimokratia>., Μηδενική ανοχή στην ανομία το μήνυμα με το νέο χτύπημα στην τρομοκρατία και την «γιάφκα» της ΑΣΟΕΕ. (2019 Νοέμβριος 11) *Πρώτο Θέμα*. Ανακτήθηκε 9-5-2024 από <https://www.protothema.gr/politics/article/944240/me-to-dogma-nomos-kai-taxi-poreuetai-apo-edo-kai-sto-exis-i-kuvernisi/>,
- Μητσοτάκης: Μηδενική ανοχή στη βία – θα στηρίξουμε την ΕΛ.ΑΣ. (2019 Μάρτιος 04). *Το Βήμα*. Ανακτήθηκε 9-5-2024 από <https://www.tovima.gr/2019/03/04/politics/mitsotakis-mideniki-anoxi-sti-via-tha-stiriksoume-tin-el-as/>
- Θάνατος Κωστόπουλου: Νέο βίντεο - Οι άνδρες της ΕΛΑΣ κλωτσούν τον ακινητοποιημένο Ζακ. (2018 Οκτώβριος 27) Ανακτήθηκε στις 10-6-2024 από <https://www.news247.gr/ellada/thanatos-kostopoulou-neo-vinteo-oi-andres-tis-elas-klotsoun-ton-akinitopoiimeno-zak/>
- Πέθανε ο 16χρονος Ρομά που πυροβολήθηκε από αστυνομικό (2022 Δεκέμβριος 13) Ανακτήθηκε στις 10-6-2024 από <https://www.in.gr/2022/12/13/greece/pethane-o-16xronos-roma-pou-pyrololithike-apo-astynomiko/>

- Μια απάντηση από τον Νίκο Αλιβιζάτο στον εισαγγελέα της Χρυσής Αυγής (2020 Ιανουάριος 20) Ανακτήθηκε στις 11-6-2024 από <https://www.protagon.gr/epikairotitia/mia-apantisi-apo-ton-niko-alivizato-stin-eisaggelea-tis-dikis-tis-xrysis-avgis-44341981599>.
- Δίκη Τοπαλούδη: Το παιδί σας ήχθη ως πρόβατο επί σφαγή- Η αγόρευση της εισαγγελέως από την έδρα (2020 Μάιος 13) Ανακτήθηκε στις 11-6-2024 από <https://www.iefimerida.gr/ellada/diki-topaloydi-agoreysi-tis-eisaggeleos>

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Turk, A.T. (1969). *Criminality and Legal Order*. Chicago:, Rand Mc Nally & Company
- Becker, H., (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: Free Press.
- Bernard, T. J. (1983). *The Consensus-Conflict Debate: Form and Content in Social Theories*. New York: University Press
- Chambliss, W. J. (1975). *Toward a Political Economy of Crime. Theory and Society*, 2(2). Ανακτήθηκε στις 29-4-2024 από <http://www.jstor.org/stable/656788>
- Chambliss, W. J. (1979). On Lawmaking. *British Journal of Law and Society* 6(2). <https://doi.org/10.2307/1409765>
- Chambliss, W. & Seidman, R.B. (1971). *Law, Order, and Power*. California London: Addison – Wesley Publishing Company
- Chambliss, W. (2004). On the Symbiosis Between Criminal Law and Criminal Behavior. *Criminology* 42/2
- Carnoy, M. (1990). *Κράτος και Πολιτική Θεωρία* μτφ. Σ. Παπαιωάννου. Αθήνα: Οδυσσέας
- Cohen, S. (2002). *Folk Devils and Moral Panic*. London & New York: Routledge 3rd edn

- Coleman, J. (2002). *The criminal elite- Understanding “White – Collar Crime*. New York: Worth Publishers
- Elmhorn, K. (1965). Study on Self Reported Delinquency among school children in Stockholm. *Scandinavian Studies in Criminology*.
- Erickson, M. L., & Empey, L. T. (1963). Court Records, Undetected Delinquency and Decision-Making. *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, 54(4), σελ456–469. Ανακτήθηκε στις 30-4-2024 από <https://doi.org/10.2307/1140775>
- Fuller, L. (1936). American Legal Realism. Proceedings of the American Philosophical Society. Vol. 76, No. 2. Ανακτήθηκε στις 29-04-2024 από <http://www.jstor.org/stable/984667>
- Garland, D. (2008). On the concept of moral panic. *Crime, Media, Culture: An International Journal*, 4(1), 11.
- Gaylord, M. & Galiher, J. (1988). *The Criminology of Edwin Sutherland*. New Brunswick (USA) and Oxford (UK): Transaction Books
- GRECO , Fourth Evaluation Round – Evaluation Report on Greece. (2015 Οκτώβριος 22) Ανακτήθηκε στις 30-4-2024 από <http://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/168078f072>
- GREENBERG, D. F. (1993). *Crime And Capitalism: Readings in Marxist Crimonology*. Temple University Press. Ανακτήθηκε στις 25-5-2024 από <http://www.jstor.org/stable/j.ctt14btbrw>
- Young, J. (2009). Moral Panic: Its Origins in Resistance, Ressentiment and the Translation of Fantasy into Reality. *The British Journal of Criminology*. Volume 49, Issue
- Hulsman, L. - Bernat J. de Celis, Peines Perdues. *Le système pénal en question* (1982), σε *μτφρ. Άστοχες ποινές. Το ποινικό σύστημα υπό αμφισβήτηση*, Εισαγ. - μτφρ. Γ. Νικολόπουλου. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη (1997)
- Lilly, J, Cullen. F. & Ball, R. (2011) *Criminological Theory. Context and Consequences*. California: 5η εκδ. Sage Publications

- Mackenzie, S. and Green, P. (2008). Performative regulation: a case study in how powerful people avoid criminal labels. *British Journal of Criminology* 48(2).
- Mead, G.H. (1934). *Mind, Self, and Society. Form the standpoint of a social behaviorist*. Chicago and London: The University of Chicago Press
- Melossi, D. (1990). *The State of Social Control A Sociological Study of Concepts of State and Social Control in the Making of Democracy*. Cambridge: Polity Press
- Platt, A. (1966). *The child Savers/ The Invention of delinquency*. Chicago and London: University of Chicago Press
- PLATT, T. (1974). Prospects for a Radical Criminology in the United States. *Crime and Social Justice*, 1, 2–10. Ανακτήθηκε στις 25-5-2024 από <http://www.jstor.org/stable/29765882> 3
- Quinney, R. (1974) *Critique of Legal Order – Crime Control in Capitalist Society*. Canada: Little, Brown & Company (Canada) Limited
- Rusche, G. (2005). *Punishment and Social Structure*. New Brunswick: Transaction Publishers
- Skolnick, J. (1966). *Justice Without a Trial. Law enforcement in Democratic society*. New York: John Wiley & Sons Inc
- Sutherland, E. (1944). Is "White Collar Crime" Crime? *American Sociological Review*, Vol. 10, No 2.
- Sutherland, E., Cressey, D. Luckenbill, D. (1992). *Principles of Criminology*. Lanham Boulder New Yrk Oxford: General Hall
- Tannenbaum, F. (1938) *Crime and the Community*. Boston: Ginn
- Xenakis, S., & Cheliotis, L. K. (2013). CRIME AND ECONOMIC DOWNTURN: The Complexity of Crime and Crime Politics in Greece since 2009. *The British Journal of Criminology*, 53(5). Ανακτήθηκε 9-5-2024 από <http://www.jstor.org/stable/23639787>
- Vold, G, Bernard T., Snipes J (1998). *Theoretical Criminology*. New York Oxford: Oxford University Press,

- Weis, V. (2017). *Marxism and Criminology: A History of Criminal Selectivity*. Leiden/ Boston: Brill
- Weis, V., Criminal Selectivity in the United States: A History Plagued by Class & Race Bias. *DePaul Journal for Social Justice (Vol.10, Issue 2)*. Ανακτήθηκε στις 30-4-2024 από <https://via.library.depaul.edu/jsj/vol10/iss2/4,p.4>.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.